

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

UNGL. BIBL.
13 JUL 1960
STOCKHOLM

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1960:20 SOU A

Socialdepartementet

ALLMÄNNA YRKESINSPEKTIONEN

Organisationsfrågor och verksamhetsformer

BETÄNKANDE AVGIVET AV
ARBETARSKYDDSVERKETS ORGANISATIONSUTREDNING
DEL II

Stockholm 1960

Statens offentliga utredningar 1960

Kronologisk förteckning

1. Folkvandvården. Idun. 189 s. **I**.
2. Högre utbildning, forskning och försök på lantbrukets område. Almqvist & Wiksell, Uppsala. XII + 508 s. **Jo**.
3. Grusexploateringen i Sverige. Idun. 85 s. **Jo**.
4. Fastighetsbeskattningen. Marcus. 179 s. **Fi**.
5. Förslag till namnlag. Idun. 362 s. **Ju**.
6. Studiekostnader vid beskattningen. Idun. 211 s. **Fi**.
7. Redogöraransvaret och anmärkningsprocessen. Kihlström. 146 s. **Fi**.
8. Preliminär nationalbudget för år 1960. Marcus. V + 121 s. **Fi**.
9. De ekonomiska villkoren för en huvudmannaskapsreform inom mentalsjukvården. Idun. 173 s. **I**.
10. Statstjänstemäns förhandlingsrätt. Idun. 105 s. **C**.
11. Översyn av lagen om försäkringsrörelse. Idun. 509 s. **H**.
12. Krigsmaktens högsta ledning. Beckman. 235 s. **Fö**.
13. Individuella differenser och skoldifferentiering. Victor Petterson. 127 s. **E**.
14. CP-Vården. Idun. 175 s. **I**.
15. Kursplaneundersökningar i matematik och modersmålet. Idun. 536 s. **E**.
16. Banklikviditet och kreditprioritering. Idun. 245 s. **Fi**.
17. Forskning och högre utbildning på skogsbrukets område. Idun. 207 s. **Jo**.
18. Reviderad nationalbudget för år 1960. Marcus. V + 98 s. **Fi**.
19. Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden. Idun. 138 s. **Ju**.
20. Allmänna yrkesinspektionen. Idun. 135 s. **S**.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelser till bokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. **E**. = ecklesiastikdepartementet, **Jo**. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1960:20

Socialdepartementet

ALLMÄNNA
YRKESINSPEKTIONEN

Organisationsfrågor och verksamhetsformer

BETÄNKANDE AVGIVET AV

ARBETARSKYDDSVERKETS ORGANISATIONSUTREDNING

DEL II

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB

STOCKHOLM 1960

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1902

Stockholm

ALMÄNNA

YRKESINSPIKTORER

Organisationen för yrkesinspektörer

STYRELSEN

ADOLF FRANKENBERG, UPPSALA

1902

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN

Stockholm

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Socialdepartementet

Den 15 juni 1956 bemyndigade Kungl. Maj:t chefen för socialdepartementet att tillkalla högst tre utredningsmän för att inom departementet biträda med utredning angående vissa organisationsfrågor rörande arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen m. m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 25 juni 1956 såsom utredningsmän dåvarande generaldirektören M. E. Pelow, tillika ordförande, numera t. f. regeringsrättssekreteraren i socialdepartementet A. S.-O. Björnelid samt numera t. f. kanslichefen hos statens organisationsnämnd P. A. V. Tammelin. Vi har antagit benämningen arbetarskyddsverkets organisationsutredning. Byråchefen i arbetarskyddsstyrelsen R. E. Wedler tillkallades den 3 oktober 1956 att såsom expert biträda oss. Såsom sekreterare har förordnats numera t. f. förste kanslisekreteraren i socialdepartementet Veronika Nissen.

Vi överlämnade den 7 mars 1959 ett delbetänkande angående lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation.

Arbetet har därefter ägnats frågor rörande allmänna yrkesinspektionens organisation och verksamhet. Därvid har tagits under övervägande en av Kungl. Maj:t genom beslut den 3 oktober 1958 till oss överlämnad framställning från Civila Statsförvaltningens Tjänstemannaförbund (Stats-tjänstemannaförbundet) i fråga om omfördelning av arbetsuppgifter mellan vissa befattningshavare inom yrkesinspektionen m. m.

Sedan utredningsuppdraget nu slutförts, får vi härmed vördsamt överlämna delbetänkande angående allmänna yrkesinspektionens organisationsfrågor och verksamhetsformer.

Reservation har avgivits av ledamoten Tammelin.

Stockholm den 16 maj 1960.

Edv. Pelow

Alf Björnelid

Paul Tammelin

Rolf Wedler

/ Veronika Nissen

Innehåll

Inledning	7
Kap. 1. Yrkesinspektionens nuvarande organisation och verksamhet	9
Yrkesinspektionens organisation	9
Den allmänna yrkesinspektionens distriktsindelning och personal	11
Kompetenskrav	12
Arbetsuppgifter	13
Allmänna åligganden	13
Fördelning av tillsynsarbetet	13
Registrering	15
Rutininspektioner och specialbesök	16
Expeditionsarbete	17
Socialinspektörernas uppgifter	18
Biträdespersonalens uppgifter	19
Arbetets omfattning och fördelning	19
Inspektionsverksamheten	19
Expeditionsarbetet	22
Kap. 2. Vissa utländska förhållanden	27
Bedömning av yrkesinspektionsarbetets effektivitet	27
Skäligt antal resedagar per inspektör och år. Fördelning av arbetsställen med hänsyn till ansvaret för tillsynen	27
Uppdelning av arbetsställena med hänsyn till inspektionsbehov.	29
Uppdelning av yrkesinspektionen i större eller mindre omfattning på olika yrkesgrenar på så sätt att specialisering i stället för geografisk uppdelning blir huvudsynpunkten	30
Besiktning, kontroll och annan tillsyn av kärl under tryck och lyftanordningar	33
Upprättande av årlig yrkesskadestatistik inom yrkesinspektionen	34
Kap. 3. Principiellt övervägande av allmänna yrkesinspektionens arbetsuppgifter	36
Tillsynsarbetet en huvuduppgift	36
Inspektionsintervallen som effektivitetsmätare	37
Inspektionsarbetets resp. expeditonsarbetets omfattning	39
Rutininspektioner och specialbesök	41
Upplysningsverksamhet	43
Kap. 4. Uppdelning av tillsynen efter bransch e. d.	45
Frågans bakgrund	45
Tidigare förslag	46
Försöksverksamhet med för två distrikt gemensamma specialisttjänster	49

Försöksverksamhet med för hela landet gemensamma specialisttjänster	52
Tillsyn över arbetarskyddet vid byggnadsverksamhet	55
Försöksverksamhet med särskilda skyddsinstruktörer	57
Bakgrund	57
Skyddsinstruktörerna för snickerimaskiner	57
Skyddsinstruktören för jordbruksmaskiner	60
Överväganden och förslag	60
Yrkesinspektionens behov av geoteknisk sakkunskap	68
Frågans bakgrund	68
Överväganden och förslag	70
Frågan om särskilda inspektörer för gjuterier	73
Kap. 5. Uppdelning av tillgängliga inspektionsresurser efter arbetsställenas inspektionsbehov	75
Frågans bakgrund	75
Förslag till fastställande av inspektionsintervall	76
Sammanfattning	89
Kap. 6. Förslag om slopande av dubbelkontroll i fråga om tryckkärl och lyftanordningar.	91
Gällande bestämmelser	91
Överväganden och förslag	96
Kap. 7. Övriga förslag rörande expeditonsarbetet	101
Kap. 8. Utnyttjande av yrkesskadeanmälningar och förande av yrkesskade-statistik	104
Kap. 9. Kompetenskrav i fråga om den inspekterande personalen	110
Frågans bakgrund	110
Kompetenskraven	113
Tillsynens fördelning med hänsyn till kompetensen	119
Sammanfattning	120
Reservation av ledamoten Tammelin	126
<i>Bilaga 1: Om fördelning av rutinmässiga inspektioner mellan olika slag av företag.</i>	<i>128</i>
<i>Bilaga 1 A: Inspektionsintervall i månader. Olycksfallsfrekvensen fördelningsgrund</i>	<i>132</i>
<i>Bilaga 1 B: Inspektionsintervall i månader. Svårhetstalen fördelningsgrund</i>	<i>134</i>

Inledning

Sedan vi år 1959 avlämnat ett delbetänkande benämnt »Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation» (SOU 1959: 9), kvarstår de delar av vårt uppdrag, som avser allmänna yrkesinspektionens organisation. De för utredningsarbetet lämnade direktiven innehåller i detta hänseende följande.

I propositionen nr 98 till årets riksdag, vilken proposition numera bifallits av riksdagen, har Kungl. Maj:t i anledning av arbetarskyddsutredningens betänkande (SOU 1955: 41) framlagt förslag rörande arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen, innefattande bl. a. vissa personalförstärkningar. Arbetarskyddsutredningen har ej närmare behandlat frågor rörande arbetsrutinen inom arbetarskyddsverket utan har förutsatt, att undersökningar i sådant hänseende skall göras genom arbetarskyddsstyrelsens försorg, eventuellt i samarbete med statens organisationsnämnd. I vissa över ifrågavarande betänkande avgivna remissyttranden har behovet av dylika undersökningar understrukits. Vid anmälan av propositionen har jag för egen del uttalat, att jag betraktar det som en angelägenhet av vikt, att undersökningarna i fråga kommer till stånd.

I anslutning till utredningens uttalanden rörande den s. k. inspektionsfrekvensen har i propositionen berörts vissa av utredningen förordade riktlinjer för det statliga tillsynsarbetets bedrivande *dels* i vad avser uppdelningen av de hos den allmänna yrkesinspektionen registrerade arbetsställena efter inspektionsbehovet *dels ock* såvitt angår fördelningen av tillsynsuppgifterna mellan yrkesinspektionens inspekterande personal med hänsyn till befattningshavarnas kvalifikationer. Jag har härvid bl. a. anfört, att enligt min mening de tillgängliga inspektionsresurserna främst bör sättas in på de arbetsplatser, där faran för de anställda kan bedömas vara störst. En ökad differentiering kombinerad med smidighet i tillämpningen har synts mig vara en god grund för ett effektivt utnyttjande av de tillgängliga personalresurserna. Jag har vidare uttalat, att det inte utan praktisk försöksverksamhet kan angivas hur dessa principer bör närmare utformas i praktiken samt att de av mig angivna principerna för tillsynsverksamhetens inriktning bör beaktas vid de förenämnda undersökningarna rörande arbetsrutinen vid yrkesinspektionen. Så bör bli fallet även beträffande de i propositionen återgivna riktlinjerna för tillsynsarbetets fördelning mellan befattningshavare med högre och lägre teknisk utbildning. I sammanhanget torde även böra beaktas vad i propositionen anförts rörande kompetenskraven för yrkesinspektionens inspekterande personal ävensom den föreslagna förstärkningen av delposten till experter och sakkunniga inom arbetarskyddsstyrelsens avlöningsstat, varmed avses att bereda möjlighet till anlitande av yrkeskunniga arbetare såsom skyddsinstruktörer på de olika arbetsplatserna inom vissa branscher.

I propositionen har föreslagits inrättande inom den allmänna yrkesinspektionen av sex nya tjänster i högre lönegrader, varav bl. a. två i 31 lönegraden,

i avsikt att tillföra inspektionen ett antal kvalificerade ingenjörer med speciell sakkunskap inom branscher, där behov av dylik sakkunskap särskilt framträtt. Jag har i detta sammanhang anfört, att jag har för avsikt att föranstalta om en försöksverksamhet i syfte att undersöka om även befintliga tjänster lämpligen bör utnyttjas som specialisttjänster för två eller flera distrikt. Kungl. Maj:t har numera på förslag av arbetarskyddsstyrelsen förordnat, att tre av förenämnda sex nya tjänster skall användas för anställande av tjänstemän med speciella uppgifter rörande kemisk-tekniska frågor samt frågor rörande byggnads- och anläggningsverksamhet. Dessa tjänstemän skall ha hela landet som verksamhetsområde. Vid nu ifrågavarande undersökningar bör prövas om fördelar står att vinna genom ytterligare specialisering i enlighet med de i propositionen antydda linjerna.

Vidare bör vid nu ifrågavarande undersökningar till behandling upptagas andra praktiskt-organisatoriska spörsmål såsom frågan om överförande i största möjliga utsträckning av expeditionella göromål, såväl hos arbetarskyddsstyrelsen som inom yrkesinspektionen, från den tekniskt utbildade personalen till kontorspersonalen samt frågan om en rationell anordning för resemedlens fördelning och användning.

I arbetarskyddsutredningens i direktiven åberopade betänkande »Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen» har lämnats en ingående redogörelse för yrkesinspektionens organisation och verksamhet. Vi har därför inskränkt oss till en på vissa punkter summarisk framställning därav.

I föregående betänkande har vi redogjort för uppläggningsen av vårt arbete och därvid angivit, att vi sökt samråd med bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och statens organisationsnämnd. Under det fortsatta utredningsarbetet har vi vidare haft kontakt med företrädare för yrkesinspektionen och i fråga om yrkesskadestatistiken med riksförsäkringsanstalten samt i vad avser yrkesinspektionens behov av geoteknisk sakkunskap med representanter för statens geotekniska institut och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen.

I arbetarskyddsutredningens betänkande behandlades bl. a. frågan om tillsyn av vissa elektriska anordningar och av sådana anordningar ombord på fartyg, som användes vid stuveriarbete. Vi har erfarit, att arbetarskyddsstyrelsen numera upptagit förhandlingar med kommerskollegium och sjöfartsstyrelsen i avsikt att förbättra tillsynen i angivna fall. Med anledning härav torde nya direktiv angående allmänna yrkesinspektionens befattning med denna tillsyn komma att utfärdas inom en nära framtid.

FÖRSTA KAPITLET

Yrkesinspektionens nuvarande organisation och verksamhet

Yrkesinspektionens organisation

Tillsynen å efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen, däri inbegripet arbetstidslagstiftningen, utövas under arbetarskyddsstyrelsens överinseende och ledning av yrkesinspektionen, dvs. av inspekterande personal vid allmänna yrkesinspektionen, kommunala tillsynsmän samt specialinspektörer.

I förevarande betänkande kommer huvudsakligen den allmänna yrkesinspektionen att behandlas. I fråga om den kommunala tillsynen och specialinspektörerna torde därför utöver nedanstående redogörelse få hänvisas till arbetarskyddsutredningens betänkande »Arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen».

Inom varje kommun skall finnas en eller flera kommunala tillsynsmän, som utses av hälsovårdsnämnd och som utövar tillsyn på arbetsställen, där i regel färre än tio arbetstagare användes och maskinella hjälpmedel eller ångpannor, kokare eller andra tryckkärl ej förekommer. Deras tillsyn omfattar huvudsakligen hantverk, handel, enklare byggnadsarbete, rak- och frisersalonger samt mindre hotell, restauranger och kaféer.

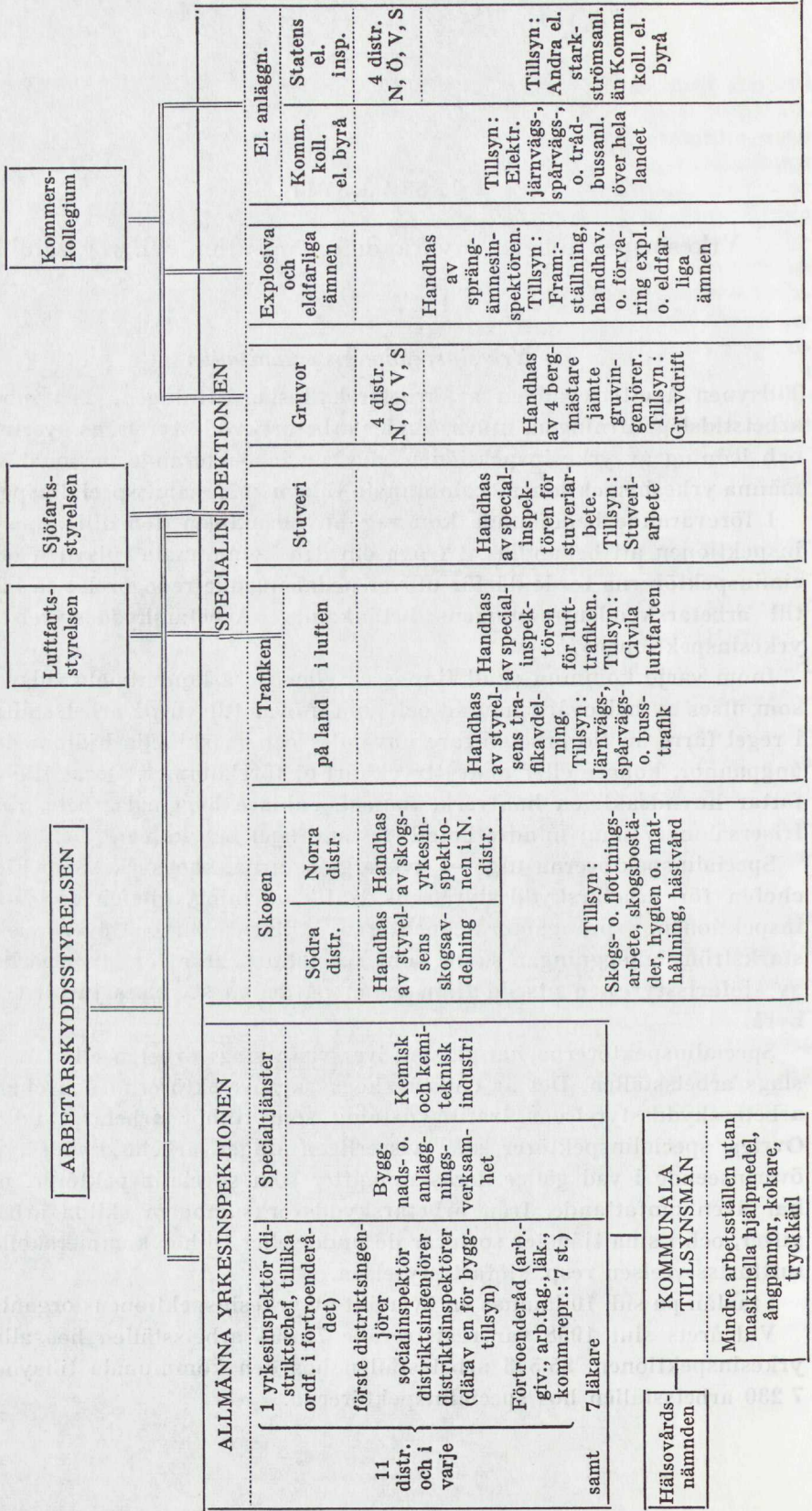
Specialinspektörerna utgöres av bergmästarna, skogsyrkesinspektörerna, chefen för arbetarskyddsstyrelsens trafikavdelning, chefen för luftfartsinspektionen, sprängämnesinspektören, tillsynsmännen över elektriska starkströmsanläggningar samt, som specialinspektör för stuveriarbete, en av sjöfartsstyrelsen utsedd tjänsteman på denna styrelsens juridisk-sociala byrå.

Specialinspektörerna har tillsyn över vissa slags arbeten eller över vissa slags arbetsställen. Det är endast skogsyrkesinspektörerna och chefen för arbetarskyddsstyrelsens trafikavdelning som tillhör arbetarskyddsverket. Övriga specialinspektörer står visserligen under arbetarskyddsstyrelsens överinseende i vad gäller deras uppgifter som specialinspektörer, men de har även omfattande, från arbetarskyddsverksamheten skilda arbetsuppgifter, och i sina tjänster sorterar de under eller tillhör kommerskollegium, luftfartsstyrelsen resp. sjöfartsstyrelsen.

I tablån på sid. 10 lämnas en översikt av yrkesinspektionens organisation.

Vid årets slut 1958 var registrerade 77 801 arbetsställen hos allmänna yrkesinspektionen, 85 543 arbetsställen hos den kommunala tillsynen och 7 230 arbetsställen hos specialinspektörerna.

Tabell över yrkesinspektionens organisation

Den allmänna yrkesinspektionens distriktsindelning och personal

Den allmänna yrkesinspektionen är indelad i elva distrikt, som omfattar: *första distriktet* Stockholms stad och Gotlands län (stationeringsort Stockholm), *andra distriktet* Stockholms, Uppsala och Västmanlands län (Stockholm), *tredje distriktet* Södermanlands och Östergötlands län (Linköping), *fjärde distriktet* Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län (Jönköping), *femte distriktet* Blekinge, Kristianstads och Malmöhus län (Malmö), *sjätte distriktet* Hallands samt Göteborgs och Bohus län (Göteborg), *sjunde distriktet* Skaraborgs län samt Älvsborgs län utom Dalsland (Borås), *åttonde distriktet* Värmlands och Örebro län samt Dalsland (Karlstad), *nionde distriktet* Kopparbergs och Gävleborgs län (Gävle), *tionde distriktet* Väster-norrlands och Jämtlands län (Härnösand) samt *elfte distriktet* Västerbot-tens och Norrbottens län (Umeå).

Varje yrkesinspektionsdistrikt står under ledning av en yrkesinspektör i lönegraden Ao 26. Som yrkesinspektörens ställföreträdare fungerar en förste distriktsingenjör i lönegraden Ao 23. Den inspekterande personalen i övrigt består av förste distriktsingenjörer, en socialinspektör, distriktsingenjörer och distriktsinspektörer (före 1/7 1956 benämnda yrkesunderinspektörer). Dessutom finns biträdespersonal.

Arbetskyddsstyrelsen fördelar tjänstemännen till tjänstgöring på de olika distrikten. Den nuvarande fördelningen framgår av tabell 1.

Tabell 1. Tjänsterna vid den allmänna yrkesinspektionen den 1 mars 1960

Tjänste- benämning	Löne- grad	Antal tjänster vid nedan angivna distrikt										Summa tjänster	
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X		XI
Yrkesinspektör..	Ao 26	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Förste distr. ing.	Ao 23	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
» » »	Ae 23	2	1	1	—	1	1	—	1	—	—	—	7
» » »	Ao 21}	3	2	1	2	4	3	2	2	1	1	1	15
» » »	Ae 21}												
Socialinspektör..	Ao 21}	1	1	—	—	1	1	—	—	—	—	—	3
» ..	Ae 21}												
» ..	Ao 19}	—	—	1	1	—	—	1	1	1	1	1	3
» ..	Ae 19}												
Distriktsingenjör	Ao 19}	2	—	1	1	1	1	—	—	1	1	1	3
»	Ae 19}												
Distriktsinsp....	Ao 17}	5	5	4	3	4	4	3	3	3	2	2	22
» ...	Ao 15}												
» ...	Ae 15}	—	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	6
» ...	Ae 17}												
Kontorist	Ao 9	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	11
Kontors- och skrivbiträden	Ao 5}	4	3	3	2	3½	3½	2	2	2	2	2	29
	Af 1}												
	Summa	20	16	15	13	18½	17½	12	13	12	11	11	159

Vid yrkesinspektionen finns även sju arvodestjänster för läkare, som skall biträda vid tillsynsverksamheten, verkställa erforderliga medicinsk-yrkeshygieniska utredningar samt följa yrkessjukdomars uppkomst och utveckling. De sju läkarna är placerade i I, II, III, V, VI, VIII och XI distriktet men står även i viss mån till förfogande för angränsande distrikt. De har en tjänstgöringstid av sex timmar i veckan.

I varje distrikt finns sedan år 1957 vid yrkesinspektörens sida ett rådgivande organ, benämnt yrkesinspektionens förtroenderåd, med sju ledamöter, som förordnas av Kungl. Maj:t. Förtroenderådet består av företrädare för arbetsgivare och arbetstagare samt en läkare och en person med erfarenhet i kommunala värv. Rådet sammanträder fyra gånger årligen.

Utanför distriktsindelningen står tre från och med budgetåret 1956/57 inrättade specialisttjänster, nämligen en byrådirektörs- och en förste distriktsingenjörstjänst för kemiska och kemi-tekniska frågor samt en byrådirektörstjänst för byggnads- och anläggningsverksamhet. En närmare redogörelse för dessa kommer att lämnas i kap. 4.

Kompetenskrav

Enligt instruktionen för yrkesinspektionen (SFS 1957: 646) må icke, där ej särskilda omständigheter föranleda annat, till yrkesinspektörs- eller byrådirektörtjänst föreslås annan sökande än den som avlagt examen vid teknisk högskola eller förvärvat däremot svarande kunskaper samt styrker sig äga beprövad erfarenhet inom sådan verksamhet, som kan anses ägnad att utgöra lämplig förberedelse för tjänsten i fråga.

Härutöver finns inga av Kungl. Maj:t angivna kompetenskrav för tjänsterna inom allmänna yrkesinspektionen. Före den 1 januari 1958 fanns däremot enligt då gällande instruktion kompetenskrav för all inspekterande personal. Frånsett yrkesinspektör skulle enligt dessa i princip förste distriktsingenjör och distriktsingenjör vara högskoleingenjörer. Dispensmöjlighet fanns dock. Socialinspektör skulle vara socionom och distriktsinspektör skulle vara läroverksingenjör. I fråga om distriktsingenjörstjänst gällde dessutom, att den kunde besättas med distriktsinspektör, som visat sig äga stor duglighet och i övrigt hade förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt fullgöra sådan tjänst. Även beträffande socialinspektörerna och distriktsinspektörerna fanns en föreskrift, enligt vilken kravet på teoretisk utbildning kunde efterges, utan att särskilda skäl härför erfordrades.

Arbetsarskyddsstyrelsen har vid tjänstetillsättningar inom yrkesinspektionen, beträffande vilka den haft att avge förord till Kungl. Maj:t resp. själv besluta, i stort sett följt de i den tidigare gällande instruktionen uppställda kompetensreglerna utom vad gäller distriktsingenjörgruppen. Före år 1955 hade sju distriktsinspektörer utnämnts eller förordnats till distrikts-

ingenjörer med utnyttjande av ovan angivna möjlighet att befordra distriktsinspektörer till distriktsingenjörer. Dessa tjänstemän tilldelades i stort sett samma arbetsuppgifter som distriktsingenjörer, dvs. den lägsta tjänst för vilken instruktionsmässigt erfordrades högskoleexamen. Därefter har emellertid bristen på högskoleingenjörer medfört, att arbetarskyddsstyrelsen omprövat frågan om distriktsingenjörernas kompetens, och numera utnämnes och förordnas regelmässigt distriktsinspektörer till dessa tjänster utan att det ställes sådant särskilt krav på stor duglighet, som tidigare var fallet. I samband därmed har enligt styrelsens praxis 21 lönegraden blivit den regelmässiga begynnelselönegraden för högskoleingenjörer vid allmänna yrkesinspektionen.

Arbetsuppgifter

Allmänna åligganden

Tillsynsorganens åligganden anges i 68 § arbetarskyddskungörelsen och 11—18 §§ instruktionen. Tillsyn skall främst ägnas sådan verksamhet, som med hänsyn till arbetets natur eller de förhållanden varunder arbetet bedrives kan anses medföra särskild fara för ohälsa eller olycksfall. Vid tillsynens utövande skall hänsyn tagas till vad som i varje fall kan anses skäligt med hänsyn till förevarande omständigheter och beaktas huru i det särskilda fallet ändamålet med arbetarskyddet må vinnas utan att arbetsgivaren onödigt betungas. Tillsynsorgan skall förskaffa sig noggrann kännedom om arbetsförhållandena inom sitt verksamhetsområde samt med uppmärksamhet följa arbetarskyddets utveckling inom området. Tillsynsorgan skall vidare vinnlägga sig om att genom upplysningsverksamhet främja strävandena att förekomma ohälsa och olycksfall i arbetet, tillhandagå med upplysningar, råd och anvisningar i frågor, som rör arbetets sundhet och säkerhet, samt verka för samarbete i sådana frågor.

Fördelning av tillsynsarbetet

Arbetarskyddsstyrelsen har år 1951 utfärdat tjänstgöringsföreskrifter för yrkesinspektionens befattningshavare. I fråga om fördelningen av tillsynsarbetet innehåller dessa föreskrifter i huvudsak följande.

Varje inspekterande tjänsteman skall av yrkesinspektören tilldelas vissa arbetsställen, över vilka tjänstemannen själv skall utöva tillsyn. Fördelningen bör härvid ske på sådant sätt, att en effektiv tillsyn erhålles med minsta möjliga kostnad för statsverket. Sålunda bör beaktas, att samma resesträckor befares av minsta möjliga antal tjänstemän; att tillsynsområdena, med undantag för stationsorten, utgöres av sammanhängande geografiska områden; att varje inspektionsresa såvitt möjligt koncentreras till visst område osv. Vid tillsynens fördelning på de olika tjänstemännen

skall tillika iakttagas, att med hänsyn till arbetets natur från skyddssynpunkt tillsynen över varje arbetsställe kommer att utövas av tjänsteman med erforderlig sakkunskap och erfarenhet. För denna fördelning skall gälla i huvudsak följande riktlinjer: Samtliga registrerade arbetsställen skall fördelas på de inspekterande tjänstemännen på distriktet. För varje arbetsställe bestämmes, huruvida arbetsstället skall inspekteras av yrkesinspektör, förste distriktsingenjör, socialinspektör, distriktsingenjör eller distriktsinspektör. Erhåller distriktet ytterligare inspekterande tjänstemän, exempelvis en distriktsingenjör, skall åt honom avdelas lämpligt antal av de arbetsställen, som tidigare tilldelats distriktsingenjörgruppen. Erfordras härvid jämkning av fördelningen av arbetsställen, göres detta uppåt eller nedåt i grupperna.

Tillsynen över arbetsställen belägna utanför stationsorten skall i regel fördelas efter geografiska områden. Härvid bör iakttagas, att kommunindelningen följs, i den mån så är möjligt. Exempelvis bör samme distriktsinspektör tilldelas samtliga de arbetsställen inom en kommun, vilka skall tillhöra distriktsinspektörgruppen.

Tillsynen över arbetsställen belägna inom städer — utom stationsorten — köpingar eller andra större samhällen bör lämpligen utövas av den eller de tjänstemän, som har tillsynen över arbetsställena inom omkringliggande område. Tillsynen över arbetsställen inom stationsorten skall i regel fördelas mellan samtliga inspekterande tjänstemän.

Vid fördelningen av arbetsställena skall erforderlig hänsyn tagas till om vederbörande tjänsteman även har tillsyn över viss grupp arbetsställen, t. ex. över stuveri, byggnadsverksamhet e. d.

Fördelningen av tillsynen på sätt ovan angivits utgör icke hinder för yrkesinspektör att, i den mån så finnes påkallat, besöka arbetsställe som tilldelats underordnad tjänsteman. Yrkesinspektör må, om särskild anledning därtill föreligger, uppdraga åt underordnad tjänsteman att besöka visst arbetsställe, även om detta tilldelats annan tjänsteman.

Arbetsställena uppdelas mellan de inspekterande tjänstemännen med hänsyn till å ena sidan behovet av teknisk sakkunskap för inspektion av olika arbetsställen och å andra sidan tjänstemännens kvalifikationer. Yrkesinspektören skall själv i regel öva tillsyn över de största arbetsställena. Förste distriktsingenjörer, dvs. de tjänstemän som i regel avlagt examen vid teknisk högskola, skall tilldelas sådana större eller medelstora arbetsställen, som med hänsyn till arbetets natur och arbetsförhållandena från skyddssynpunkt bör tillses av befattningshavare med högre teknisk utbildning. Socialinspektörerna tilldelas arbetsställen, där behovet av skyddsteknisk och yrkeshygienisk tillsyn är relativt begränsat och där arbetstagarna i särskilt stor utsträckning är kvinnor (t. ex. vissa syfabriker, hotell, restauranger, kontor). Distriktsinspektörerna tilldelas övriga arbetsställen. De tilldelas därvid i första hand stuveriföretag samt arbets-

ställena inom byggnadsverksamhet och jordbruk. Yrkesinspektör kan emellertid, där skilda förhållanden så påkallar, tilldela andra tjänstemän tillsynen över arbete, vilket enligt huvudregeln skulle inspekteras av distriktsinspektörer, exempelvis lastning och lossning av fartyg eller byggnadsarbete, som förekommer vid arbetsställe, vilket i övrigt skall inspekteras av annan än distriktsinspektör. I regel har varje distriktsinspektör en viss del av distriktet som sitt tillsynsområde, men yrkesinspektör må med arbetarskyddsstyrelsens medgivande uppdraga tillsynen över stuveriföretag inom hela distriktet eller viss större del därav åt viss distriktsinspektör eller annan därför lämplig tjänsteman. Vidare finns på varje distrikt utom första distriktet en distriktsinspektörstjänst i Ae 17 avsedd för tillsyn över byggnadsverksamhet (jfr kap. 4). Yrkesinspektören bör söka fördela tillsynsverksamheten så att varje underordnad tjänsteman får minst 75—100 rese- och förrättningsdagar under året.

På sätt ovan angivits har distriktsingenjörgruppen under senare år kommit att helt utgöras av f. d. distriktsinspektörer. Arbetarskyddsstyrelsen har i avvaktan på vår utredning ej tagit ställning till hur detta förhållande skall påverka fördelningen av arbetsställena. I stort sett har de distriktsingenjörer, som förordnats 1955 och senare, tills vidare behållit samma arbetsställena, som de hade under sin tjänstgöring som distriktsinspektörer, medan tidigare förordnade distriktsingenjörer däremot har sig tilldelade arbetsställena av samma karaktär som förste distriktsingenjörerna i 21 lönegraden. Genom lönegradsrevision vid 1958 års riksdag har för övrigt fyra av dessa distriktsingenjörstjänster ändrats till förste distriktsingenjörstjänster i 21 lönegraden.

Registrering

För att ge en överblick och kontroll av verksamhetsområdet föres utförliga register. På varje distriktsexpedition skall föras register av horisontalkortstyp över de stadigvarande arbetsställena inom distriktet, vilka är underkastade tillsyn av den allmänna yrkesinspektionen. Det åligger de kommunala tillsynsmännen att till yrkesinspektören anmäla tillkomsten av nya sådana arbetsställena liksom även nedläggande av arbetsställe. Inspektionens tjänstemän har också att lämna registerföraren uppgift om motsvarande iakttagelser, som de gjort vid sina inspektionsresor eller på annat sätt. Arbetsställena av tillfällig natur, exempelvis byggnadsarbeten av olika slag, införes ej i registret, men de noteras i stor utsträckning på kort, som föres vid sidan av huvudregistret. På distriktsexpeditionerna upprättas vidare med ledning av detta och i enlighet med yrkesinspektörernas fördelning av tillsynen mellan de inspekterande tjänstemännen s. k. fickregister över de arbetsställena, som står under de skilda tjänstemännens tillsyn. Dessa fickregister brukar medföras på inspektionsresorna, och den inspekterande skall för varje besökt arbetsställe i fickregistret anteckna

när inspektion ägt rum m. m. Anteckningar om vid inspektion gjorda iakttagelser och lämnade anvisningar skall av den inspekterande införas på s. k. primäruppgifter, varur vissa uppgifter senare överföres till horisontalkortregistret. I detta noteras även uppgifter om skyddsombud och skyddstjänstemän, skyddskommittéer, inspektionsbesök, inkommande och utgående skrivelser samt uppgifter om svetslicenser och olika förhållandena i samband med kontrollen över tryckkärl, hissar och andra lyftanordningar m. m.

Rutininspektörer och specialbesök

De inspekterande tjänstemännens arbete kan indelas i fältarbete och expeditjonsarbete, varvid fältarbetet omfattar arbetsplatsbesök för rutininspektion, besök av annan anledning och propagandaverksamhet i form av t. o. m. föredrag och deltagande i konferenser.

Med rutininspektioner avses här den normala inspektionsverksamheten. De sker i regel på inspektionsförrättarens eget initiativ och återkommer med relativt jämna intervall på de olika arbetsplatserna. Vid besöket går inspektionsförrättaren igenom arbetsstället och kontrollerar, att arbetarskyddslagstiftningens krav på sundhet och säkerhet i arbetet samt gällande bestämmelser om arbetstid och om kvinnors och minderårigas användande i arbete iakttagas. Om sådana åtgärder till förekommande av ohälsa och olycksfall i arbetet, som med hänsyn till gällande bestämmelser skäligen bör påfordras, ej vidtagits, skall han meddela anvisningar för vinnande av rättelse. Dessa lämnas allt efter omständigheterna muntligt vid inspektionen, genom inskrivande i den inspektionsbok, som i princip skall finnas på arbetsställe med minst fem arbetstagare, eller genom en särskild skrivelse, som skickas från distriktsexpeditionen snarast möjligt efter besöket. Där så befinnes lämpligt, utsättes viss tid, inom vilken rättelse skall vara vidtagen.

Det åligger inspektionsförrättaren att vaka över att anvisade åtgärder genomföres. Om underrättelse att så skett ej inkommit inom skälig tid, sker en förfrågan hos arbetsgivaren. Om åtgärderna trots påminnelser ej genomföres, anlitas efter yrkesinspektörens bedömning det i arbetarskyddslagen anvisade tvångsmedelsförfarandet med förbud eller föreläggande. Om ej heller förbud eller föreläggande iakttagas, anmäles arbetsgivaren till åtal.

Vid såväl rutininspektioner som övriga förfaranden på arbetsställen skall den inspekterande tjänstemannen träda i förbindelse med skyddsombud, som är anträffbart på arbetsstället. Någon författningsbestämmelse om att skyddsombud skall medfölja under inspektion finns icke. Den inspekterande bör emellertid söka ordna så att skyddsombudet medföljer. Där huvudskyddsombud finns, bör denne vara med under hela inspektionen; annat skyddsombud bör medfölja endast inom sitt skyddsområde.

Dessutom samlas ibland huvudskyddsombud och andra skyddsombud vid arbetsstället till gemensam konferens med inspektionsförrättaren.

Under och i samband med inspektion utövas jämte kontrollverksamhet även rådgivning i skyddsfrågor.

Vid sidan av dessa rutininspektioner avlägger de inspekterande tjänstemännen ett stort antal specialbesök vid arbetsplatserna för olika ändamål såsom undersökning av inträffade olycksfall, lösande av plötsligt uppkomna skyddsproblem, deltagande i skyddskommittésammanträden och konferenser av olika slag eller besök föranledda av granskning av insända ritningar till nybyggnader e. d. Det utmärkande för specialbesöken är, att de i regel icke kan planeras i förväg utan kan bero exempelvis på kallelser från arbetsplatsen, antingen från arbetsgivaren eller från arbetstagarna. Tjänstemännen söker i största möjliga utsträckning kombinera specialbesöken med rutininspektioner.

Expeditionsarbete

Yrkesinspektionen bedriver vid sidan av fältarbetet en omfattande verksamhet i syfte att bereda arbetstagarna skydd mot ohälsa och olycksfall i samband med arbetet. Här avsedda arbetsuppgifter, vilka huvudsakligen utföres på distriktsexpeditionerna, framgår av följande uppräknig.

1. Arbete föranlett av rutininspektioner och specialbesök (inspektionsmeddelanden, förande av dagbok, reseplanering m. m.)
2. Kontrollarbete och dispensärenden
 - a) Minderårigas arbete (eftergifter, läkarrapporter, anmälan rörande användandet av minderåriga)
 - b) Kvinnors arbete (eftergifter)
 - c) Ångpannor och andra kärl under tryck (intyg, påminnelser, eftergifter, registreringsbevis, svetslicenser)
 - d) Hissar och andra lyftinrättningar (intyg, påminnelser, medgivande att uppföra hiss)
 - e) Arbetstidslagarna
 - f) Bagerilagen
 - g) Föreläggande, förbud och anmälan till åtal
3. Ritningsgranskning med anledning av 6 § arbetarskyddskungörelsen (ny-, om- och tillbyggnad av arbetslokaler och personalrum, ventilationsanläggningar m. m.)
4. Expeditionsarbete avseende yrkesskadefall (genomgång av anmälningar, rapporter om beaktansvärda yrkesskador, utlåtanden till åklagare, domstolar m. fl.)
5. Upplysningsverksamhet (planering, författarverksamhet m. m.)
6. Övrigt expeditonsarbete (remissutlåtanden och rapporter till arbetarskyddsstyrelsen m. m.).

Socialinspektörernas uppgifter

Socialinspektörerna har att företaga inspektioner såväl på de arbetsställena, som enligt vad ovan nämnts tilldelats dem, som på andra arbetsställena, där det föreligger förhållanden av sådan art, att socialinspektörerna anses särskilt lämpade att bedöma dem. De skall därutöver biträda yrkesinspektören vid expeditionsarbetet och utföra utredningar, som anbefalls av arbetarskyddsstyrelsen. Deras arbete skiljer sig avsevärt från vad som åliggiger den övriga inspekterande personalen. Socialinspektörerna skall nämligen vid inspektioner och under sin tjänsteutövning i övrigt framför allt beakta följande frågor av betydelse för arbetarskyddet:

- introduktion och instruktion av nyanställd personal,
- utbildning och fortbildning av arbetsledare och övriga arbetstagare,
- omflyttning och omskolning av personal, t. ex. partiellt arbetsföra, raster och kostförhållanden,
- vissa frågor rörande hälso- och sjukvård på arbetsplatsen,
- arbetsställningar,
- deltidsarbete för kvinnor,
- sociala anordningar för arbetstagare, t. ex. bostäder, flick- och pojkhem, ungarlshem, pensionärsbostäder, anordningar för barn tillsyn, fritidsanordningar,
- anställandet av personalarbetare,
- frågor i övrigt som angår kvinnliga och minderåriga arbetstagares arbetsförhållanden samt
- arbetarskyddet inom hemindustriellt arbete.

På läkarhåll tycks man, enligt vad som framgår av Svenska läkarför-

Tabell 2. Yrkesinspektionens

1	2	3	4	5	6	7	8	9
År	Antal inspekterande tjänstemän	Antal registrerade arbetsställen	Antal arbetstagare vid registrerade arbetsställen	Antal förrättnings- och resedagar				
				på stationsorten	utom stationsorten	totalt	per inspekterande tjänsteman	
							totalt	uttom stationsorten
1949	87	78 675	1 159 208	4 903	6 496	11 399	131	87
1950	96	76 270	1 191 724	4 974	7 931	12 905	134	96
1951	98	77 103	1 243 384	4 899	7 260	12 159	124	86
1952	94	74 939	1 278 240	4 738	7 108	11 846	127	87
1953	93	74 759	1 292 951	4 072	7 601	11 673	125	92
1954	91	75 025	1 277 305	3 601	7 853	11 454	126	97
1955	94	75 164	1 316 993	4 081	8 276	12 357	132	101
1956	95	76 413	1 375 178	3 881	8 750	12 631	133	105
1957	100	76 195	1 401 895	3 774	8 892	12 666	127	98
1958	108	77 801	1 405 926	3 694	9 629	13 323	123	97
1959	112	78 064	1 394 978	4 216	9 240	13 456	120	92

bundets remissutlåtande över arbetarskyddsutredningens betänkande, ha fått den uppfattningen, att socialinspektörerna sysslar med uppgifter, som kräver kvalificerad, medicinsk kompetens. Det bör därför framhållas, att så icke är fallet, utan socialinspektörernas befattning med t. ex. hälso- och sjukvård består i att intressera företagen för anställande av industriläkare eller sköterska, inredande av sjukrum etc. Socialinspektörernas behandling av medicinska problem på arbetsplatserna är alltså begränsad till organisatoriska synpunkter. Däremot sysslar de ej med enskilda arbetstagares medicinska problem.

Biträdespersonalens uppgifter

Biträdespersonalens arbetsuppgifter består — förutom av vanligt kontorsarbete — framför allt i att föra de ovan angivna registren över arbetsställen m. m.. Den svarar även för insamlande av statistiska uppgifter för de månads- och årsrapporter, som skall ingivas till arbetarskyddsstyrelsen. I regel får biträdespersonalen ombesörja förekommande ritningskopiering.

Endast en mindre del av biträdespersonalen tjänstgör som stenografer; i övrigt skriver de inspekterande tjänstemännen koncept till sina inspektionsmeddelanden och andra skrivelser eller dikterar dem för omedelbar utskrift på skrivmaskin.

Arbetets omfattning och fördelning

Inspektionsverksamheten

Till en början har vi för att belysa omfattningen av yrkesinspektionens inspektionsverksamhet under åren 1949—1959 sammanställt vissa uppgifter därom i tabell 2. Till dessa uppgifter kan fogas följande kommentar.

inspektionsverksamhet

10	11	12	13	14	15	16	17	18
År	Antal besök				Antal registrerade arbetsställen som besökts	Inspektionsintervall	Antal återbesök vid registrerade arbetsställen	
	vid registrerade arbetsställen	vid oregistrerade arbetsställen	totalt	per inspekterande tjänsteman och förrättningsdag			totalt	i % av antalet besök
1949	37 036	34 491	2,28	2 545	6,9
1950	37 892	7 050	44 942	3,5	35 144	2,17	2 748	7,3
1951	35 973	7 434	43 407	3,6	32 878	2,35	3 095	8,6
1952	35 583	6 734	42 317	3,6	32 882	2,28	2 701	7,6
1953	34 724	7 332	42 056	3,6	31 608	2,37	3 116	9,0
1954	32 439	7 386	39 861	3,5	29 452	2,55	2 987	9,2
1955	33 863	8 491	42 354	3,4	30 766	2,44	3 097	9,3
1956	33 623	9 122	42 745	3,4	29 519	2,59	4 104	12,2
1957	29 997	7 972	37 969	3,0	25 898	2,94	4 099	13,7
1958	37 327	10 000	47 327	3,6	32 771	2,37	4 556	12,2
1959	37 601	11 284	48 885	3,6	32 893	2,37	4 708	12,5

Kol. 2. Här har upptagits faktiskt tjänstgörande personal med beaktande av vakanser och längre tjänstledigheter. Ökningen under 1950 sammanhänger med en under 1948 års riksdag beslutad ökning av yrkesinspektionens personal. Därefter var antalet tjänster (frånsett den allmänna tre-procentsindragningen år 1951) oförändrat till 1956, då 13 nya tjänster för inspekterande personal inom distriktsorganisationen inrättades.

Kol. 3. Variationen i antalet registrerade arbetsställen torde snarare bero på tillfälliga revideringar av registren inom enstaka distrikt än på en faktisk ändring.

Kol. 5. Vid bedömande av antalet förrättningsdagar på stationsorten bör beaktas, att det ej fördelar sig jämnt på de elva distrikten utan att huvudparten faller på I (Stockholm), VI (Göteborg) och V (Malmö) distriktten. Därför rapporteras under denna rubrik samtliga dagar, då förrättning skett på stationsorten, oberoende av förrättningens längd. Man kan beräkna, att antalet arbetsställen på stationsorterna utgör ca $\frac{1}{6}$ av det totala antalet.

Kol. 8—9. Med hänsyn till vad ovan anförts om förrättningsdagarna på stationsorten är även siffrorna i kol. 8 relativt osäkra. Av siffrorna i kol. 9 framgår däremot direkt omfattningen av tjänstemännens reseverksamhet. Därvid har I distriktet icke medtagits, eftersom det nästan uteslutande består av stationsorten Stockholm. Från och med den 1 juli 1951 har de inspekterande tjänstemännen i övriga distrikt rätt att utan kostnadsjämförelse utfå ersättning för tjänsteresa med egen bil.

Kol. 12. Ökningen för år 1958 beror huvudsakligen på den ökade tillsynen av arbetarskyddet inom byggnadsverksamheten.

Kol. 14. Antalet besök per förrättningsdag har i stort sett hållit sig konstant genom åren. I tabell 3 har dessa besök delats upp på olika befattningshavargrupper. Därvid framgår, att de högre tjänstemännen numera ägnar längre tid åt varje arbetsställe än tidigare, medan socialinspek-

Tabell. 3. Antal besök i genomsnitt per tjänsteman och förrättningsdag 1950—1958

År	Yrkesinspektör	Förste distriktsingenjör i 23 lgn	Förste distriktsingenjör i 21 lgn samt distriktsingenjör	Socialinspektör	Distriktsinspektör
1950.....	1,7	2,4	2,9	2,0	5,8
1951.....	1,3	2,5	2,8	1,9	5,4
1952.....	1,2	2,2	3,0	3,2	5,4
1953.....	1,2	2,1	3,2	2,3	5,4
1954.....	1,1	2,0	2,9	2,1	5,4
1955.....	0,9	1,8	2,9	2,3	5,4
1956.....	1,0	1,6	2,8	2,3	5,4
1957.....	1,1	1,7	2,8	2,3	4,4
1958.....	1,3	1,9	3,3	2,4	5,1

törer, distriktsingenjörer och distriktsinspektörer i stort sett hinner besöka lika många arbetsställen per förrättningsdag som 1950.

Kol. 16. Med inspektionsintervall förstås det genomsnittliga tidsintervallet mellan två på varandra följande inspektionsbesök vid samma arbetsställe, varvid hänsyn endast tages till de registrerade arbetsställena. Siffran har under beteckningen inspektionsfrekvens spelat relativt stor roll i diskussionen om yrkesinspektionens arbete.

Vid en analys av sifferuppgifterna i tabell 2 finner man, att inspektionsverksamheten i stort sett förhållit sig konstant i förhållande till antalet tjänstemän. Av särskilt intresse är, att de enskilda tjänstemännens reseverksamhet, som i genomsnitt omfattar 95 dagar om året, snarast visar en tendens till ökning. Av kol. 4 framgår, att antalet arbetstagare, som faller inom yrkesinspektionens tillsynsområde, stadigt ökar, vilket bör ses mot bakgrund av den ständigt ökande koncentrationen till större företag. Inspektionsintervallet, som under 1930- och 40-talen legat på 2,5 à 3 år, visar en märkbar nedgång 1949 och 1950. Som förklaring härtill kan anföras dels att personalen förstärkts, dels att arbetarskyddsstyrelsen år 1950 utfärdat nya direktiv, som medfört en intensifierad inspektionsverksamhet. I dessa direktiv infördes såsom nyheter att tjänstemännen tilldelades egna arbetsställen, i görligaste mån koncentrerade till viss del av distriktet, vid vilka arbetsställen de skulle ansvara för tillsynen, och att inspektionerna skulle ske efter den s. k. »avbetningsmetoden». Denna metod innebär, att samtliga arbetsställen på en ort bör inspekteras under samma resa. Därefter följer intervallsiffran i stort sett antalet inspekterande tjänstemän fram till 1956—57. Särskilt år 1957 är intervallsiffran relativt hög, nära 3 år. Likaså minskar totala antalet besök och antalet besök per tjänsteman. Däremot minskar icke antalet resedagar per tjänsteman i motsvarande omfattning. Den såvitt kan bedömas tillfälliga nedgången i inspektionsarbetet torde i huvudsak bero på faktorer, som ej direkt sammanhänger med arbetets art. Det hade anställts ett antal nya tjänstemän, som icke hunnit bli så insatta i arbetet, att de i full utsträckning kunde förrätta självständiga inspektioner. Dessutom pågick två vid 1955 års riksdag beslutade, brett upplagda undersökningar, nämligen en utredning rörande koloxidförgiftningars uppkomst och förebyggande samt en undersökning rörande hörselskador till följd av buller. Särskilt den senare undersökningen krävde en omfattande arbetsinsats från yrkesinspektionens sida, i det mätningar av industribullret företogs i 11 300 arbetslokaler vid ca 2 300 företag med minst 30 anställda. På längre sikt torde emellertid inspektionsintervallet ha påverkats även av ett par faktorer, som direkt beror på tillämpade arbetsmetoder. Vi syftar här på det ökade antalet återbesök och det av siffrorna i viss mån bestyrkta antagandet, att det numera bl. a. på grund av ökade kontakter med skyddsombuden åtgår längre tid för varje

inspektion än tidigare varit fallet. Det ökade antalet återbesök är en direkt följd av de direktiv om ökad kontroll av att yrkesinspektionens anvisningar beaktas av arbetsgivaren, som arbetarskyddsstyrelsen utfärdade efter en konferens i juni 1953 med representanter för socialdepartementet, Svenska arbetsgivareföreningen och Landsorganisationen. (Beträffande den närmare innebörden av begreppet »återbesök» hänvisas till kap. 3.) Härtill kommer att antalet besök på icke registrerade arbetsställen ökat såsom en följd av den intensifierade tillsynen över byggnadsverksamheten.

Yrkesinspektionens arbete med granskning av förslag till ny-, om- eller tillbyggnader och ändrade anordningar för arbetets bedrivande samt dess rådgivande verksamhet utföres såväl under besök på arbetsplatserna som på distriktsexpeditionerna. Det är därför svårt att precisera i vad mån dessa arbetsuppgifter inverkat på den andel av antalet förrättningsdagar, som kunnat ägnas åt ren inspektionsverksamhet. Antalet granskade förslag har stigit från 3 764 år 1949 till 8 304 år 1956 och visar därefter en viss tendens till minskning med 6 943 år 1957 och 5 199 år 1958. Nedgången 1958 kan bero på det försämrade konjunkturläget detta år, men det är även möjligt att vissa förtydligande direktiv från styrelsen om den statistiska redovisningen påverkat praxis inom en del distrikt. Arbetet med dessa förslag fördelar sig relativt ojämnt på distrikt och befattningshavargrupper. Sålunda hade I distriktet 1957 2 075 förslag, av vilka 1 184 granskades av yrkesinspektören personligen. På de skilda distrikten granskade yrkesinspektörerna nämnda år i genomsnitt ca 200 förslag var, förste distriktsingenjörerna ca 100 var och de övriga inspekterande tjänstemännen ca 40 var.

Antalet konferenser och konsultationer har också ökat från 25 947 år 1949 till 34 430 år 1957. För 1958 rapporteras 14 319 konferenser och konsultationer. Detta år medräknades nämligen icke telefonkonsultationer, vilket gjorts tidigare. Även detta arbete belastar mest de högre tjänstemännen. År 1957 var genomsnittliga antalet konferenser för yrkesinspektörerna ca 700, för förste distriktsingenjörerna ca 450, för socialinspektörerna ca 350 och för övriga inspekterande tjänstemän ca 250.

Expeditionsarbetet

När det gäller expeditionsarbetet, är effekten av olika rationaliseringsåtgärder beroende på den tid som nedlägges på göromålen med nuvarande arbetsrutiner. Vi har därför ansett det vara av intresse att söka klarlägga, hur expeditionsarbetstiden fördelar sig på olika göromål. Expeditionsarbetets mångskiftande art gör, att det knappast vore möjligt för personalen att själv anges ens en approximativt riktig sådan fördelning, annat än på basis av en längre tids mycket detaljerade, kontinuerligt förda dagboksanteckningar. Då erfarenheter från många håll visat, att uppgiften att föra dagboksanteckningar med noggranna tidsangivelser är svår att förena med det

löpande arbetet och icke sällan kan störa detta, är det i regel bättre att analysera tidsåtgången för olika göromål med hjälp av någon form av arbetsstudier, utförda av särskilda observatörer. Vi har ansett användande av s. k. frekvensstudier vara den i detta fall mest lämpliga metoden.

Frekvensstudier går i princip till på följande sätt. Studieobjekt är en av flera olika göromål bestående arbetsuppgift, som åvilar en person. Denne observeras vid slumpvis valda tillfällen, och man noterar vilket göromål som pågår vid varje observationstillfälle. Om frekvensen av ett göromål i observationsmaterialet är exempelvis 10 % (dvs. detta göromål förekommer i genomsnitt en gång bland tio observationer), föreligger en viss sannolikhet för att göromålet i fråga tidsmässigt utgör 10 % av hela arbetsuppgiften. Denna sannolikhet växer med ökande observationsantal, och sannolikhetens siffermässiga värde kan lätt beräknas. Omvänt kan man beräkna det antal observationer som erfordras, om man vill uppnå exempelvis en viss på förhand bestämd sannolikhet för att felet hos erhållna resultat icke skall falla utanför vissa likaledes på förhand bestämda gränser. Denna möjlighet att i visst avseende förhandsberäkna säkerheten hos frekvensstudiers resultat får icke bortskymma det förhållandet, att åtskilliga felkällor finns och att försiktighet måste iakttas vid bedömningen av allmängiltigheten hos resultaten. Sålunda kan säsongvariationer i arbetet förekomma; någon, vars arbete studeras, kan under studietiden omedvetet lägga ned mera tid än normalt på ett göromål och mindre tid på ett annat; en människa kan ha förmåga att utföra vissa göromål särskilt snabbt; ett göromål, som är vanligt inom en organisationsenhet kan av olika skäl vara mindre vanligt inom en annan i övrigt jämförbar enhet osv.

Frekvensstudier av expeditorsarbetet, i fortsättningen kallade frekvensundersökningen, har företagits vid yrkesinspektionens II, V, VIII och IX distrikt. Undersökningen leddes och utfördes av personal från statens organisationsnämnd med biträde av tjänstemän från yrkesinspektionen. Antalet observationer gällande kontorsarbete och annan s. k. inre tjänst uppgick till 11 746. Observationernas fördelning på de fyra distrikten var följande.

Distrikt	Göromål utförda av		Summa
	Inspekterande personal	Kontorspersonal	
II.....	1 824	1 027	2 851
V.....	1 706	1 120	2 826
VIII.....	1 995	1 075	3 070
IX.....	1 777	1 222	2 999
Summa	7 302	4 444	11 746

Undersökningen pågick under tiden 28 februari—8 mars 1958. I tjänst varande personal vid undersökningsdistrikten under denna tid framgår av omstående uppställning.

Vid observationerna noterades på ett hålkort av märkstanstyp — dvs. ett kort utformat för automatisk hålstansning av därpå gjorda blyertsmarke-

Distrikt	Inspekterande personal	Kontorspersonal	Summa
II.....	12	4	16
V.....	9	3	12
VIII.....	8	4	12
IX.....	10	4	14
Summa	39	15	54

ringar — uppgift om göromålets art samt, då så var möjligt, objekt och ämnesområde enligt på förhand, i samråd med representanter för styrelsen och yrkesinspektionen uppgjord kod. Varje observation försågs också med uppgift om datum, distrikt och tjänsteman. Med »arbetets art» avsågs exempelvis, huruvida göromålet innebar läsning, skrivning, granskning eller diktering. »Objekt» innefattade sådant som kortregister, diarium, månadsrapport, yrkesskadeanmälan, facklitteratur, besiktningsintyg m. m. Under beteckningen »ämnesområde» föll bl. a. hissar, ångpannor, personalrum, bagerilagen och förtroenderådsverksamhet. Observationsmaterialet från frekvensundersökningen har bearbetats med hjälp av hålkortsmaskiner.

Den inspekterande personalen använde under den tid undersökningen pågick i genomsnitt 50,8 % av normal arbetstid till expeditjonsarbete. Detta procenttal visar god överensstämmelse med 1958 års medeltal, 49 %, för förhållandet mellan antalet rese- och förrättningsdagar och hela antalet tjänstgöringsdagar för yrkesinspektionens inspekterande personal.

För den inspekterande personalens expeditjonsarbete erhöles följande procentvärden.

Arbetets art	%
Skriva för hand.....	16,5
Läsa.....	10,5
Räkna.....	1
Rita.....	0,5
Söka.....	2
Postbehandla.....	1
Sortera, arkivera.....	3
Laborera.....	0,5
Granska.....	10
Planera.....	3
Mottaga instruktioner.....	0,5
Ge instruktioner.....	1,5
Diktera.....	1
Ingående telefonsamtal.....	2,5
Utgående telefonsamtal.....	3,5
Internt samtal.....	13
Extern konferens.....	4
Intern konferens.....	9,5
Arbetsspilltid.....	7,5
Personspilltid.....	8
Onormala avbrott.....	1

Summa 100,0

<i>Objekt</i>	<i>%</i>
Skandexregister	1
Andra register	1,5
Aktsamling	1
Brevdiarium	1
Anvisningar och cirkulär	5
Facklitteratur	3
Resplaner	3,5
Dagbok	3
Reseräkningar	1
Fickregister	1
Inspektionskarta	1
Månadsrapport	0,5
Årsrapport	2,5
Primäruppgifter (anteckningar, gjorda på särskild blankett vid inspektion)	3,5
Inspektionsmeddelande	6,5
Föreläggande	1
Inspektionsbok	0,5
Protokoll och intyg	3
Skrivelser i anledning av protokoll och intyg	0,5
Ritning jämte beskrivning	7
Interna blanketter för beaktansvärda yrkesskadeanmälningar	1
Yrkesskadeanmälningar	1,5
Rapporter om yrkesskador	1
Skrivelser i anledning av yrkesskador	1
Andra inkomna rapporter	1
Tillstånd, dispenser, avslag	2
Remisser	1,5
Inkommande förfrågningar	3
Föredrag	1,5
Ej specificerat	39,5
Summa	100,0

<i>Ämnesområde</i>	<i>%</i>
Arbetslokaler	8
Personalutrymmen	2
Andra hygieniska anordningar	0,5
Sociala anordningar	0,5
Skydd mot ohälsa och olycksfall	3,5
Skydd mot ohälsa	7
Skydd mot olycksfall	3,5
Maskiner och redskap	3
Ångpannor	2
Övriga tryckkärl	1
Svetsning	0,5
Hissar	4
Övriga lyftanordningar	2,5
Besiktningmän	0,5
Primäruppgifter	0,5
Minderåriga	1,5
Lokal skyddsverksamhet	0,5
Arbetstidsföreskrifter	1
Bagerilagen	0,5
Skadeståndsärenden	0,5
Kommunal tillsyn	3
Förtroenderåd	6
Intern administration	7
Ej specificerat	41
Summa	100,0

De höga procenttalen 39,5 och 41,0 för »ej specificerat» under rubrikerna »objekt» respektive »ämnesområde» beror till en del på att specificering självfallet ej skett vid de observationer, då »arbetets art» hänfördes till spilltid eller onormalt avbrott, vilka sammanlagt uppgår till 16,5 %. Vid observationer hörande till rubrikerna »telefonsamtal», »interna samtal» och »interna konferenser», vilka sammanlagt uppgår till 28,5 % av den inspekterande personalens expeditjonsarbete, har det vidare oftast icke varit möjligt att göra notering om objekt och ämnesområde.

För observationer fallande under arts- och objektsrubrikerna »läsa» och »facklitteratur» har icke sällan saknats tillämplig kodbeteckning bland ämnesområdesrubrikerna. I övrigt fann observatörerna, att de förhandsvis och utan stöd av provstudie uppgjorda rubrikförteckningarna väl täckte observationsområdet.

I fråga om biträdespersonalens arbete har motsvarande uppgifter inhämtats.

ANDRA KAPITLET

Vissa utländska förhållanden

För att belysa vissa av de i utredningens uppdrag ingående frågorna har utredningen sänt ut ett frågeformulär till olika länder, vilkas erfarenhet av yrkesinspektion bedömts vara av intresse för Sveriges vidkommande. Utredningen har fått svar från Danmark, Norge, Belgien, Nederländerna, Schweiz, Storbritannien, Västtyskland, Österrike och de nordamerikanska staterna Illinois, New York och Oregon.

Det bör framhållas, att de utländska förhållandena ofta ej är direkt jämförbara med svenska på grund av olika organisation, verksamhetsområden och inriktning av arbetet.

Bedömning av yrkesinspektionsarbetets effektivitet

De flesta av de tillfrågade länderna har icke någon särskild metod för att mäta det arbete, som utföres av de inspekterande tjänstemännen. *Belgien* och *Nederländerna* anger, att det ankommer på distriktschefen att avgöra om personalens aktivitet är tillfredsställande. I Nederländerna har dessutom nyligen införts ett system, varigenom en kommitté om tre personer regelbundet kontrollerar varje tjänstemans arbete.

I *Storbritannien* får distriktschefen varje vecka en rapport från varje tjänsteman, där denne anger bl. a. antal besök och hur många dagar, som ägnats åt inspektioner, expeditionsarbete och annat arbete. Generellt kan sägas, att antalet fabriksbesök bör uppgå till 35 varje vecka, men det kan förekomma många variationer.

I *Österrike* räknas ej antal inspektioner utan antal tjänstehandlingar, eftersom tjänstemännens arbete ej endast består av inspektionsverksamhet. Antalet tjänstehandlingar per inspektör och resdag uppgick år 1957 till i genomsnitt 5,76.

I de tillfrågade *amerikanska staterna* lämnar tjänstemännen en daglig arbetsrapport, som innehåller bl. a. besökta arbetsställen, antal anställda samt ibland antal givna anvisningar, och på grundval av sammanställningar av dessa rapporter sker en viss bedömning av det utförda arbetet.

Skäligt antal resedagar per inspektör och år. Fördelning av arbetsställen med hänsyn till ansvaret för tillsynen

I *Danmark* finns icke någon särskild norm för antal resedagar, men chefsmyndigheten ingriper, om den vid granskning av distriktens månadsrap-

porter finner, att antalet dagar med arbete på expeditionen i något distrikt är för högt. Av årsberättelsen för 1955 framgår, att de inspekterande tjänstemännen genomsnittligt haft 62 resedagar, 70 förrättningsdagar på stationsorten, 140 dagar med expeditionsarbete, 10 sjukdagar och 21 semesterdagar. I dessa siffror ingår den personal, som tjänstgör i Köpenhamn. Detta påverkar siffran för resedagar, som för endast landsortsdistrikten skulle vara högre.

Ej heller i *Norge* finns det någon fast norm för antal resedagar, då det till följd av olikhet i avstånd, kommunikationsmöjligheter och klimat är stor skillnad mellan de olika distrikten.

I *Belgien* räknar man med 4 à 5 dagar i veckan, ehuru ingen direkt regel därom fastställts.

En undersökning av antalet förrättnings- och resedagar vid ett yrkesinspektionsdistrikt i *Nederländerna* har visat, att de »tekniska tjänstemännen», som har högre teknisk utbildning men dock ej högskoleexamen, använt 55 % och »kontrollörerna», som har lägre eller ingen teknisk utbildning, 65 % av arbetstiden åt arbete utom expeditionen. Det kan anmärkas, att endast distriktschefen och hans närmaste man, vilka ej ingick i nämnda undersökning, har högskoleutbildning. »Kontrollörernas» huvudsakliga arbetsuppgifter är av social-ekonomisk art (arbetstid och lönefrågor), men de utför även enklare tekniska inspektioner och handhar all tillsynsverksamhet inom sådana näringsgrenar som jordbruk, byggnadsindustri och träindustri. I de flesta distrikten fördelas arbetet efter såväl geografisk uppdelning som yrkesgrupp med viss specialisering. I några distrikt har man på senare tid försökt med rent geografisk uppdelning på så sätt, att två »kontrollörer» tilldelats ett gemensamt område. Detta har givit så goda erfarenheter, att vederbörande distriktschefer avser att införa motsvarande indelning även för de »tekniska tjänstemännen». Över huvud söker man ha största möjliga decentralisering av tillsynen.

I *Schweiz* finns ingen särskild norm. I regel är det så att varje tjänsteman använder genomsnittligt ca hälften av sin arbetstid till inspektioner. Resten av tiden ägnas åt expeditionsarbete. Ej heller i *Österrike* är antalet resedagar fastställt, men huvudparten av inspektörernas arbete försiggår utom expeditionen.

I *Storbritannien* anses en dag i veckan böra anslås till expeditionsarbete och resten av tiden böra ägnas åt inspektionsverksamhet o. d., men i praktiken har det visat sig, att expeditionsarbete tar längre tid än en dag. Nya befattningshavare har ej skyldighet att vara ute mer än 8 dagar av 12 under de första 6 månaderna och 9 dagar av 12 under nästa 18 månader av sin anställning.

I *Västtyskland*, där yrkesinspektionen är uppdelad på de olika delstaterna, har utvecklingen gått därhän, att distriktscheferna i de största distrikten ej alls hinner ägna sig åt annat än principfrågor. I Nordrhein-West-

falen räknar man med att en högre tjänsteman bör kunna tillbringa 108 dagar, en tjänsteman i nästa skikt 148 dagar och en tjänsteman i mellanskiktet 162 dagar årligen med arbete utom expeditionen. I Bayern tillbringade de inspekterande befattningshavarna under 1955 27,3 % av sin arbetstid med arbete utom expeditionen, varvid de högre tjänstemännen avlade i genomsnitt 4,77, nästa skikt 7,81 och tjänstemännen i mellanskiktet 9,58 inspektionsbesök per förrättningsdag. Sammanlagt utförde varje tjänsteman 269,6, 545,3 resp. 634,6 besök per år. Motsvarande siffror för Baden-Württemberg är erfarenhetsmässigt 300, 500 och 700.

Belgien, Schweiz, Storbritannien, Illinois och New York har svarat, att varje inspekterande befattningshavare ansvarar för vissa arbetsställen. I *Danmark, Norge, Nederländerna* och *Österrike* har någon sådan uppdelning icke skett. I *Österrike* utgör dock t. ex. järn- och stålverk samt kemiska storföretag undantag, i det de anförtros åt inspekterande med särskild sakkunskap.

Uppdelning av arbetsställena med hänsyn till inspektionsbehov

I *Danmark* avgör distriktschefen efter allmänna direktiv från chefsmyndigheten vid vilka företag årlig tillsyn är erforderlig på grund av deras riskfylldhet. Vid övriga företag sker tillsyn efter stickprovsmetod. Av sådana mindre företag, som ligger under kommunal tillsyn, skall lantbruk, kvarnar och vissa andra inspekteras varje år, övriga vart tredje år.

I *Norge* är det icke föreskrivet någon uppdelning, men beroende på inspektörernas kännedom om förhållandena på de enskilda arbetsställena nedlägges i praktiken mera inspektionsarbete på industriföretag än på affärer och kontor samt på stora arbetsställen jämfört med små.

I *Belgien* är farliga, ohälsosamma eller obekväma arbetsställen indelade i två klasser, beroende på graden av farlighet, osundhet och otrevnad.

I *Nederländerna* är arbetställena ej centralt klassificerade med hänsyn till inspektionsbehovet, utan på varje distrikt bestämmas vilka yrkesgrupper som behöver speciell tillsyn under olika tidsperioder. För att underlätta detta ställs till distriktets förfogande yrkesskadeförsäkringens indelning av arbetställena i olika klasser med hänsyn till deras olycksfallsrisk, rapporter om iakttagna riskmoment, olycksfallsanmälningar (vilka är obligatoriska så snart läkarhjälp anlitas) och eventuella klagomål med anledning av påstått åsidosättande av arbetarskyddslagstiftningen.

I *Schweiz* besökes såvitt möjligt särskilt farliga arbetsställen oftare än en gång per år. Vidare besökes arbetsställen, där de arbetshygieniska förhållandena är dåliga, mycket oftare än sådana där få anmärkningar är att vänta.

I *Storbritannien* tillämpas sedan 1955 ett nytt system, som i jämförelse med vad tidigare gällt ger distriktscheferna stor frihet vid uppdelning av

arbetsställena. Varje år bestämmer nämligen distriktschefen vilka arbetsställen som i första hand skall inspekteras under året. Därvid tar han hänsyn till arbetets art, företagets standard med avseende på vidtagna skyddsåtgärder och tid sedan senaste inspektion. I princip skall varje arbetsställe inspekteras åtminstone vart fjärde år.

I *Västtyskland* uppdelas arbetsställena av hänsyn till statistiken på olika yrkesgrupper, men någon direkt uppdelning efter farlighetsgrad sker icke.

Ej heller i *Österrike* sker någon särskild indelning efter inspektionsbehov, men yrkesinspektionen strävar efter att besöka såväl alla större företag som alla företag, där arbetstagarna är utsatta för särskild fara, minst en gång om året.

Illinois har icke någon uppdelning efter farlighetsgrad. I *New York* och *Oregon* har däremot sådan uppdelning skett. I *Oregon* anses bl. a. anläggnings-, gruv- och tunnelarbeten vara ytterligt riskfyllda, och inspektionerna inriktas särskilt på dessa arbetsplatser med avsikt att få fram skyddsåtgärder och lokal skyddsverksamhet.

Uppdelning av yrkesinspektionen i större eller mindre omfattning på olika yrkesgrenar på så sätt att specialisering i stället för geografisk uppdelning blir huvudsynpunkten

I *Danmark* är den statliga tillsynen i stort sett geografiskt uppdelad i 3 större och 22 mindre landsortsdistrikt, varvid tillsyn utövas över alla slags företag. I huvudstadsområdet, som är uppdelat i 3 tillsynskretsar, förekommer dock viss specialisering, i det att tillsynen över ångpannor, lyftanordningar och bagerier utövas av särskilda inspektörer. Dessa är även i viss omfattning rådgivare för landsortsdistriktet. Som rådgivare för samtliga distrikt finns en stuveriinspektör. Vidare avses att anställa två specialister för byggnads- och anläggningsverksamhet. Det finns också två resande specialinspektörer, som efter chefsmyndighetens bestämmande gör specialundersökningar över hela landet, vilka sedan utgör grundval för allmänna direktiv till distriktet. Vidare finns två specialinspektörer, som utövar särskild kontroll av leverantörer av företrädesvis lantbruksmaskiner. Liksom i Sverige finns viss kommunal tillsyn av mindre arbetsplatser. Tillsyn över skeppstjänst och luftfart utövas av andra myndigheter än yrkesinspektionen.

Även *Norge* har i huvudsak geografisk uppdelning. Det finns dock centralt placerade specialinspektörer för lantbruk, skogsbruk, stuveri och sprängämnen. Tryckkärltillsynen och gruvtillsynen är skilda från den allmänna yrkesinspektionen. F. n. pågår en särskild sågverksaktion under ledning av en sågverksverkmästare för inspektion distriktsvis av landets sågverk, vilket anses ha slagit mycket väl ut. Utvecklingen torde nog komma att föra

med sig en ökad specialisering, även om den geografiska uppdelningen också i framtiden kommer att vara huvudsaken.

I *Belgien* tillämpas geografisk uppdelning utom för gruvor och sprängämnesupplag.

I *Nederländerna* finns vid sidan av yrkesinspektionen vissa säkerhetsorgan, nämligen för inspektionen av ångpannor, för provning och inspektion av hissar och för provning av elektrisk materiel. Yrkesinspektionen har en central chefsmyndighet med avdelningar för medicin, elektroteknik (där frågor om efterlevnad av lagar om elektriska anläggningar och starkströmsledning över hela landet handlägges), kemi, maskiner och jordbruk. I övrigt är yrkesinspektionen uppdelad på allmän yrkesinspektion och stuveriinspektion. Den allmänna yrkesinspektionen är rent geografiskt uppdelad på tio distrikt och utövar självständig inspektion inom alla näringsgrenar utom stuveri. Skulle något speciellt problem uppstå, sker hänvändelse till chefsmyndighetens specialister. I fråga om kvinnors och minderårigas arbete samt vissa sociala problem finns motsvarande organisation som i Sverige med en kvinnlig inspektör i varje distrikt och en social-pedagogisk avdelning inom chefsmyndigheten. Det tillämpade systemet med rent geografisk uppdelning anses ha följande fördelar: 1) Inom varje distrikt är en enda chef ansvarig för arbetarskyddslagstiftningens tillämpning; 2) Genom att jämföra distriktens erfarenheter kan man säkrare få olika problem klart belysta; 3) Arbetsställena har endast att göra med *en* myndighet i fråga om sina tekniska och sociala arbetarproblem; 4) Också när det gäller specialiserade arbetsplatser har inspektionerna huvudsakligen rutin-karaktär, som ej erfordrar specialkunskap. Sedan de speciella problemen lösts med hjälp av chefsmyndighetens specialister, kan distriktet som regel fortsätta på egen hand. Därigenom kan specialisterna koncentrera sin verksamhet till sitt särskilda gebit; 5) En uppdelning distriktsvis medför kortare resor och ger följaktligen mer tid för inspektionsverksamhet.

I *Schweiz* utövas arbetarskyddstillsynen i första hand av kantonerna, men edsförbundet har en viss mera kvalificerad tillsyn, uppdelad på fyra distrikt. Vid sidan härav utövar den centrala försäkringsanstalten (SUVA) en viss kontroll. Dessutom står till förbundsrådets förfogande specialinspektorat för bl. a. ångpannor, acetylen, starkströmsanläggningar och gasverk. Inom edsförbundets fyra distrikt finns dels en gemensam inspektör för sprängämnen, dels inom varje distrikt specialister, som också kan anlitas av de övriga inspektoraten. Man försöker i övrigt i möjligaste mån låta personalen utföra sådana inspektioner, för vilka deras utbildning är bäst lämpad. Specialiseringen anses ej ha drivits särskilt långt och anses f. n. fullt tillräcklig.

Storbritannien är uppdelat i 14 geografiska distrikt med ett flertal underdistrikt. Hos chefsmyndigheten i London finns specialister, som handlägger uppkommande speciella problem inom olika yrkesgrenar. Enligt ett

nyligen fattat beslut skall varje distrikt förstärkas med en allmänteknisk och en kemisk inspektör, som närmast skall assistera distriktets övriga personal vid uppkommande problem. På distrikten finns även en elektrisk inspektör, som är specialist, och vidare en läkare som medicinsk inspektör. De inspekterande tjänstemännens utbildning är ej alltid av teknisk art, men trots detta och trots den ökande specialiseringen inom industrien anses det, att varje inspektör skall ha tillsyn över samtliga arbetsplatser inom sitt geografiska område och att specialisterna endast bör handlägga uppkommande särskilda problem. En uppdelning med hänsyn till de inspekterandes olika kunskaper antages vara hopplöst ohanterlig och opraktisk. När det visade sig, att byggtillsynen behövde intensifieras, beslöts sålunda, att varje distrikt skulle få två nya inspektörer, men att dessa ej skulle vara byggspecialister utan ingå i den övriga inspektionen, där i stället var och en skulle ägna mer omsorg åt byggnads- och anläggningsverksamhet.

I *Västtyskland* tillämpas likaledes geografisk uppdelning utom för gruvor. Specialisering av den statliga tillsynen är varken nödvändig eller önskvärd, därför att den kompletteras av den övervakning, som utövas av rent fackligt organiserade »Berufsgenossenschaften».

I *Österrike* sorterar kommunikationer, gruvsdrift, lant- och skogsbruk, anstaltsverksamhet och ren förvaltningsverksamhet ej under yrkesinspektionen, som omfattar alla andra verksamhetsgrenar. Den allmänna yrkesinspektionen är uppdelad på rent geografiska distrikt med det undantaget, att det i Wiendistriktet finns specialinspektioner för byggnads- och anläggningsverksamhet och för handel. Man tillgodoser distriktens behov av fackkunskap genom att söka anställa högskoleingenjörer med skilda ämnesområden inom varje distrikt, där de sedan företrädesvis utnyttjas med hänsyn till sina specialkunskaper. Man har goda erfarenheter av denna uppdelning av personalen, och man har funnit att just genom att besöka arbetsställen utom sitt fack får tjänstemännen möjlighet att öka sina kunskaper även inom detta fack och att studera olika initiativ, som kan överföras till deras särskilda område. Vid sidan av tekniker har flera distrikt sig tilldelade en läkare. Dessutom har en tjänsteman utan teknisk högskoleutbildning särskild tillsyn av kvinnors och minderårigas arbete.

I *Illinois* ligger tillsynen över gruvor, järnvägstrafik mellan staterna, flygtrafik, jordbruk, ångpannor och hissar ej under samma »department» som yrkesinspektionen. Yrkesinspektionen utövar i övrigt tillsyn över alla slags företag enligt en rent geografisk uppdelning utom beträffande byggnads- och anläggningsverksamhet, där en mindre grupp inspektörer har tillsynen över hela staten. Dessutom finns en »Industrial Hygiene Division», till vilken hänvisning kan ske från hela staten.

I *New York* faller skogsarbete, landtrafik, flygtrafik, stuveri och starkströmsöverföring ej inom samma »department» som yrkesinspektionen. Vidare finns inom arbetsdepartementet vid sidan av yrkesinspektionen sär-

skilda avdelningar för byggnads- och anläggningsverksamhet, tunnelarbete, gruvor, stenbrott, sprängämnen och ångpannor. I övrigt är arbetarskyddstillsynen geografiskt uppdelad. Tidigare erfarenhet har visat, att specialisering medfört dubbelarbete, mer restid och kortare effektiv arbetstid.

Oregon är uppdelat i fyra distrikt. Varje distrikt har dels specialinspektörer för såväl elektriska ledningar som telefonledningar, dels en (i huvudstaden flera) tjänsteman, som är sakkunnig på byggnads- och anläggningsarbete. Övriga inspektörer måste kunna utföra allmänt inspektionsarbete, men de är utvalda med hänsyn till tidigare erfarenheter och placerade inom ett distrikt, där deras utbildning kommer bäst till sin rätt med hänsyn till vanligast förekommande industrier. När speciella frågor, som är relativt okända för vederbörande tjänsteman, uppkommer inom ett distrikt, tillkallas en man med erforderliga kunskaper från ett annat distrikt.

Besiktning, kontroll och annan tillsyn av kärl under tryck och lyftanordningar

I *Danmark* finns följande föreskrifter: *Ångpannor* besiktigas av yrkesinspektionens personal med stor besiktning vart fjärde år; vidare två invändiga och utvändiga besiktningar under loppet av varje 4-årsperiod, dessutom viss oregelbunden tillsyn. *Tryckluftbehållare* skall godkännas av arbetstilsynet. Periodiska tryckprov och tillsyn företages av sakkunniga, som antages av arbetstilsynet. *Transportabla gasbehållare* underkastas tryckprov med 2—10 års mellanrum (beroende på användning) av företaget själv eller av en av arbetstilsynet godkänd institution eller myndighet. *Hissar*. Arbetstilsynet utför fallprov en gång årligen samt oregelbunden tillsyn. Hissar skall minst en gång varje månad underkastas grundlig tillsyn av antingen leverantör eller annan av arbetstilsynet godkänd sakkunnig. *Kranar etc.* skall anmälas då de tages i bruk; besiktigas normalt en gång om året av tilsynet.

Norge har en särskild tryckkärlsinspektion under arbetstilsynet, som utför alla prov och undersökningar, med huvudkontor i Oslo och inspektörer i 11 distrikt. Kontrollen av hissar utföres av den kommunala tillsynen i Oslo, Bergen och Trondheim m. fl. kommuner. Eljest åvilar tillsynen arbetstilsynet.

I *Belgien* utövas kontroll av tryckkärl o. d. av besiktningsmän och organ, godkända av vederbörande ministerium.

I *Nederländerna* finns ett från yrkesinspektionen skilt, statligt organ för tillsyn av ångpannor och andra tryckkärl, men även yrkesinspektionen har viss tillsyn över att den speciella lagstiftningen med avseende på sådana anordningar efterlevs. Tillsynen över hissar ligger under yrkesinspektionen, men provning och utfärdande av tillståndsbevis har anförtrotts åt det privata institutet för lyftteknik.

Tillsynen över tryckkärl utövas i *Schweiz* av schweiziska ångpanneföreningen. Föreningen utför första besiktningar och kontrollerar periodiskt de i bruk befintliga anläggningarna. Kontrollen av lyftanordningar sker genom SUVA, varvid även yrkesinspektionen medverkar som ombud för SUVA. Kranar, lyftblock och liknande kontrolleras av yrkesinspektionen i anslutning till den normala inspektionsverksamheten.

Prov och inspektion företages i *Storbritannien* av utomstående kompetenta provningsförrättare, t. ex. försäkringsbolag. Dessa utses icke av yrkesinspektionen, men inspektionen kan göra invändningar i fall, då provningsförrättaren icke är kompetent. Hans kompetens avgöres då av domstol.

I *Västtyskland* fordras särskilt tillstånd av yrkesinspektionen för att inrätta en rad av här avsedda anordningar såsom ångpanneanläggningar och hissar. De står under yrkesinspektionens tillsyn. Erforderliga tekniska prov utföres av olika godkända organ.

I *Österrike* gäller särskilda förordningar för ångpannor och andra tryckkärl och hissar, och övervakningen av säkerheten hos dessa sker genom tekniska övervakningsföreningar eller andra organ, över vilka yrkesinspektionen ej har något inflytande.

Arbetsdepartementet i *Illinois* har ej något ansvar beträffande tryckkärl och hissar.

I *New York* utövar en särskild byrå inom arbetarskyddet tillsyn över ångpannor med mer än 15 pounds/square inch tryck, medan övriga tryckkärl ej faller under säkerhetslagstiftningen. De under lagen hörande ångpannorna skall inspekteras minst en gång om året. Tillsynen kan dock övertagas av särskilda auktoriserade försäkringsbolag, som i så fall skall rapportera, om ägaren ej vidtager erforderliga åtgärder för att hålla pannan i föreskrivet skick. Yrkesinspektionen har tillsyn över hissar och vissa kranar.

I *Oregon* kontrolleras endast bygghissar, gruvhissar och vissa andra hissar av yrkesinspektionen.

Upprättande av årlig yrkesskadestatistik inom yrkesinspektionen

Direktoratet i *Danmark* får ett visst begränsat material från den statliga försäkringsanstalten men har ingen landsomfattande statistik. Materialet utgör emellertid ett viktigt led i det olycksfallsförebyggande arbetet. Ibland anmodas inspektörerna att rapportera vissa slag av olycksfall för någon specialundersökning.

Arbejdstilsynet i *Norge* utarbetar en årlig statistik över olycksfall i arbete och yrkessjukdomar, medan en fullständig statistik utarbetas av den statliga försäkringsanstalten.

I *Belgien* uppgör yrkesinspektionen såväl månatlig som årlig yrkesskadestatistik.

I *Nederländerna* uppgör socialförsäkringsbanken varje år statistik över alla slags olycksfall med fördelning på kön, ålder, yrkesgrupp, frekvens, frånvaro etc., medan yrkesinspektionen i sin årsrapport publicerar uppgifter på olycksfallen med hänsyn till art och orsak.

SUVA i *Schweiz* får meddelande om alla olycksfall och yrkessjukdomar och uppgör på basis av detta material en statistik enligt olika synpunkter. Resultatet offentliggöres periodiskt.

I *Storbritannien* för chefsmyndigheten statistik över olycksfall, som medför mer än 3 dagars frånvaro från arbetet, samt yrkessjukdomar.

I *Västtyskland* anmäles alla olycksfall, som medför mer än 3 dagars arbetsoförmåga, bl. a. till yrkesinspektionen, som för statistik över antalet olycksfall inom olika yrkesgrupper. Mera ingående statistik föres av de fackliga »Berufsgenossenschaften», med angivande av ålder, kön, följder. Yrkesinspektionen uppgör dessutom en årlig statistik visande olycksfallens orsaker, vilken omfattar sådana olycksfall, som undersökts av yrkesinspektionens personal.

De skilda yrkesinspektionsdistrikten i *Österrike* lämnar årliga verksamhetsberättelser till chefsmyndigheten med bl. a. viss yrkesskadestatistik. Dessa sammanfattas sedan centralt. I tabellerna anges antal olycksfall med uppdelning på yrkesgrupp, orsak till olycksfallet, kön, vissa åldersgrupper. Berättelserna innehåller även korta beskrivningar över dödliga olycksfall, massolycksfall och eljest beaktansvärda olycksfall.

I *Illinois* föres statistik av en särskild avdelning »Division of statistics and research».

Inspektörerna i *New York* samlar statistiskt material rörande olycksfall i arbete och »Division of Research and Statistics» bearbetar det och utdelar det till fältarbetskrafterna att användas i det dagliga arbetet.

I *Oregon* medverkar yrkesinspektionen ej i olycksfallsstatistiken, som grundas på försäkringsanmälningarna. På begäran tillhandahåller emellertid »Statistical Department» uppgifter rörande olycksfall i visst företag med angivande av arbetstagarens namn, skadans art, medicinska kostnader, ersättning för förlorad arbetsinkomst för varje skada, som inträffat under ett år. Yrkesinspektionen begagnar sig av dessa statistiska rapporter för att påvisa behovet av säkerhetstjänst vid det speciella företaget.

TREDJE KAPITLET

Principiellt övervägande av allmänna yrkesinspektionens arbetsuppgifter

Tillsynsarbetet en huvuduppgift

Det har ofta sagts att en arbetarskyddslag, hur väl grundad och utformad den än är, lätt blir en död bokstav, om dess efterlevnad icke övervakas av en effektiv statlig tillsyn. Detta gäller alltjämt, trots att intresset på arbetsställena för arbetarskyddsfrågor vuxit och det lokala arbetarskyddet undergått en betydande utveckling.

Denna tanke uttrycks klart i såväl Internationella arbetsorganisationens *rekommendation* av år 1923 angående allmänna grunddrag för yrkesinspektionen som i 1947 års av Sverige ratificerade *konvention* (nr 81) angående arbetsinspektion inom industri och handel och i instruktionen för yrkesinspektionen. I rekommendationen heter det sålunda: »I betraktande att Versaillesfördraget och de övriga fredstraktaterna bland metoder och principer av särskild och trängande vikt för arbetarnas fysiska, moraliska och intellektuella välfärd ha framhållit nödvändigheten av att varje stat upprättar ett system av inspektionstjänst — — — för att säkerställa tillämpningen av lagar och förordningar rörande arbetarnas skyddande — — —».

I konventionen anges följande huvuduppgifter för arbetsinspektionen:

- 1°) att trygga tillämpningen av gällande bestämmelser rörande arbetsförhållanden och skydd för arbetare under arbetet;
- 2°) att bistå arbetsgivare och arbetare med råd och anvisningar beträffande lämpligaste sätt att efterkomma gällande bestämmelser;
- 3°) att fästa vederbörande myndighets uppmärksamhet på brister och missförhållanden, som icke äro särskilt beaktade i meddelade föreskrifter.

Uppgifter, som i övrigt må anförtros åt arbetsinspektör, får enligt konventionen ej vara av beskaffenhet att förhindra ett effektivt fullgörande av hans huvudsakliga tjänsteåligganden.

I instruktionen för yrkesinspektionen anges dess ämbetsbefattning vara att utöva tillsyn å efterlevnaden av de lagar och andra författningar, beträffande vilka sådan tillsyn uppdragits åt yrkesinspektionen.

De nu återgivna uttalandena säger i och för sig ingenting om hur de däri berörda arbetsuppgifterna skall genomföras. Det ligger dock i sakens natur att övervakandet av efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen till

allra största delen måste genomföras vid besök på arbetsställena. I detta sammanhang kan erinras om att den kritik, som under åren 1952—53 riktades mot den statliga arbetarskyddstillsynen här i landet, bl. a. innefattade klagomål över att inspektionsbesök förekom alltför sällan och att, då besök påkallats av arbetstagarparten, besöken företogs antingen alltför lång tid efter det de begärts eller icke alls.

I den ovannämnda rekommendationen av år 1923 uttalas, att inspektörernas arbetstid till största möjliga del bör ägnas åt verkningsfull inspektion av anläggningarna. I rekommendationen uttalas därvid följande. »Under erkännande, att skiljaktigheter förefinnas mellan olika anläggningar i avseende å storlek och betydenhet och att svårigheter kunna förorsakas av det förhållandet, att anläggningarna stundom ligga spridda i trakter av lantlig karaktär, är det önskvärt, att varje anläggning för allmän inspektion besökes av en inspektör minst en gång om året och detta oberoende av de särskilda besök, som kunna nödvändiggöras av särskilda klagomål eller andra skäl. Det är likaledes önskvärt, att betydande anläggningar och sådana, i vilka anordningarna icke äro tillfredsställande i avseende å arbetarnas säkerhet eller hälsa, ävensom anläggningar, vari hälsoskadliga eller farliga arbeten utföras, besökas mycket oftare. För det fall att ett allvarligt missförhållande upptäckts i en anläggning, är det önskvärt, att densamma, till konstaterande om missförhållandet avhjälpts, snart ånyo besökes av inspektören.»

Konventionen nr 81/1947 har icke ett så preciserat uttalande om önskvärt inspektionsintervall utan säger endast, att arbetsställe skall inspekteras så ofta och så ingående som må erfordras för en effektiv tillämpning av vederbörliga föreskrifter.

Hithörande svenska författningar innehåller inga uttalanden i fråga om inspektionsintervall. Arbetarskyddsstyrelsen har ej heller lämnat direktiv, som direkt avser ernåendet av visst intervall. Däremot har styrelsen i tjänstgöringsföreskrifterna för yrkesinspektionens befattningshavare angivit, att yrkesinspektören bör ordna tillsynsverksamheten så, att varje underordnad befattningshavare får minst 75—100 rese- och förrättningsdagar under året.

Inspektionsintervallen som effektivitetsmätare

I detta sammanhang torde det vara lämpligt att diskutera en fråga, som givit anledning till vissa åsiktsbrytningar, nämligen i vad mån statistiken över de genomsnittligt förekommande inspektionsintervallen är användbar såsom mått på yrkesinspektionens effektivitet. Vi har erfarit, att man inom yrkesinspektionen icke är benägen att godtaga en sådan måttstock. De tre viktigaste skälen härför synes vara följande.

1) Det är bättre att göra ett mindre antal väl genomförda inspektioner än att göra ett större antal av låg kvalitet. Skulle inom kåren den uppfattningen vinna insteg, att man värderades efter inspektionsmängden per tidsenhet, kunde en kvantitetsökning på bekostnad av kvaliteten bli följden och yrkesinspektionens effektivitet försämrats.

2) Den industriella utvecklingen har skett i ett accelererat tempo. I allt snabbare takt har nya problem uppstått, som föranlett begäran om specialbesök från yrkesinspektionen. Ju mera tid som måst ägnas åt specialbesök, desto mindre tid har återstått för rutininspektioner. Detta förhållande har varit ägnat att förlänga inspektionsintervallet, men det är långt ifrån säkert att yrkesinspektionens effektivitet därigenom skulle ha sjunkit.

3) Det växande intresset för arbetarskydd gör, att man både från arbetsgivar- och arbetstagarhåll blivit mer intresserad än tidigare för ingående diskussion om skyddsproblem vid inspektionerna, vilket medfört att dessa nu tar längre tid än förr. Icke heller detta förhållande kan utan vidare påstås ha minskat yrkesinspektionens effektivitet.

Dessa tre invändningar mot inspektionsintervallet såsom effektivitetsmått har alla visst fog för sig. Emellertid är icke desto mindre uppgifter om inspektionsintervall mycket värdefulla såväl vid internationella jämförelser som vid jämförelser mellan yrkesinspektionsdistrikt och mellan förhållandena inom ett och samma distrikt under olika tidsskeden. Enbart från olikheter i inspektionsintervallsiffror kan visserligen i allmänhet icke några bestämda slutsatser dragas. Kan man emellertid konstatera, att vissa av de faktorer, som påverkar intervallets storlek, icke förändrats eller förändrats på ett känt sätt, blir siffrorna mera talande, särskilt om de kan sammanställas med andra sifferuppgifter, såsom antalet expeditionsdagar och antalet återbesök under året. Det bör beaktas, att statistiken rörande inspektionsintervall av praktiska skäl rör sig med vissa schematiska begrepp, varför kortare inspektionsintervall än ett år ej kommer till synes. Vid fastställande av under året tillämpat inspektionsintervall tar man nämligen hänsyn endast till antalet förstagsbesök vid olika arbetsställen under året, medan samtliga senare besök vid samma arbetsställen registreras som återbesök, även om de faktiskt ägt rum så sent som t. ex. elva månader senare och därvid fullständig inspektion ägt rum ånyo. Den förlängning av intervallet, som blir följden av detta beräkningssystem, uppväges delvis av att man i stället tar hänsyn till samtliga förstagsbesök, dvs. besök vid arbetsställen som ej tidigare besökts under kalenderåret, även om de i realiteten ej har inneburit att arbetsstället inspekterats i egentlig mening. Som exempel kan nämnas ett besök i januari månad för att kontrollera, att anvisningar, som lämnats efter inspektion i december, iakttagits, eller specialbesök av olika anledningar. Sistnämnda förhållande torde dock ej helt uppväga den angivna förlängningen av intervallet.

Inspektionsarbetets resp. expeditjonsarbetets omfattning

Av redogörelsen i kap. 1 framgår, att de inspekterande tjänstemännen inom yrkesinspektionen använder ungefär hälften av sin arbetstid till besök på arbetsställen samt resor i samband därmed och den andra hälften till arbete på distriktsexpeditionen. Vidare framgår att den tidrymd de sålunda ägnar åt inspektionsverksamhet i förening med de metoder, enligt vilka de bedriver denna, medför ett inspektionsintervall av mellan två och tre år. Vi har övervägt om föreliggande inspektionsintervall kan anses tillfredsställande och vill som vår mening uttala, att det är önskvärt att det förkortas något, dvs. att antalet inspektionsbesök ökas.

När det gäller frågan hur man skall få utrymme till flera inspektioner, vill vi till en början påpeka, att vi i enlighet med våra direktiv sökt efter andra utvägar än att öka antalet inspekterande tjänstemän. Vi vill vidare avvisa tanken på att åstadkomma kortare inspektionsintervall, dvs. öka antalet besök, genom att otillbörligen minska tiden för varje enskilt besök. Vi anser det nämligen vara värdefullt, att den inspekterande tjänstemannen ger sig tid att diskutera föreliggande problem med såväl arbetsgivarna som arbetstagarna, och bland dessa då framför allt skyddsombuden, så att de får en personlig kontakt med yrkesinspektionen och därmed förståelse för de strävanden, som ligger bakom dess arbete. Det är vidare önskvärt, att tjänstemännen gör sig förtrogna med de lokala förhållandena, såsom arbetsprocesser och maskinernas placering, så att de i andra sammanhang på grundval av denna lokalkännedom kan handlägga ärenden rörande ett arbetsställe på expeditionen utan att behöva använda tid till ett specialbesök, som kanske just då är svårt att avlägga utan extra tidsåtgång och omkastning av resplaner. Naturligtvis bör inspektionerna icke heller göras överdrivet långvariga utan det bör ske ett avvägande, där tjänstemännens erfarenhet torde bli avgörande.

De möjligheter, som med angivna förutsättningar står till buds för att minska inspektionsintervallen, är i praktiken begränsade till att minska de inspekterandes expeditjonsarbete, att söka få till stånd en bättre planering av reseverksamheten och att öka antalet förstagångsbesök på arbetsställen på bekostnad av antalet specialbesök. Kommer av oss i del I av detta betänkande föreslagen delning av arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå jämte därvidlag föreslagen personalförstärkning till stånd och godtages våra förslag om laboratorium och särskild bibliotekstjänsteman vid styrelsen, så erhåller distriktet dessutom förbättrad service från styrelsen, vilket innebär möjligheter till effektiviserad inspektionsverksamhet.

Såsom framgår av den i kap. 1 redovisade frekvensundersökningen, är expeditjonsarbetet splittrat på en mångfald göromål. Endast ett fåtal av dessa har sådan omfattning, att man genom att slopa eller förenkla dem

kan uppnå en effekt, som skulle kunna vara av nämnvärd betydelse för inspektionsintervallet. Det arbete som utföres måste för övrigt i stor utsträckning betraktas som för- och efterarbete till inspektionsverksamheten. Här kan nämnas reseplanering, genomgång av aktuella handlingar rörande de arbetsställen, som skall besökas, och utarbetande av skriftliga anvisningar efter inspektion. Dessa arbetsuppgifter är naturligtvis i och för sig nödvändiga. Det är emellertid angeläget, att de underlättas så mycket som möjligt, och vi kommer i kap. 7 att lämna vissa detaljförslag i sådant syfte.

En del av de arbetsuppgifter, som den inspekterande personalen utför på expeditionerna, intar en i förhållande till fältarbetet i viss mån självständig ställning. Här åsyftas framför allt ritningsgranskning samt olika kontrollarbeten och dispensärenden. För yrkesinspektören och dennes ställföreträdare tillkommer även uppgiften att utöva arbetsledning över personalen och att tillse, att nyanställda tjänstemän blir insatta i hur yrkesinspektionens arbete skall bedrivas.

Enligt föreskrift i 6 § arbetarskyddskungörelsen kan arbetsgivare, som ämnar företaga ny-, om- eller tillbyggnad av arbetslokal eller personalrum, införa ny eller ändrad anordning för arbetets bedrivande eller väsentligen lägga om arbetsmetod, underställa yrkesinspektören förslag däröver för yttrande. Den ritningsgranskning, som med anledning härav utföres på distrikten, har stor betydelse för arbetarskyddet. Det bör därför ej ifrågakomma att inskränka på denna verksamhet. Däremot kommer vi senare att även på denna punkt ta upp frågan om underlättande av arbetet. Vi förutsätter, att man vid distrikten målmedvetet undviker att leda in utvecklingen på sådana banor, att tid tages från inspektionsarbetet till andra göromål, exempelvis på så sätt att granskning av ritningar till skyddsanordningar, till ventilationsanläggningar och till personalrumsprojekt m. m. övergår till omkonstruktions- och omprojekteringsarbete. Visserligen kan det finnas skäl, som talar för att ge service av detta och liknande slag till vissa arbetsställen med begränsade resurser, som av arbetarskyddsintresse begär sådan service, men det är enligt vår mening av vikt att som allmän regel draga en klar gräns mellan granskning och rådgivning, å ena, samt projektering och konstruktion, å andra sidan. Upprätthålles icke denna distinktion — naturligtvis avses ej ett benhårt och undantagslöst upprätthållande — föreligger risk för att yrkesinspektionen träder in som gratisarbetande konkurrent till konsulterande ingenjörsfirmor. Denna konsultverksamhet kan för övrigt komma att till stor del bedrivas åt företaget med gott arbetarskydd till förfång för inspektionsverksamheten vid arbetsställen med sämre arbetarskydd.

Frågan om kontrollen av tryckkärl och lyftanordningar kommer att behandlas i kap. 6.

Förekommande dispensansökningar måste enligt sakens natur handläggas av yrkesinspektionens tjänstemän. De tar vanligen endast liten del av

tiden på expeditionen i anspråk men kan däremot föranleda specialbesök, som på grund av ärendenas brådskande art ofta ej kan inpassas i rutinresorna.

Rutininspektioner och specialbesök

Ovan har anförts att ett ökat antal förstagångsbesök på bekostnad av antalet specialbesök vore en tänkbar möjlighet att förbättra inspektionsintervallen. Med hänsyn till vad förut sagts om att begreppet »förstagångsbesök» endast är ett praktiskt hjälpmedel vid utarbetandet av statistik över yrkesinspektionens verksamhet är det emellertid mera korrekt att vid övervägande av nämnda fördelning använda begreppen rutininspektion och specialbesök.

I kap. 1 definierades rutininspektionerna som inspektionsbesök, vilka i regel sker på inspektionsförrättarens eget initiativ och återkommer med relativt jämna intervall på de olika arbetsplatserna. Statsmakternas syfte med yrkesinspektionen är otvivelaktigt, att det från statens sida skall utövas tillsyn över att arbetarskyddslagstiftningen efterlevs. Om denna tillsyn endast skulle avse undanröjande av grava och påtagliga missförhållanden och om man kunde räkna med att alla sådana missförhållanden komme till yrkesinspektionens kännedom genom underrättelser från skyddsombud eller andra, skulle rutininspektioner icke behövas. Ingendera av dessa förutsättningar är emellertid för handen. Även om man nöjde sig med avlägsnande av nyss angivna missförhållanden, kunde man icke förlita sig på att alla sådana bleve anmälda till yrkesinspektionen. Härtill kommer, att yrkesinspektionens uppgifter ingalunda är begränsade till tillsyn av att rent formella bestämmelser är uppfyllda och att åtgärder är vidtagna till förebyggande av ohälsa och olycksfall i vad avser för envar uppenbara risker. Yrkesinspektionen bör sålunda härutöver bl. a. anvisa åtgärder till undanröjande av sådana risker, som ej är för alla uppenbara men som icke desto mindre kanske medför betydande faromoment. Den bör vidare verka för uppkomst och vidmakthållande av en god arbetarskyddsanda vid företagen, så att arbetarskyddets nivå höjes i takt med den materiella samhällsutvecklingen i övrigt. Härvid är det av betydelse att konstatera, att yrkesinspektionen bör verka ej endast *mot* ohälsa och olycksfall utan även *för* bättre hälsa.

Rutininspektioner är alltså nödvändiga och bör betraktas som yrkesinspektionens huvuduppgift. Detta betyder icke, att vare sig specialbesök eller utan samband med inspektion bedriven propagandaverksamhet skall utgå från yrkesinspektionens program, utan dessa uppgifter har även de sitt fulla berättigande.

Med specialbesök avses sådant besök vid arbetsställe, som föranletts av kallelse från arbetsledning eller arbetstagare eller av att man hos yrkes-

inspektionen på annat sätt fått vetskap om att något förhållande vid arbetsstället påkallar besök tidigare än som skulle ha ägt rum, om det normala programmet för rutininspektion följts.

Det är tydligt, att om ett lokalt arbetarskyddsspörsmål tillfredsställande kan klaras upp per telefon eller per korrespondens är detta lämpligare än att ett specialbesök företages, som i sig är tids- och kostnadskrävande och dessutom kan förrycka resplaner för rutininspektionsverksamheten. Det bör emellertid beaktas, att en förutsättning härför är att tjänstemännen har en god kännedom om arbetsstället i fråga. När ett specialbesök bedöms vara erforderligt, är det viktigt att klargöra, huruvida en omedelbar aktion är nödvändig, t. ex. vid en akut konfliktsituation, eller om besöket kan vänta, tills det kan passas in i resplaner avseende rutininspektioner. Ibland torde det vara möjligt att lägga om resplanerna med anledning av nödvändiga specialbesök på ett sådant sätt, att omläggningen icke medför nämnvärd fördyring eller annan försämring av rutininspektionsverksamheten.

Det torde ej vara möjligt att fastställa något generellt relationstal för ett önskvärt förhållande mellan antalet rutininspektioner och antalet specialbesök. Vi betraktar emellertid rutininspektionerna som det primära, medan specialbesök ej bör avläggas omedelbart, om det icke bedöms vara av skyddstekniska skäl nödvändigt eller eljest påkallat från speciella synpunkter, psykologiska eller andra. Det är dock viktigt, att man icke intar en alltför avvisande attityd till framställningar om specialbesök. Av utomordentlig betydelse för effektiviteten av yrkesinspektionens arbete är nämligen, att dess good-will på arbetsplatserna icke försämras. En raskt hör-sammad kallelse kan åstadkomma en för arbetarskyddet mycket betydelsefull förbättring av det psykologiska klimatet på en arbetsplats. Vi anser emellertid, att det för bifall till en begäran om specialbesök rimligtvis bör kunna krävas, att sakligt betingade skäl för ett sådant besök förebringas eller att det åtminstone göres sannolikt, att sådana skäl föreligger. Vid tillämpningen av en dylik riktlinje kommer det med all sannolikhet att bli större utrymme för rutininspektioner än f. n. är fallet. Detta anser vi vara eftersträfvansvärt, enär det är ägnat att utsträcka effekten av yrkesinspektionens verksamhet till ett större antal arbetsställen än vad som blir fallet om specialbesöken tar en alltför stor andel av tillgänglig tid i anspråk.

I detta sammanhang torde det vara lämpligt att något beröra frågan om resemedlens användning. Det åligger tjänstemännen att vid planläggningen av tjänsteresa ta hänsyn till reseekonomiska faktorer. Enligt tjänstgöringsföreskrifterna bör sålunda samtliga arbetsställen inom visst geografiskt område, med undantag av de största och större städerna inklusive stationsorten, i regel inspekteras under en och samma resa. Vi har erfarit, att arbetarskyddsstyrelsen noga följer de årliga resekostnadernas storlek per distrikt, tjänsteman och arbetsställebesök och vidtager därav påkallade åt-

gärder. Därjämte sker vid sidan av den kamerala granskningen av rese-räkningar, som utföres på länsstyrelserna, en stickprovskontroll från chefen för tekniska byrån. Om en räkning antyder att reseplaneringen varit bristfälligt, föranleder detta en förfrågan till vederbörande yrkesinspektör. En undersökning har givit vid handen, att högst en tiondel av samtliga resor kan rubriceras som rena specialresor. Vi har därför ansett oss icke ha anledning att lämna förslag till nya riktlinjer i fråga om resemédlets fördelning och användning. Vi vill dock understryka vikten av att tjänsteresorna planläggas med omsorg både med avseende på ändamålsenlighet och maximalt nyttiggörande av resemédlet. Kortvariga resor bör sålunda icke förekomma utan särskild anledning annat än till orter i stationerings-ortens närhet.

Upplysningsverksamhet

Yrkesinspektionens arbete är i hög grad byggt på övertygande och samarbete med parterna. Det är endast då detta icke lyckas som man tillgriper tvångsmedel. Att så är förhållandet beror bl. a. på önskvärdheten av att åstadkomma en skyddsstandard av högre kvalitet än vad som skulle kunna framtvingas med föreläggande och förbud enligt 53 § arbetarskyddslagen. Därför har praktiskt taget all yrkesinspektionens verksamhet inslag av upplysning och propaganda. Därtill kommer, att det vid inspektioner icke sällan visar sig nödvändigt att förklara gällande föreskrifter och praxis för enskilda arbetsgivarrepresentanter och skyddsombud. I instruktionen för yrkesinspektionen uttryckes detta så, att tillsynsorganen skall vinnlägga sig om att genom upplysningsverksamhet främja strävandena att förekomma ohälsa och olycksfall i arbetet och tillhandagå med upplysningar, råd och anvisningar i frågor, som rör arbetets sundhet och säkerhet. I förevarande avsnitt kommer vi emellertid huvudsakligen att behandla den form av propaganda, som består av att hålla föredrag med efterföljande fråge- och diskussionsstunder.

Det bör anmärkas, att sådana former av propagandaverksamhet som spridande av affischer, anordnande av skyddstävlingar och utställningar e. d. alltid ansetts ligga utanför yrkesinspektionens arbetsuppgifter. Sådan verksamhet skötes och bör lämpligen skötas av enskilda organisationer och företag. Det förekommer, att yrkesinspektionens tjänstemän medverkar i någon form, men yrkesinspektionen bör ej stå som arrangör i sådana sammanhang.

Omfattningen av den föreläsningsverksamhet, som utövas av de inspekterande tjänstemännen, framgår av omstående uppställning.

Föreläsningarna har hållits bl. a. för sammanslutningar av arbetsgivare och arbetstagare, vid tekniska skolor samt vid lärlings- och yrkesskolor. Det är i allmänhet ovanligt, att tjänstemännen själva tar initiativ till här avsedd verksamhet.

Antal föreläsningstimmar hållna år 1958 av					
Yrkesinspektörer	Förste distriktsingenjörer	Distriktsingenjörer	Distriktsinspektörer	Socialinspektörer	Summa
380	632	80	383	353	1 828

Arbeterskyddsstyrelsen har tack vare de vidgade resurser, som erhållits genom 1956 års riksdagsbeslut, under de senaste åren kunnat alltmer bidra till denna verksamhet genom att ställa bildmaterial o. d. till distriktens förfogande och genom att vid kurser för yrkesinspektionens tjänstemän behandla frågor om föreläsningsteknik.

Vi finner den sålunda bedrivna upplysningsverksamheten vara en angelägen arbetsuppgift. Icke minst bör här framhållas det värde, som ligger i att blivande ingenjörer och arbetsledare bibringas kunskaper om arbetarskyddslagen och om arbetarskyddets humanitära och samhällsekonomiska betydelse. När det gäller att avväga, hur lång tid som på övrig verksamhets bekostnad skall anslås till propaganda, är man inne på ett mycket svårbedömt spörsmål. Exakta mått på rutininspektionernas respektive propagandainsatsernas effekt och dennas varaktighet finns icke, och man är hänvisad till skönsmässiga bedömningar. Någon minskning av nuvarande upplysningsverksamhet torde icke böra ske. Yrkesinspektionen bör alltså icke avböja att ställa representanter till förfogande som föredragshållare. Sådan verksamhet bör betraktas som tjänsteuppdrag. Om en inspekterande tjänsteman märker, att förhållandena är otillfredsställande på grund av bristande intresse för arbetarskyddet på en arbetsplats, kan det rent av vara motiverat att vid lämpligt tillfälle utbyta en rutininspektion mot ett föredrag. Därvid är det gynnsamt, om detta kan förläggas till arbetsställets ordinarie arbetstid, eftersom man därigenom får garanti för att såsom åhörare erhålla även sådana arbetstagare, som icke är nämnvärt intresserade av arbetarskydd och som det därför är särskilt önskvärt att nå med propaganda och upplysning.

Givetvis bör så långt möjligt resor för propagandaaktioner kombineras med resor för andra ändamål.

FJÄRDE KAPITLET

Uppdelning av tillsynen efter bransch e. d.

Frågans bakgrund

Vid fördelning av yrkesinspektionens tillsynsuppgifter kan man teoretiskt sett antingen göra en distriktsindelning efter geografisk grund eller dela upp arbetsställena i grupper efter bransch, typ av yrkesskaderisker e. d. och tillsätta inspektörer med särskild sakkunskap inom varje sådan grupp. Inom dessa grupper kan givetvis geografiskt betingade undergrupper förekomma. Skillnaden mellan de olika systemen består bl. a. däri, att vid geografisk uppdelning och schematisk uppdelning efter bransch varje arbetsställe står under tillsyn av *en* inspektör, medan vid uppdelning efter förekommande yrkesskaderisker ett arbetsställe kanske måste inspekteras av ett flertal olika inspektörer.

I praktiken tillämpas här i landet en blandning av systemen med geografisk uppdelning och uppdelning efter bransch eller yrkesskaderisker. Såsom framgått av redogörelsen i kap. 1 är yrkesinspektionen först och främst uppdelad på allmän yrkesinspektion och specialinspektion, varvid specialinspektörernas arbetsområden begränsats till vissa näringsgrenar (t. ex. skogs- och flottningsarbete, järnvägs- och busstrafik, stuveriarbete, gruvdrift) eller vissa yrkesskaderisker (t. ex. skada genom elektrisk ström, explosion av sprängämnen). En del specialinspektörer (bergmästarna, skogsyrkesinspektörerna, yrkesinspektören för landtrafiken) har därvid tilldelats all tillsyn över sina respektive specialområden, således inklusive exempelvis frågor om minderåriga och arbetstid, vilka ej i sig kräver någon specialkunskap. Andra specialinspektörer (sprängämnesinspektören, elinspektörerna, luftfartsinspektören) har endast den tillsyn på resp. arbetsställe, som direkt äger samband med deras arbete i övrigt, medan allmänna yrkesinspektionen handlägger övriga slag av arbetarskyddsärenden vid samma arbetsställe. Slutligen intar stuveriinspektören en särställning, i det han icke utövar egen tillsynsverksamhet utan i stället biträder den allmänna yrkesinspektionen, närmast såsom konsult.

I några fall är specialinspektörernas arbetsområden uppdelade på geografiska distrikt, vilket i fråga om skogsyrkesinspektörerna beror på arbetarskyddsuppgifternas omfattning och i fråga om bergmästarna och elinspektörerna framför allt på omfattningen av deras åligganden utanför arbetarskyddets område.

Som specialinspektör betecknas de inspektörer, som avses i 47 § arbetarskyddslagen. Härutöver finns flera tjänstemän inom arbetarskyddsverket, vilkas arbetsuppgifter avser ett eller flera begränsade områden. Detta gäller främst i fråga om arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå och sociala avdelning samt styrelsens läkare. I förevarande kapitel kommer med avseende på styrelsen uppmärksamhet att ägnas åt pågående försöksverksamhet med särskilda skyddsinstruktörer för träindustrin och jordbruket. Även inom yrkesinspektionen finns olika »specialister» såväl inom som vid sidan av distriktsindelningen. Yrkesinspektionens läkare är konsulter åt de övriga tjänstemännen i fråga om yrkesmedicinska problem. Inom distrikten har socialinspektörerna och bygginspektörerna särskilt avgränsade arbetsuppgifter. Även tillsynen över stuveriarbetet inom ett distrikt är ofta tilldelad en enda tjänsteman. Slutligen har viss försöksverksamhet bedrivits med dels för två distrikt gemensamma »specialister» inom vissa yrkesgrupper dels ock tjänstemän med hela landet som verksamhetsområde och med speciell sakkunskap rörande två tekniskt avgränsade områden, nämligen det kemiska och kemi-tekniska området samt byggnads- och anläggningsverksamhet.

I detta kapitel diskuterar vi, med utgångspunkt från bedriven försöksverksamhet, problemkomplexet tillsyn efter geografisk uppdelning contra uppdelning efter bransch, yrkesrisker e. d. inom allmänna yrkesinspektionen. Vi har däremot med hänsyn till våra direktiv ej ansett oss ha anledning att ingå på några principiella frågor rörande specialinspektörernas ställning inom arbetarskyddsverket.

Tidigare förslag

1937 års arbetarskyddskommitté diskuterade i sitt betänkande (SOU 1937: 52) en inskränkning av inspektionsdistriktens antal från dåvarande 9 till 4, kompenserad med en betydande utvidgning av varje distrikts personalbestånd, och anförde därom (s. 36).

För detta uppslag talar, att man, om det komme till utförande, kunde vid distriktspersonalens rekrytering tillgodose behovet av sakkunskap på olika områden. Befattningshavarna på varje distrikt skulle bli så talrika, att arbetet kunde uppdelas mellan dem uteslutande med hänsyn till deras olika kvalifikationer, exempelvis så, att en befattningshavare finge ombesörja all tillsyn å transmissioner, medan en annan blott sysslade med svetsningskontroll, en tredje med ventilationsproblem osv.

Ett sådant system som det senast skisserade skulle emellertid även medföra avsevärda nackdelar. Bland annat skulle ett stort antal arbetsställen komma att stå under tillsyn av flera skilda inspektionstjänstemän och härav skulle lätt följa, att vid sådana arbetsställen komme att avläggas det ena inspektionsbesöket efter det andra, understundom i ganska tät följd. Visserligen skulle de olika inspektionerna icke avse samma förhållanden, men en viss irritation skulle dock sann-

likt åstadkommas hos vederbörande arbetsgivare. För övrigt må framhållas, att långt driven specialisering alltid synes medföra en viss fara för ensidighet.

Kommittén övervägde även att med bibehållen distriktstyp öka antalet distrikt, vilka gruppvis skulle sammanföras i tre eller fyra större tillsynsområden med särskilda, mellan yrkesinspektörerna och den centrala tillsynsmyndigheten stående chefer. Som en fördel med detta uppslag angavs möjligheten att till dessa chefers förfogande ställa specialister, som vid behov lätt kunde sändas ut att biträda distriktens befattningshavare i deras arbete.

Intet av dessa alternativ vann anslutning bland de sakkunniga utan kommittén stannade för att med bibehållen organisationstyp föreslå en ökning av distrikten till elva, vilket även blev statsmakternas beslut.

1938 års *arbetarskyddskommitté* (SOU 1946: 88) omnämnde åter frågan om distriktsindelningen och anförde (s. 125).

Den mycket låga inspektionsfrekvensen aktualiserar emellertid frågan, huruvida icke en ändring av *distriktsindelningen* bör ske. En ökning av antalet distrikt, så att dessa bliva mindre, torde därvid kunna övervägas. Genom inrättande av mindre distrikt skulle den inspekterande personalen få möjlighet att skaffa sig mera noggrann kännedom om förhållandena inom sina distrikt, och tiden för resor komme dessutom att avsevärt begränsas. Med stora distriktsenheter följa dock andra fördelar. Sålunda torde i dylikt fall givas större förutsättningar för en enhetlig tillämpning av skyddslagstiftningen. Det större antalet befattningshavare på varje distrikt gör det vidare möjligt att rekrytera distriktspersonalen med hänsyn till de olika behov av sakkunskap, som föreligga inom distrikten. Härigenom beredes även möjlighet att anlita exempelvis en befattningshavare för tillsyn enbart inom järnindustrien, en annan inom cellulosaindustrien och en tredje inom kemisk industri, skoindustri e. d. Arbetsuppgifterna kunna dessutom uppdelas på befattningshavarna med hänsyn till deras speciella kvalifikationer och så, att en befattningshavare får syssla med frågor rörande ventilation och utsugning, en annan blott med tillsyn å svetsarbete o. s. v. En ytterligare fördel med relativt stora distrikt är, att vederbörande härigenom kan förvärva en mera allsidig erfarenhet, vilket ju är av betydelse vid bedömandet av olika skyddsproblem.

Med hänsyn till dessa synpunkter och då frågan om distriktsindelningen prövats av 1937 års arbetarskyddskommitté några få år tidigare ansåg sig emellertid kommittén icke böra upptaga frågan till närmare prövning.

Arbetarskyddsutredningen föreslog en ökning av antalet distrikt till trettion. Utredningen fann det önskvärt att, om en föreslagen personalförstärkning med två förste distriktsingenjörer i dåvarande 29 lönegraden komme till stånd, arbetarskyddsstyrelsen skulle söka tillföra inspektionen några kvalificerade kemister och placera dem i distrikt med mera betydande kemisk-teknisk industri. Inom ett annat område ansåg utredningen en förstärkning av den allmänna yrkesinspektionens kapacitet likaledes vara erforderlig, nämligen i fråga om byggnadsverksamhet. Därvidlag räknade utredningen emellertid med att vissa föreslagna distriktsinspektörer i dåvarande

Ce 23, som skulle handleda och övervaka den kommunala tillsynens utövande, därutöver borde ägna sitt arbete åt tillsynen över byggnadsverksamheten samt att till dessa befattningar därför företrädesvis erfarna byggnadstekniker borde ifrågakomma. Slutligen föreslogs i betänkandet, att arbetarskyddsstyrelsen skulle få möjlighet att anlita särskilda fackmän, som skulle vara skickliga och erfarna yrkesarbetare, för att inom vissa yrkesområden, däribland träindustrin, på arbetsplatserna undervisa och praktiskt demonstrera hur föreskrivna skyddsanordningar skulle användas.

I yttrande, som f. d. byråchefen i riksförsäkringsanstalten W. Stenholm och byråchefen därstädes N. Zetterman avgivit över sistnämnda betänkande, föreslogs en radikal omorganisation av det statliga arbetarskyddet med utgångspunkt från att det nutida näringslivets gestaltning är sådan, att en ensam person aldrig kan besitta det mått av kunskaper och erfarenhet, som krävs för att på ett tillfredsställande sätt kunna övervaka skyddsåtgärderna vid skilda arbetsställen. Tillsynen borde anpassas icke efter företagens storlek utan i förhållande till den större eller mindre yrkesrisken. Företag med större yrkesrisk skulle i lag åläggas uppdraga åt särskilda befattningshavare (skyddsingenjörer, skyddsinspektörer) att närmast under högsta arbetsledningen och under intimt samarbete med skyddsombuden svara för att företagen i skyddsavseende städe befunde sig i bästa skick. I vad avsåge företag med liten yrkesrisk, tillhörande exempelvis yrkesgrupperna kontor, handel, hantverk etc. borde inom kommunerna finnas anställda en eller flera skyddsinspektörer, vilka hade att svara för tillsynen av arbetsförhållandena och vara underställda den statliga inspektionen. Härvid torde ha åsyftats en utbyggnad av den nuvarande kommunala tillsynen. Beträffande den statliga tillsynsverksamheten framhölls i yttrandet såsom grundförutsättning för att en yrkesinspektion skulle bli effektiv, att befattningshavarna vore särskilt utbildade inom ett visst yrkesområde. Detta torde endast kunna ernås genom att tillsynsarbetet uppdelades mellan specialinspektörer, som lämpligen centraliserades till Stockholm. Därigenom vunnes utan vidare enhetlig tillämpning av föreskrifter och anvisningar över hela landet inom samma verksamhetsområde samt en personalbesparing, som mer än uppvägde de ökade resekostnaderna. 15 verksamhetsområden föreslogs med en specialinspektör som chef för varje område samt sammanlagt 40 befattningshavare i dåvarande 27—29 lönegraden och 25 i dåvarande 23—25 lönegraden. Specialinspektörerna skulle vara inordnade i en byrå (tillsynsbyrå) inom chefsmyndigheten med en överinspektör (generaldirektörens ställföreträdare) som chef. Många skäl talade enligt förslagsställarna för att den nuvarande specialinspektionen samtidigt borde avvecklas och dess uppgifter överföras till den nya tillsynsorganisationen.

Sveriges läkarförbund ifrågasatte i sitt remissvar som ett alternativ till nuvarande räjongorganisation, om icke yrkesinspektionen borde läggas om och kompletteras med ett antal specialinspektörer för olika branscher.

Försöksverksamhet med för två distrikt gemensamma specialisttjänster

Enligt våra direktiv har vi föranstaltat om en försöksverksamhet i syfte att undersöka, om vid yrkesinspektionen befintliga tjänster lämpligen bör utnyttjas som specialisttjänster för två eller flera distrikt. Vi har därför i samarbete med arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen i de för försöken utvalda distrikten sökt genom praktisk verksamhet utreda, huruvida tillsynen över arbetsställen kan effektiviseras och rationaliseras genom en uppdelning efter yrkesgrupper, branscher eller liknande i stället för den nuvarande mera geografiskt betonade fördelningen.

Vid uppläggnngen av denna verksamhet visade det sig av personella och andra skäl föreligga svårigheter att välja ut försöksdistrikt. Norrlandsdistrikten ansågs mindre lämpliga på grund av att speciella, med de långa avstånden inom dessa distrikt sammanhängande förhållanden kunde antagas påverka försöksverksamhetens resultat så, att det ej skulle bli möjligt att dra för hela landet tillämpliga slutsatser därav. Ett par distrikt hade ej fulltalig personal. När det gällde att bland de återstående välja ut två till varandra gränsande distrikt, där industriens struktur gjorde det möjligt att finna för specialisttjänster lämpliga tillsynsområden, befanns III och IV distrikten vara lämpligast. Det bestämdes därför, att en förste distriktsingenjör i 23 lönegraden i III distriktet (nedan benämnd S.) och en förste distriktsingenjör i 21 lönegraden i IV distriktet (H.) skulle i båda distrikten utöva tillsyn över arbetsställen begränsade till vissa yrkesgrupper, som var anpassade efter dessa personers speciella förkunskaper. Både S. och H. är civilingenjörer. S. har under tidigare tjänstgöring hos arbetarskyddsstyrelsen särskilt sysslat med den grafiska branschen, H. är kemist och har från tidigare verksamhet erfarenhet från plastindustrien, speciellt i fråga om plastimpregnering av textilier.

Det stod redan från början klart, att S. och H. borde tilldelas arbetsställen inom yrkesgrupperna pappers- och grafisk industri (S.) resp. kemisk-teknisk industri och plastindustri (H.). Antalet arbetsställen inom dessa grupper i de två distrikten var emellertid ej så stort, att tillsynen över dem kunde anses utgöra full sysselsättning för en inspektör, utan det blev nödvändigt att fylla ut med andra yrkesgrupper. Därvid ansågs byggnads- och träindustrien ej böra komma i fråga, eftersom byggnadsverksamheten redan inom de flesta distrikten koncentrerats till en enda tjänsteman och snickerifabrikerna var föremål för en annan försöksverksamhet med särskilda skyddsinstruktörer. För jordbrukets del har tillsynen brukat utövas av tjänstemän med lägre teknisk utbildning, och det förelåg ej någon anledning att ändra på denna praxis. Vid studium av yrkesgrupperingen inom de två distrikten fastställdes slutligen följande tillsynsområden. S. fick 249 arbetsställen inom pappers- och grafisk industri och 125 arbetsställen inom jord- och stenindustri. Av dessa 374 hade 277 endast 25 eller färre arbetstagare

och 97 fler än 25 arbetstagare. H. fick 133 arbetsställen inom kemisk-teknisk industri inbegripet plastindustrien och 216 inom textil- och beklädnadsindustrien. Av dessa 349 arbetsställen hade 289 högst 25 arbetstagare och endast 60 fler arbetstagare än 25. Särskilt för H:s del var det svårigheter att finna tillräckligt många arbetsställen av homogent slag, som lämpade sig för specialistverksamhet, varför hans tillsynsområde fick utfyllas med sådana grupper som kemiska tvättinrättningar (84 st.) och små kemisk-tekniska fabriker för tvättmedelstillverkning o. d. (28 st.), där i regel inga problem som kräver specialistinsats förekommer vid tillsynen.

Vid sidan av den egna tillsynsverksamheten har S. och H. liksom övriga inspekterande tjänstemän både haft vissa allmänna arbetsuppgifter på distriktsexpeditionen och vid behov fått ingripa med t. ex. olycksfallsundersökningar på arbetsställen tillhörande annan tjänstemans tillsynsområde.

Från administrativ synpunkt befanns det lämpligast, att S. och H. hade kvar sina stationeringsorter i Linköping resp. Jönköping samt att vardera yrkesinspektören i de två distrikten var chef för den tillsynsverksamhet S. och H. utövade inom hans distrikt. Några olägenheter av att försöksspecialisterna sålunda fick två chefer uppstod ej. Arbetsställes akter förvarades på distriktsexpeditionen i det distrikt, där arbetsstället var beläget, och skriftväxling med arbetsställena gick också över detta distrikts expedition.

Försöksverksamheten omfattade perioden 1 april 1958—31 maj 1959, då den avslutades därför att den ansågs ha gett tillräcklig vägledning för kommitténs ställningstagande.

I tabell 4 lämnas en redogörelse för försöksspecialisternas arbete och vissa jämförande siffror från yrkesinspektionens rapporter för år 1958. Siffrorna i försöksspecialisternas till oss avgivna rapporter över verksamheten har därvid omräknats från 14 till 12 månader.

Vi har diskuterat möjligheten att på något sätt objektivt mäta effekten av försöksspecialisternas verksamhet och har funnit det föreligga samma svårigheter därvidlag som när det gäller att över huvud taget mäta effekten av yrkesinspektionens arbete. Yrkesskadestatistiken, som kanske kan synas ligga närmast till hands, är icke lämpad härför, eftersom den påverkas av en mängd faktorer vid sidan av yrkesinspektionens arbete, såsom företagens och arbetstagarnas egna åtgärder, förändringar i arbetsmetod etc. För en så begränsad grupp av arbetsställen och relativt kort tidsperiod, som det här är fråga om, kan för övrigt slumpen inverka alltför mycket för att statistiken skall vara av intresse.

Ett annat tänkbart sätt att mäta effekten vore att jämföra de skriftliga anvisningar, som lämnats under försöksperioden, med tidigare anvisningar vid samma arbetsställen. Ej heller detta torde emellertid vara lämpligt, enär de inspekterande tjänstemännen har mycket olika praxis i fråga om sättet att lämna anvisningar, vilket framgår redan av att den ene försöksspecialisten lämnat mera än tre gånger så många skriftliga anvisningar som den

Tabell 4. Försöksspecialisternas verksamhet under ett år

	Försöksspecialisterna		Genomsnitt för övriga inspekterande tjänstemän utom distriktsinspektörsguppen år 1958		
	S.	H.	III distr.	IV distr.	Samtliga distrikt
Förrättnings- och rese- dagar.....	131	81	116	123	116
Besök vid arbetsställen Inspektionsintervall i år.....	305	218	231	310	283
Skriftliga inspektions- meddelanden.....	1,5	1,8	2,1	2,8	2,3
Yrkesskadeundersök- ningar.....	151	45	67	75	84
Antal körda bilkilome- ter.....	67	14	25	58	28
Bilkilometer per besök	10 950	8 100	7 190	10 942	18 610
Reseersättningar.....	36	38	31	35	130
Reseersättningar per besök.....	6 724:—	5 120:—	4 879:—	5 938:—	15 139:—
	22: 03	23: 50	21: 10	19: 13	118:—

¹ exkl. I distriktet.

andre. Att jämföra med S:s och H:s egna anvisningar från tidigare år vore ej heller särskilt belysande, bl. a. därför att S. redan när han placeras vid III distriktet hade sitt intresse inriktat på den grafiska branschen, medan, i fråga om H., plastindustrien under de senaste åren utvecklats så hastigt, att det knappast finns några jämförbara arbetsställen från tidigare år. S. och H. har i sina rapporter försökt att själva uppskatta, vilka anvisningar de lämnat på grund av sin genom branschspecialiseringen vunna erfarenhet av speciella problem. De av försöksspecialisterna angivna siffrorna är emellertid ej entydiga, och det torde vara vanskligt att dra några säkra slutsatser av dem.

I sina rapporter har försöksspecialisterna allmänt angivit framkomna för- och nackdelar med specialisering enligt det gjorda försöket. Vi har sammanfört deras omdömen i följande uppställning.

Fördelar

1. Det blir grundligare och sakligare inspektioner, som stöder sig på erfarenheter i många andra liknande industrier. Genom att den inspekterande i detalj känner till maskinerna, deras funktioner och risker, kan inspektionen även ske snabbare.

2. Man kan mera ingående analysera olycksfallen och studera skyddsproblemen. Resultatet av detta arbete kan sedan läggas till grund för inspektionsanvisningarna. Härigenom bringas arbetsgivare och arbetstagare lättare att inse, att anvisningarna är befogade.

3. Inspektionerna blir mer enhetligt utförda och skyddskraven jämnare inom specialistbranscherna. Samarbete mellan de olika företagen för att få fram lämpliga konstruktioner underlättas. Härigenom kan skyddsanordningarna förbilligas.

4. Om inspektören visar sig insatt i branschen, kan en förtroendefull kontakt mellan inspektören och arbetsställets parter underlättas.

5. Specialisten kan vid sidan av inspektionsarbetet ägna sig åt att utarbeta förslag till skyddsföreskrifter inom sin bransch samt göra upp skisser till skyddsbilder.

Nackdelar

1. En stor del av de tilldelade arbetsställena har varit av sådan natur, att specialisttillsyn ej synts motiverad.

2. Inspektören kan bli för specialiserad på en viss bransch, och genom att han förlorar kontakten med andra yrkesgrupper kan han till slut bli »hemmablind» som branschens eget folk. Den allmänt orienterade inspektören stirrar sig icke blind på ett problem utan söker efter lösningar även i andra branscher.

3. Arbetsfältet måste bli större, varför resorna blir längre och obekvämare. Särskilt utryckningar i samband med olycksfall och andra brådskande ärenden försvåras. Tveksamhet har uppstått, huruvida ett företags storlek och typ motiverat en förhållandevis lång omväg eller en särskild resa.

4. Kontakten mellan specialisten och arbetsställena i det distrikt, där specialisten ej är stationerad, blir sämre, varigenom en snedbelastning av verksamheten kan uppkomma.

5. Rekryteringen av specialister kommer troligen att vålla svårigheter, och deras framtidsutsikter blir tämligen begränsade i ett så relativt litet land som Sverige.

Yrkesinspektörerna i III och IV distrikten, som var för sig yttrat sig över försöksverksamheten, finner en sådan form av specialisering ha övervägande och betydande nackdelar.

Försöksverksamhet med för hela landet gemensamma specialisttjänster

Av de sex nya tjänster i högre lönegrader vid den allmänna yrkesinspektionen, som inrättades enligt beslut av 1956 års riksdag, har efter förordnande av Kungl. Maj:t tre utnyttjats för anställande av tjänstemän med hela landet som verksamhetsområde och med speciella uppgifter rörande kemiska och kemi-tekniska frågor (en byrådirektör i lönegraden Ae 24 och en förste distriktsingenjör i lönegraden Ae 21) samt frågor rörande byggnads- och anläggningsverksamhet (en byrådirektör i lönegraden Ae 24). I våra direktiv ingår att pröva, om fördelar står att vinna genom ytterligare sådan specialisering.

De tre här avsedda specialisterna började sin verksamhet under hösten 1956. De hade icke någon tidigare erfarenhet av yrkesinspektionsarbete. Arbetarskyddsstyrelsen har från början lämnat endast vissa generella direktiv för deras verksamhet, eftersom denna tills vidare ansetts vara en försöksverksamhet, som borde ha möjlighet att utvecklas på det sätt, som under arbetets gång visade sig ge bäst resultat. Specialisterna är stationerade i Stockholm med tjänsteställe i styrelsens lokaler. De är närmast underställda chefen för tekniska byrån. Deras tjänsteåligganden har bestått i

att vara konsulter till yrkesinspektionen och biträda vid inspektionsverksamheten. Däremot har de ej tilldelats tillsyn över särskilda arbetsställen och ej haft befogenhet att lämna anvisningar direkt till arbetsgivarna. Besök vid arbetsställen föregås alltid av samråd med vederbörande yrkesinspektionsdistrikt. I regel har den tjänsteman från distriktet, som har tillsyn över arbetsstället i fråga, medföljt vid besök. Därvid har det ibland tillgått så, att specialisterna följt med en tjänsteman på en längre resa, som av rese-ekonomiska skäl även omfattat vissa besök på arbetsställen utan behov av specialist. I specialisternas åligganden har också ingått att följa utvecklingen inom deras fack och till styrelsen avge de förslag till anvisningar och generella direktiv, som de finner påkallade. Specialisterna har gemensamma expeditiionslokaler och gemensam biträdespersonal (ett kontorsbiträde). Däremot finns skilda diariet och arkiv för kemispecialisterna och byggspecialisten.

Som bakgrund till specialisternas verksamhet torde få erinras om att arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå saknar tjänstemän med särskild kännedom om de kemiska och kemi-tekniska områdena, medan man däremot på byråns allmänna avdelning har vana vid arbetarskyddsproblemen inom byggnads- och anläggningsverksamhet och har utarbetat detaljerade anvisningar angående skydd mot yrkesfara vid husbyggnadsarbete. På yrkesinspektionsdistrikten finns f. n. tjänstemän med högskoleutbildning inom kemisk avdelning på sex av de elva distrikten. Inom tio av de elva distrikten är tillsynen av byggnadsarbeten koncentrerad till en särskild byggingsektor.

I tabell 5 har intagits vissa siffror rörande specialisternas verksamhet. Av dessa framgår, att de efter att ha prövat olika sätt att lägga upp sitt arbete funnit det mest rationellt att inskränka på antalet rese- och förrättningsdagar till förmån för ett mera centralt inriktat arbete. Byrådirektören för kemiska och kemi-tekniska ärenden uttalade sålunda i en rapport i början av år 1959, sedan han under 1958 bedrivit en mera omfattande reseverksamhet, att enligt hans uppfattning vissa åtgärder skulle kunna vidtagas för att rationalisera arbetet. Mera tid borde ägnas åt utarbetande av generella anvisningar och direktiv av olika slag. Dessa kunde föregås av utredningar med undersökningar av ett flertal arbetsplatser med samma problem. En betydande del av arbetet borde även fortsättningsvis vara att biträda yrkesinspektionens tjänstemän vid inspektion gällande speciella frågor, men därvidlag borde arbetsformerna delvis ändras med inskränkande av det praktiserade samåskandet. Detta medförde nämligen de nackdelarna, att kemispecialisterna å ena sidan fick en hel del spilltid, medan den inspekterande tjänstemannen ägnade sig åt icke-kemiska tillsynsfrågor, och å andra sidan ofta ej hann ägna de kemiska frågorna tillräckligt grundlig undersökning.

Byggspecialisten har vid flera tillfällen framhållit, att han funnit sig göra de största insatserna för arbetarskyddet genom att i första hand medverka

Tabell 5. Kemi- och byggspecialisternas verksamhet

	År	Kemispecialisterna		Byggspecialisten
		byrådirektören	1 distr.ing.	
Förrättnings- och rese- dagar	1957	91	94	71
	1958	122	136	36
	1959	55	115	49
därav utom stationsor- ten	1957	52	52	50
	1958	96	73	15
	1959	55	62	37
Besök vid arbetsställen	1957	57	61	184
	1958	98	91	108
	1959	64	91	117
Konferenser och konsulta- tioner	1957	73	123	92
	1958	176	157	120
	1959	184	160	144
Föreläsningar och föredrag	1957	—	—	3
	1958	4	—	9
	1959	2	—	2
Yrkesskadeundersök- ningar	1957	30	6	2
	1958	16	45	1
	1959	12	73	1
Reseersättningar	1957	2 425: 85	2 646: 25	2 955: 80
	1958	5 468: 22	3 254: 67	900: 80
	1959	4 078: 39	3 666: 94	2 382: 50
Reseersättningar per be- sök	1957	42: 54	43: 38	16: 06
	1958	55: 78	35: 76	8: 34
	1959	63: 72	40: 29	20: 36
Inkomna skrivelser	1957	37		20
	1958	132		71
	1959	185		61
Avgångna skrivelser	1957	62		43
	1958	132		61
	1959	174		54

till att centrala direktiv lämnas i byggnads- och anläggningsfrågor, främst beträffande sådana arbeten, vid vilka stora risker föreligger. Även detta arbete fordrar en intim kontakt med arbetsplatserna.

I fråga om kemispecialisternas verksamhetsområde bör beaktas, att det icke varit begränsat till någon viss industrigren utan har omfattat ett stort antal branscher. Allmänt sett torde kunna sägas, att kemiskt-yrkeshygieniska problem inom rent mekanisk eller annan icke-kemisk industri eller inom kemiska hjälpavdelningar till sådan industri hittills givit kemispecialisterna flera problem än den rent kemiska industrien.

Vid överläggningar med yrkesinspektörerna har dessa framfört, att de högt uppskattar specialisternas arbete. De beklagade, att kemispecialisterna ej hade några laboratorieresurser till sitt förfogande. I fråga om byggspecialisten hade det ej förelegat så stort behov av hans medverkan vid in-

spektion av arbetsplatser, men det ansågs värdefullt, att möjlighet till sådan medverkan förelåg. Behovet av generella anvisningar betonades. Från flera håll framfördes den åsikten, att det behövdes två specialtjänstemän även för byggnads- och anläggningsverksamhet. Vissa yrkesinspektörer framförde ett önskemål, att byggspecialisten skulle ägna mer tid åt att samordna bygginnspektörernas arbete och verka för likformiga skyddskrav inom de skilda distrikten.

I första delen av detta betänkande har vi föreslagit inrättandet av ett laboratorium för tekniskt-yrkeshygieniska rutinundersökningar vid arbetarskyddsstyrelsen. Eftersom laboratoriet enligt vår uppfattning borde sortera under byrådirektören för kemiska och kemi-tekniska ärenden, föreslog vi i samband därmed, att de två kemispecialisternas tjänster skulle överföras från yrkesinspektionens till arbetarskyddsstyrelsens personalstat. Detta skulle dock ej inverka på arten av deras arbetsuppgifter, utan de skulle även fortsättningsvis huvudsakligen tjänstgöra som konsulter i yrkesinspektionens fältarbete.

Tillsyn över arbetarskyddet vid byggnadsverksamhet

I fråga om byggnadsverksamhet har det sedan lång tid tillbaka förekommit viss specialisering inom yrkesinspektionsdistrikten. Detta har kommit till uttryck i 1951 års tjänstgöringsföreskrifter för yrkesinspektionens befattningshavare, där det heter: Yrkesunderinspektörerna (nu distriktsinspektörerna) tilldelas i regel arbetsställen av följande art och omfattning: » — — — 2) Byggnadsverksamhet; dock skall tillsyn över byggnadsarbete vid arbetsställe, som icke inspekteras av yrkesunderinspektör, utövas av den som omhänderhar tillsynen över ifrågavarande arbetsställe. Vidare må — med arbetarskyddsstyrelsens medgivande — tillsynen över byggnadsverksamheten inom helt distrikt eller del därav uppdragas åt viss underinspektör eller annan lämplig befattningshavare. — — —»

Byggnads- och anläggningsarbeten, vari i regel används färre än tio arbetare och vilka bedrivs utan användande av andra maskinella hjälpmedel än handdrivna lyftanordningar, bruks- och betongblandare, grundvattenpumpar, slipstenar, puts- och slipmaskiner för golv m. m., svetsaggregat med gastuber och därmed jämförliga anordningar, står under kommunal tillsyn.

Arbetarskyddsutredningen föreslog, att all byggnadstillsyn skulle ligga under kommunal tillsyn utom i fall, där yrkesinspektören med hänsyn till särskilda förhållanden — exempelvis arbetets storlek och använda metoder — beslöte, att visst arbetsställe skulle stå direkt under statlig tillsyn. Utredningen föreslog vidare, att varje distrikt utom I distriktet skulle förstärkas med en yrkesunderinspektör med uppgift att övervaka de kommunala tillsynsorganen och att genom upplysningar och anvisningar understödja och

stimulera deras arbete. De nya befattningarna skulle även avses för inspektion av arbetarskyddet inom byggnadsbranschen och borde därför besättas med erfarna byggnadstekniker. Kombinationen av dessa två uppgifter synes ändamålsenlig med hänsyn till att dessa befattningshavare genom sin kontakt med de kommunala tillsynsmännen finge särskilda möjligheter att hålla reda på tillkomsten av nya byggnadsarbeten.

Föredragande departementschefen, statsrådet Ericsson, yttrade i proposition 1956: 98 härom följande:

I fråga om byggnadsverksamheten föreligger utan tvivel särskilda skäl för kommunal tillsyn. Yrkesskaderiskerna är stora men arbetsplatsernas antal och växlingarna beträffande deras belägenhet gör det svårt för den allmänna yrkesinspektionens tjänstemän att på ett tillfredsställande sätt sköta inspektionsverksamheten på detta område. Då kommunerna i stor utsträckning har byggnadskunig personal anställd och byggnadsnämnderna jämlikt byggnadsstadgan redan har att utöva viss kontrollverksamhet även i vad avser arbetarskyddet, skulle både en effektivare tillsyn och en administrativ förenkling kunna åstadkommas om kommunerna i enlighet med utredningens förslag övertog tillsynsverksamheten i denna del. Jag finner det önskvärt att så sker. Då detta sannolikt kan medföra en inte obetydlig kostnadsökning för vissa kommuner anser jag mig emellertid inte nu böra föreslå, att kommunerna ålägges skyldighet att svara för ifrågavarande tillsyn. Jag räknar med att kommunerna själva skall finna så uppenbara fördelar vara förenade med en kommunal tillsyn ur arbetarskyddssynpunkt inom byggnadsverksamheten, att de frivilligt åtar sig densamma. Jag förutsätter, att det härvid som regel kommer att finnas lämpligt att undanta anläggningsarbeten av större omfattning från den kommunala tillsynen.

Enligt 48 § arbetarskyddslagen skall den kommunala tillsynen utövas av tillsynsman eller tillsynsmän som utses av hälsovårdsnämnden. Det kan övervägas att komplettera denna bestämmelse med föreskrift om att byggnadsnämnd äger utse tillsynsman för byggnadsverksamhet. Emellertid synes denna fråga lämpligen böra upptagas till närmare prövning i ett senare sammanhang. Någon lagändring erfordras nämligen inte för att genomföra den av mig förordade ordningen. Sedan kommun beslutat åta sig utvidgad tillsyn över byggnadsverksamheten inom kommunen, erfordras endast att hälsovårdsnämnd utser en eller flera lämpliga hos kommunen anställda byggnadstekniker att fullgöra tillsynen i denna del.

Arbetarskyddsutredningen har föreslagit, att den allmänna yrkesinspektionen skall förstärkas med 12 yrkesunderinspektörer i Ce 23, vilka skall ha till uppgift dels att övervaka och vägleda de kommunala tillsynsmännen och dels att handha på den statliga inspektionen fallande tillsyn över arbetarskyddet inom byggnadsbranschen. Tjänstemännen i fråga skulle vara byggnadstekniker. Med hänsyn till behovet av ett mera utvecklat samarbete mellan den allmänna yrkesinspektionen och de kommunala tillsynsmännen anser jag det i hög grad värdefullt att den allmänna yrkesinspektionen tillföres sådan förstärkning att detta samarbete kan ägnas ökad uppmärksamhet. Även en förbättring av tillsynen över byggnadsverksamheten — vilken tillsyn enligt mitt förslag åtminstone till en början torde komma att åvila den statliga inspektionen i större omfattning än utredningen tänkt sig — måste betraktas som ett angeläget önskemål. Jag förordar, att för varje distrikt utom distrikt I inrättas en ny tjänst i Ce 23. Då enligt mitt förslag antalet distrikt skall vara oförändrat innebär detta en förstärkning med tio tjänster. Huruvida det är lämpligt att hos en tjänsteman kombinera ifrågavarande samarbetsuppgifter samt tillsyn inom byggnadsbranschen torde få bedömas med hänsyn

till personaltillgången och tillsynsuppgifternas fördelning på olika yrkesområden inom distrikten.

Sedan med anledning av detta förslag yrkesinspektionen förstärkts med tio distriktsinspektörstjänster i lönegraden Ae 17, har dess tillsyn över byggnadsverksamheten i stor utsträckning koncentrerats till innehavarna av dessa tjänster, samtidigt som en intensifiering skett. Distriktsinspektörer med byggnadsteknisk utbildning och erfarenhet finns i alla distrikt utom IV och X distrikten. Ett livligt samarbete förekommer mellan distriktens bygginnspektörer och de regionala skyddsombuden för byggnadsindustrien. De senare är ofta närvarande vid inspektionerna och kan genom sin kännedom om arbetsplatsernas belägenhet medverka vid uppgörande av resplan. Den kommunala tillsynen över byggnadsarbetsplatser har däremot ej utvidgats sedan 1956 års riksdagsbeslut.

Försöksverksamhet med särskilda skyddsinstruktörer

Bakgrund

I propositionen 1956:98 uttalade föredragande departementschefen, att han fann arbetarskyddsutredningens ovan omnämnda förslag om anlitande av instruktörer för undervisning inom vissa industrier rörande användningen av skyddsanordningar vara av stort intresse och förtjänt av att prövas i relativt betydande omfattning. Sedan i enlighet härmed meddel anvisats för ändamålet, har arbetarskyddsstyrelsen anställt tre sådana skyddsinstruktörer, två för snickeri- och en för jordbruksmaskiner.

Skyddsinstruktörerna är anställda hos arbetarskyddsstyrelsen. De åttnjuter arvode med f. n. 1 315 kronor för månad. Avlöningskostnaderna bestrides från anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar. Inom styrelsen är instruktörerna placerade på tekniska byråns maskinavdelning.

Skyddsinstruktörerna för snickerimaskiner

Att träindustrien valdes som område för försöksverksamhet med skyddsinstruktörer får ses mot bakgrund av det stora antalet olycksfall vid olika slag av träbearbetningsmaskiner, framför allt cirkelsågar och fräsmaskiner. Vid dessa maskiner spelar de tekniska skyddsanordningarna en särskilt framträdande roll. Härvid har den omständigheten, att tidigare förekommande standardskydd varit relativt hindrande i arbetet och därför endast ogärna använts, orsakat svårigheter. Genom arbetarskyddsstyrelsens försorg har emellertid sedan mitten av 1950-talet en ny typ av skydd för träbearbetningsmaskiner introducerats här i landet. De nya skydden fyller högt ställda krav i vad gäller säkerhet och snabbhet i arbetet. Det är emellertid nödvändigt, att en skicklig yrkesman både medverkar vid monteringen av skydden och instruerar arbetstagarna rörande deras användning.

De två skyddsinstruktörerna för snickerimaskiner har båda långvarig

erfarenhet från träindustrin, där de arbetat först som yrkesarbetare och därefter som förmän. Efter anställningen hos arbetarskyddsstyrelsen erhöill de omedelbart två månaders utbildning för att dels sätta sig in i arbetarskyddslagstiftningen och verkets arbetssätt, dels i detalj lära känna förekommande skyddsanordningars konstruktion och användning. De arbetsuppgifter, vilka därefter ålegat dem, har huvudsakligen utförts under besök på arbetsställen. Arbetsuppgifternas innebörd framgår av följande direktiv.

a) Kontrollera maskinernas skyddsanordningar, att de är rätt utförda och riktigt monterade samt att de fungerar på avsett sätt. Utföra mindre justeringar och reparationer, för vilket ändamål erforderliga verktyg medföres. Sådana reparationer och justeringar kan vara nödvändiga för att demonstration och undervisning skall kunna genomföras.

b) Demonstrera skyddsanordningar, undervisa arbetarna i skyddens handhavande samt förvissa sig om att arbetarna blivit tillräckligt tränade i att på riktigt sätt använda skydden.

c) Hjälpa till att lösa speciella arbetsproblem vid maskinerna, särskilt med hänsyn till olycksfallsriskerna, samt vid behov tillverka erforderliga specialskydd och hjälpverktyg för arbetets utförande.

d) Avgiva skriftlig rapport på särskilt formulär för varje besökt arbetsställe, med avskrift till vederbörande yrkesinspektör, samt månads- och årsrapporter, på tjänsterummet handlägga enklare ärenden berörande tilldelat arbetsområde, uppgöra enklare skisser över skyddsanordningar samt avfatta nödiga beskrivningar.

Det har skett en fördelning av de företag i landet, där snickerimaskiner användes, mellan de två instruktörerna, därvid vardera tilldelats drygt 3 000 företag. Deras resor har i allmänhet planerats att omfatta en vecka, och besöken har kommit att huvudsakligen gälla företag, yrkesskolor m. m., som anskaffat skydd av den nya typen. Enligt överenskommelse med skyddsleverantörerna har nämligen styrelsen tillställts förteckningar över köpare av skyddsanordningar. Före en resa har resplanen underställts vederbörande yrkesinspektör. Resorna har som regel företagits med tåg och buss. I vissa fall har samåkning skett med distriktens inspekterande tjänstemän i dessas bilar.

Från maskinavdelningen har lämnats en rapport rörande dessa instruktörers verksamhet, som bl. a. innehåller följande.

Instruktörerna har i huvudsak besökt sådana arbetsställen och yrkesskolor, som frivilligt anskaffat Meteor, SUVA-skydd eller liknande. Vid besöken har företags- och arbetsledare samt skyddsombuden kontaktats. Instruktörerna har på så sätt fått erforderlig kännedom om företaget och dess tillverkning samt inställningen till förefintliga skyddsanordningar. Många företag har anskaffat SUVA-skydd, men av skiftande anledningar har skydden ej blivit uppmonterade (i en del fall har skydden återsänts, när man på arbetsstället ej förstått hur de skulle monteras). Uppmontering eller justering av SUVA-skydden har i sådana fall verkställts av instruktörerna. Vid varje maskin, som försetts med skyddsanordning av SUVA-typ, kontrolleras att de är riktigt tillverkade och att de är monte-

rade på rätt sätt. Ett påfallande stort antal skydd har använts felaktigt. I vissa fall har skyddens användningsmöjligheter ej förståtts på grund av förutfattade meningar och konservatism, särskilt inom den äldre generationen av snickare. I andra fall har man beställt fel typ av skydd (gäller särskilt sågskyddet). Ca 90 % av de företag och yrkesskolor, som har anskaffat skyddsanordningar av SUVA-typ, har dock uttryckt sin belåtenhet över användbarheten, sedan de väl fått ingående instruktioner om skyddens inställning och användning. Dessa arbetsställen har i allmänhet haft ett eller flera SUVA-skydd. I samband med besöket har informationer lämnats om övriga typer av SUVA-skydd. Både från företagen och de anställda har i allmänhet visats stort intresse samtidigt som de uttalat önskemål om återbesök, när nya skydd anskaffats, för att få hjälp med montering och ytterligare instruktioner om skyddens användning. Vid några tillfällen har företag besökts i samband med att dess skyddskommitté haft sammanträde, och då har informationer lämnats om skydd rörande snickerimaskiner, samtidigt som bildbandet »Arbeta tryggt och säkert vid cirkelsågen» visats.

Besök har även gjorts hos vissa maskintillverkare. Anledningen härtill har varit att försöka intressera dessa för att få fram ändamålsenliga och enhetliga skyddsanordningar. Som ett exempel kan nämnas att ett stort antal olika modeller och konstruktioner av klyvknivar och fästnanordningar till dessa finnes i marknaden. Många av dessa är ur arbetarskyddssynpunkt ej tillfredsställande. Med anledning härav har en tillverkare av sågklingor kontaktats, och denne har visat sig intresserad av problemet samt tillverkat ett tiotal klyvknivar av typ som föreslagits av arbetarskyddsstyrelsen. Dessa är nu under utprovning i avsikt att söka få fram bra och enhetliga klyvknivar och fästen.

På anmodan av Sveriges Träindustriförbund har instruktörerna medverkat i utarbetandet av instruktioner för lärlingsutbildningen inom träindustrin efter samma princip som finns inom verkstadsindustrin. Arbetet har gått ut på att till varje maskin och arbetstempo göra upp en detaljerad instruktion, vilken yrkesläraren skall kunna följa för att på ett systematiskt sätt lära sina elever rätta handgrepp och hantering av maskiner och verktyg. Med hänsyn till den stora risk för olycksfall, som förefinnes inom snickeriindustrin, har i detta sammanhang lagts stor vikt vid att eleverna skola få lära sig hantera och använda moderna skyddsanordningar av typ SUVA på riktigt vis. Arbetet med dessa instruktioner har varit ganska omfattande och är ännu ej avslutat.

Rapporten avslutas med omdömet, att verksamheten slagit väl ut och utgör ett viktigt led i arbetet med arbetsplatsens säkerhet.

I tabell 6 lämnas vissa uppgifter rörande omfattningen av dessa instruktörers verksamhet under ett år.

Tabell 6. Skyddsinstruktörerna inom träindustrin. Verksamhetens omfattning mars 1958—februari 1959

Förrättnings- och resedagar	Besök vid arbetsställen, yrkesskolor och maskintillverkare	Reseersättningar	Reseersättningar per besök
301	594	20 773: 47	134: 97

¹ Instruktörerna har ej stationeringsort i Stockholm utan i sina resp. hemorter. Under reseersättningar inkluderas även ersättning i samband med tjänstgöring hos styrelsen i Stockholm, varför kostnaden per besök är något lägre än vad som anges i tabellen.

Skyddsinstruktören för jordbruksmaskiner

I fråga om instruktörsverksamheten för jordbruksmaskiner är förutsättningarna ej desamma som när det gäller träbearbetningsmaskinerna. Det kan ej förekomma besök vid arbetsplatser i någon större utsträckning, eftersom sådana finns i mycket stort antal och de i regel har få anställda. Skyddsinstruktörens verksamhet blir i stället inriktad på demonstrationer vid skolor och sammankomster av olika slag, som t. ex. anordnas i samarbete med inom jordbruket verksamma organisationer. Där så kan ske sammankallas personer från närliggande gårdar för genomgång av maskinerna och det rätta användandet av skyddsanordningar. Vid stora gårdar kan det förekomma enskilda besök.

Skyddsinstruktören för jordbruksmaskiner har varit anställd hos arbetarskyddsstyrelsen sedan mars månad 1959. Under det första året har planläggning av verksamheten tagit proportionsvis lång tid, varför vi anser det vara för tidigt att dra några slutsatser av hittills vunna erfarenheter av denna verksamhet. Instruktören har emellertid deltagit i yrkesinspektionens arbete genom att följa med på inspektionsbesök som rådgivare i fråga om maskinskydden inom jordbruket. I viss utsträckning har han biträtt inom maskinavdelningen för att få kännedom om nya maskintyper och skyddsanordningar.

Överväganden och förslag

Det torde vara omöjligt att ge ett entydigt svar på frågan, huruvida specialisttillsyn eller allmän tillsyn efter i huvudsak geografisk uppdelning är bäst. Eftersom yrkesinspektionens arbete omspänner praktiskt taget hela näringslivet, måste formerna anpassas till de skiftande förhållandena inom detta. Som framgått av ovan lämnade redogörelse har också vid olika tillfällen införts olika slag av tillsynsverksamhet för skilda verksamhetsområden.

Den i kap. 2 intagna internationella jämförelsen visar, att vissa specialfrågor såsom tillsynen över arbetarskyddet inom skogsbruk, landtrafik, gruvdrift m. m. ofta ansetts böra handläggas i särskild ordning. Detta är ju även förhållandet i Sverige med de särskilda specialinspektörer, varom förordnats med stöd av 47 § arbetarskyddslagen. I fråga om de särpräglade områden det här gäller har behovet av specialinspektörer ansetts klarlagt. Eftersom eventuellt inrättande av ytterligare specialinspektörstjänster med visst undantag i fråga om geoteknisk sakkunskap faller utom ramen för vår utredning, har vi här att behandla frågan huruvida en i viss mån liknande specialisering bör tillämpas inom den allmänna yrkesinspektionen och, om så befinnes vara fallet, hur långt den bör drivas.

Det har, som tidigare nämnts, ifrågasatts, om icke distriktsorganisationen inom allmänna yrkesinspektionen bör avskaffas och ersättas med cen-

tralt placerade specialinspektörer med hela landet som inspektionsområde. Denna tanke avvisades i propositionen 1956: 98, vari uttalades, att en sådan utveckling syntes otänkbar för överskådlig framtid. I stället för en genomgående specialisering har försöksverksamheten med specialisttjänster begränsade till två distrikt utförts. Vi avser att först diskutera erfarenheterna av denna verksamhet.

Det är uppenbart, att en specialisering hos tjänstemännen är ägnad att underlätta deras förståelse för framför allt de med vissa maskintyper och arbetsprocesser förenade riskerna. Därigenom underlättas deras inspektionsverksamhet och kontakt med arbetsställena, varjämte mera enhetliga krav på skyddsstandarden kan ställas inom berörda branscher. Genom att arbetsområdet begränsas till vissa näringsgrenar får de även större möjlighet att utföra detaljerade analyser av sådana yrkesskadeanmälningar, som är karakteristiska för deras specialområde. De kan också ge mera ingående och värdefulla upplysningar till arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå beträffande nya maskiner och arbetsprocesser inom branschen, varigenom tillkomsten av nya bättre maskinskydd kan underlättas. Vi har emellertid med ledning av erfarenheterna från den utförda försöksverksamheten funnit, att fördelarna ej uppväger de allvariga nackdelar, som ett system med utnyttjande av befintliga tjänster såsom specialisttjänster för två eller flera distrikt innebär. Dessa nackdelar är av flera slag. Nedan angives utan inbördes gradering de mest betydande.

Det ligger i sakens natur, att en specialistverksamhet förutsätter tjänstemän med stor erfarenhet inom branschen. I många fall torde erfordras högskoleutbildning eller motsvarande kunskaper. Distriktscheferna och deras ställföreträdare bör ej ifrågakomma för specialistverksamhet. Det för en specialistverksamhet av här avsedd art tillgängliga personurvalet blir av dessa skäl mycket begränsat. Distriktens struktur är vidare sådan, att det föreligger svårigheter att finna två till varandra gränsande distrikt med sådana näringsgrenar, att naturliga specialistområden uppstår. Här berörda komplikationer medförde, att det var svårt att finna en tillfredsställande kombination av distrikt och specialistbranscher för det gjorda försöket, trots att man här hade maximala urvalsmöjligheter. Av det anförda framgår att en utvidning av systemet helt visst skulle stöta på mycket stora praktiska svårigheter.

Med de angivna synpunkterna på personurvalet sammanhänger rekryteringsfrågan. Det torde föreligga stor risk för att specialisterna efter flera års verksamhet som sådana mister den kännedom om distriktets allmänna arbete, som de bör ha fått innan de tilldelats specialområden. Därmed minskas deras möjligheter till befordran till cheftjänster, vilket torde verka avskräckande på sökande med examen från teknisk högskola till de högre tjänsterna, vilka redan i dagens läge med brist på tekniker visat sig mindre lockande. Vid semestrar och andra ledigheter eller när en specialist läm-

nar sina distrikt kommer det också att uppstå problem på grund av de andra tjänstemännen ej har fått närmare kännedom om hans specialistområde.

En allvarlig nackdel är, att specialistens erfarenheter skulle bli begränsade till en eller ett par branscher. Det föreligger nämligen ofta anledning att tillämpa i princip likartade skyddsåtgärder inom olika branscher, och en av fördelarna med den geografiska uppdelningen är just, att yrkesinspektionens tjänstemän kan tillämpa sina erfarenheter från en bransch inom företaget av helt annan art.

I fråga om arbetsställena måste beaktas, att arbetarskyddstillsynen ej är begränsad till olycksfallsskydd utan omfattar frågor om ventilation, damm, buller, personalrum, arbetstid, minderårigas arbete m. m., där problemen i väsentliga avseenden är desamma inom olika näringsgrenar. Det torde kunna befaras, att en specialist lätt frestas att ägna sådana mera allmänna men därför icke mindre viktiga frågor ett alltför ringa intresse. Vidare har de större arbetsställena ofta ej en ensartad arbetsmetod, utan de består av inbördes vitt skilda avdelningar, av vilka en del kanske faller utanför specialistens särskilda område. Dessa frågor skulle kunna lösas genom att flera tjänstemän inspekterade samma arbetsställe från olika utgångspunkter, men därigenom skulle samarbetet med företaget försvåras på ett sätt, som man hittills varit angelägen att undvika.

En och samma tjänstemans tjänstgöring på två distrikt har under försöksverksamheten visat sig administrativt svårhanterlig. Det föreligger behov av ständig kontakt mellan yrkesinspektören och de inspekterande tjänstemännen för diskussion av uppkommande problem på deras arbetsställen, utgående expeditioner rörande dessa etc. Specialisterna har ej med lätthet kunnat få tillgång till akter och register i det distrikt, där de ej varit stationerade. De har själva ej heller varit lättåtkomliga för besök och förfrågningar från arbetsställena. Ritningsgranskning, olycksfallsundersökningar och andra brådskande uppgifter har i stor utsträckning fått handläggas av andra tjänstemän, som saknat kännedom om arbetsstället i fråga.

Spridningen av arbetsställena över två distrikt i stället för ett eller del därav förorsakar tidsödande och obekväma resor och försvårar eller omöjliggör inspekterande enligt »avbetningsmetoden» (jfr. sid. 21).

Vi anser, på nu anförda grunder, det ej finnas anledning att vid yrkesinspektionen införa specialistverksamhet för två distrikt gemensamt. De därmed förenade olägenheterna är i stort sett av den art, att det vore än olämpligare att sammanföra flera distrikt.

När det gäller den f. n. visserligen ej aktuella frågan om att ersätta de nuvarande yrkesinspektionsdistrikten med centralt placerade specialinspektörer kan i tillämpliga delar likartade invändningar göras. Vidare medför landets geografiska förhållanden, att en centralisering till Stockholm i

hög grad skulle försvåra kontakten med de skilda arbetsställena och medföra långa och dyrbara resor för tjänstemännen. Någon nämnvärd besparing för det allmänna skulle troligen ej heller kunna vinnas genom minskning av det totala antalet tjänstemän, eftersom en förutsättning för systemet vore en väsentlig utvidgning av den kommunala tillsynen med hänsyn till svårigheterna för de mindre företagen att hålla kontakt med en centralt placerad inspektör. Även den kritik, som i samband med arbetarskyddsutredningens undersökning framkommit mot den kommunala tillsynens arbete, gör en sådan utvidgning mindre lämplig. Det skulle också förmodligen få menliga konsekvenser för arbetarskyddet, om man avskaffade den samlande överblick över förhållandena, som nu innehas av distriktscheferna.

De rent administrativa olägenheterna med specialisering försvinner, om specialistverksamheten begränsas till vart och ett av de nuvarande distrikten. Redan nu förekommer, såsom ovan angivits, viss specialisering inom distrikten, t. ex. i fråga om tillsynen av byggnads- och stuveriverksamhet. När det gäller förste distriktsingenjörstjänsterna anser vi dock, att en helt genomförd specialisering vore olycklig. Däremot vill vi rekommendera, att — såsom i viss utsträckning redan sker — arbetarskyddsstyrelsen vid antagande och fördelning av personal söker tillse, att varje distrikt får tillgång till tekniker med olika utbildning, så att tjänstemännen kan konsultera varandra och därigenom utnyttja på distriktet befintliga kunskaper. I vissa fall kan det även vara lämpligt, att en tjänsteman med ett specialintresse utöver sitt normala tillsynsområde tilldelas vissa arbetsställen med utpräglade branschproblem.

Vi vill vidare rekommendera, att yrkesinspektörerna, när behov av särskild genomgång av arbetarskyddsförhållandena inom en viss näringsgren visar sig föreligga eller någon ny art av tillverkning uppstår, tillfälligt ger någon tjänsteman i uppdrag att speciellt studera frågan och inspektera samtliga i sammanhanget aktuella företag. Efter en sådan genomgång bör övriga inspekterande tjänstemän inom distriktet informeras om hur tillsynen i ifrågavarande avseende bör bedrivas och arbetsställena återgå till dem som haft tillsynen där. I sådana fall kan det vara önskvärt med samarbete mellan närliggande distrikt och med arbetarskyddsstyrelsen.

För att ytterligare belysa behovet av specialkunskap i yrkesinspektionens dagliga arbete har vi låtit två yrkesinspektörer oberoende av varandra göra en genomgång av ett antal stickprovsvis uttagna yrkesskadeanmälningar från så pass särpräglade områden som järnverk och cellulosaindustri. Vid genomgången skedde en bedömning av i vad mån de inträffade yrkesskadorna var av sådan art, att det för förebyggande av liknande händelser erfordrades, att tillsynen utövades av en specialist på området. Det visade sig, att behov av specialist kunde anses föreligga i mindre än en procent av samtliga fall.

Rent allmänt har vi vid överbågande av hithörande problem funnit, att den allmänna yrkesinspektionen bäst kan lösa sin tillsynsuppgift, om tjänstemännen i stort sett har en all-roundkunskap. Man kan för övrigt säga, att arbetarskyddet som sådant är en specialitet med relativt likartade problem inom de flesta näringsgrenar. Emellertid uppstår då och då situationer, där speciell sakkunskap är nödvändig, och i dessa fall bör tjänstemännen ha möjlighet att konsultera experter. I första hand kommer därvid arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå i fråga. I största möjliga utsträckning söker också byråns tjänstemän biträda med upplysningar och besök på fältet.

Vid sidan av tekniska byrån har på sätt framgått av ovan intagna redogörelse tre specialister varit verksamma som konsulter åt yrkesinspektionen i fråga om kemiska och kemi-tekniska samt byggnadstekniska frågor. Skillnaden mellan dessa och tekniska byråns tjänstemän ligger i att yrkesinspektionens specialister huvudsakligen avsetts skola ägna sig åt fältarbete, medan tekniska byråns arbetsuppgifter närmast innefattar utarbetande av generella anvisningar och yttranden enligt 45 § arbetarskyddslagen. Vi har funnit behov av dessa konsulter föreligga. Erfarenheterna från här ifrågavarande försöksverksamhet har emellertid givit oss anledning föreslå vissa ändringar i organisationen på denna punkt.

Det har visat sig, att specialisterna funnit kravet på generella anvisningar vara så påträngande, att arbetet allt mer koncentrerats därpå. Denna utveckling har varit mest markerad i fråga om byggspecialisten. Det finns flera förklaringar härtill. En bidragande orsak har varit, att de år 1955 utfärdade bygganvisningarna medfört ett vidgat intresse från parternas och de mycket aktiva regionala skyddsombudens sida och därmed givit anledning till önskemål om ytterligare föreskrifter. Arbetsmetoderna inom byggnadsindustrien standardiseras även allt mer, och därigenom blir det möjligt att angripa allt flera problem på ett generellt sätt. Å andra sidan har kraven på byggspecialistens medverkan vid inspektion ej varit särskilt starka, eftersom distrikten har långvarig erfarenhet av byggnadsindustriens arbetarskyddsproblem och numera har särskilda byggspektörer med god rutin på detta område.

På det kemiska och kemi-tekniska området har det förelegat större behov av fältarbete. Här medför kemispecialisternas möjligheter i fråga om arbetsplatsundersökningar, där olika slags mätinstrument kommer till användning, att deras medverkan i vissa fall är särskilt värdefull. Icke heller här har emellertid önskemålen från distriktens sida om medverkan vid tillsynen varit särskilt omfattande. Byrådirektören har som förklaring till att han under år 1959 redovisar 55 rese- och förrättningsdagar utom stationsorten mot 122 under år 1958 anfört, att han under 1959 i stort sett begränsat sina resor till de fall, där yrkesinspektörerna begärt, att han skulle komma, och icke själv tagit initiativ till studiebesök e. d. Det har även

visat sig lämpligt att i största möjliga utsträckning låta resor för arbetsplatsundersökningar e. d. företagas av förste distriktsingenjören.

Vi anser den inriktning på anvisningsarbete och därmed sammanhängande frågor, vilken i praktiken synes ha visat sig behövlig och lämplig i specialisternas arbete i kanske högre grad än som varit avsett vid inrättandet av dessa tjänster, böra godtagas. Detta får, såsom vi nedan närmare berör, ej leda till att fältarbetets behov av specialistmedverkan eftersättes. Vi vill dock framhålla, att ett visst arbetarskyddsproblem ofta ej är lokalt begränsat utan förekommer inom ett flertal distrikt. När specialisterna genom sina arbetsplatsbesök, upprepade förfrågningar från yrkesinspektionen eller på annat sätt fått uppmärksamheten fäst på ett sådant problem och utarbetat förslag till lösning av detsamma, är det utan tvekan lämpligt, att kunskapen därom sprides till samtliga, som kan ha liknande svårigheter.

I och för sig kan specialisterna med verksamheten som konsulter inom yrkesinspektionen väl förena nyssnämnda rådgivning till samtliga distrikt, eftersom behovet därav växer fram ur erfarenheterna från fältarbetet. Det tillkommer emellertid vissa synpunkter, som gör att vi funnit oss böra i dess helhet ompröva frågan om specialisternas ställning inom organisationen, särskilt med hänsyn till deras förhållande till tekniska byrån. Vi har, som ovan sagts, i del I av vårt betänkande med anledning av vårt förslag om inrättande av ett centralt laboratorium för yrkesinspektionen föreslagit överflyttning av de båda kemispecialisterna, dvs. byrådirektören i lönegraden Ae 24 och förste distriktsingenjören i Ae 21, till arbetarskyddsstyrelsen. Vi har nu funnit, att ett överförande av samtliga specialister till styrelsen skulle medföra vissa fördelar utan att behöva föranleda någon inskränkning i deras reseverksamhet. I fråga om kemispecialisterna gäller detta oberoende av huruvida det föreslagna laboratoriet kommer att inrättas eller ej.

Det är uppenbart, att de cirkulärskrivelser etc. med mera allmänt tillgängliga föreskrifter, som specialisterna utfärdar, i många fall företer mycket stora likheter med arbetarskyddsstyrelsens generella anvisningar. Det föreligger därför behov av samarbete på ett tidigt stadium, så att det ej utföres dubbelarbete eller rent av uppstår inkongruens mellan anvisningar, som utfärdas av styrelsen och av specialisterna. Detta samarbete skulle utan tvivel underlättas av en organisatorisk samordning. Vidare kan det uppstå situationer, där specialisternas arbete ute på distrikten skulle underlättas, om de inginge i styrelsen och därmed hade viss befogenhet att uttala sig på styrelsens vägnar.

Rent administrativt är det med hänsyn till diarietföring, aktsamlingar, tillgång till skrivhjälp, expenskostnader av olika slag m. m. alltid vissa svårigheter förknippade med att ha så små fristående enheter, som yrkesinspektionens specialister f. n. utgör.

På grund av dessa överväganden har vi alltså funnit oss böra föreslå, att yrkesinspektionens specialister, dvs. såväl de av annat skäl i del I berörda kemispecialisterna som byggspecialisten, överföres till arbetarskyddsstyrelsen. En följd härav är, att även en kontorsbiträdestjänst i lönegraden Ae 5 bör överföras till styrelsen. Det torde böra ankomma på styrelsen att besluta om tjänsternas placering inom organisationen.

Vi förutsätter, att denna omorganisation ej skall medföra någon förändring i fråga om specialisternas skyldighet att biträda yrkesinspektionen vid dess tillsynsverksamhet. Vi finner det sålunda angeläget betona, att överförandet icke får leda till någon ändring i det förhållandet, att specialisterna skall stå till förfogande för fältarbetsuppgifter, så snart behov därav föreligger. Det är främst härutinnan som det — trots den delvis ändrade inriktning specialisternas arbete fått i praktiken — blir en skillnad mellan dem och tekniska byråns tjänstemän.

Om specialisttjänsterna överföres till arbetarskyddsstyrelsen, erfordras vissa jämkningar i instruktionerna för såväl styrelsen som yrkesinspektionen.

Om vårt förslag i denna del ej skulle vinna bifall, vill vi göra en erinran i fråga om specialisternas verksamhet, sådan den f. n. bedrives. Vi anser nämligen, att det vore lämpligt att lämna dem större frihet i förhållande till yrkesinspektörerna. Det synes sålunda önskvärt, att specialisternas besök på arbetsplatser skall kunna ske utan att de åtföljes av en tjänsteman från distriktet. Besöken bör dock alltid föregås av en kontakt med distriktet för erforderlig information. Specialisterna bör där emot ej ha befogenhet att lämna direkta anvisningar till arbetsgivaren, utan på den punkten bör alltid vederbörande inom distriktet ha det avgörande ordet.

Ännu en nyinförd form av specialistverksamhet är den verksamhet, som utövas av arbetarskyddsstyrelsens skyddsinstruktörer. Vi har funnit, att denna i den mån den f. n. kan bedömas slagit väl ut och att det finns skäl att fortsättningsvis ha sådana instruktörer anställda. Det föreligger ej någon tvekan om behovet av instruktörer inom just träindustrien och jordbruket under de närmaste åren. Däremot är det ännu för tidigt att avgöra, om detta behov är så konstant, att skäl kunde föreligga att omvandla arvodestjänsterna till extra ordinarie tjänster. Från maskinavdelningen har framhållits att det med nuvarande arbetsbelastning tills vidare ej torde vara möjligt för dennas personal att utöva erforderlig arbetsledning för flera instruktörer än de tre, som nu tjänstgör. Vi har därför icke några nya förslag i fråga om instruktörerna utan får inskränka oss till att rekommendera, att anslag fortsättningsvis beviljas för detta ändamål i samma utsträckning som hittills. Vi förutsätter därvid, att detta anslag alltefter uppkommande behov må kunna användas även för andra yrkesområden än de båda som nu är aktuella.

I detta sammanhang vill vi uttala, att vi anser det utgöra en olägenhet att varken specialisterna eller instruktörerna har möjlighet att åka bil i tjänsten utan kostnadsjämförelse. Det medför, att de tvingas att passa tåg- och busstider, vilket ofta kan ha avgörande inverkan på hur lång tid som är tillgänglig för ett arbetsplatsbesök. Dessutom medför det svårigheter i fråga om medförande av utrustning för arbetsplatsundersökningar resp. demonstrationsmaterial. Det torde vara uppenbart, att dessa förhållanden är otillfredsställande. Vi föreslår därför, att arbetarskyddsstyrelsen bemyndigas medgiva, att till dessa tjänstemän skall utgå ersättning enligt kungörelsen den 12 december 1952 (nr 780) angående resekostnadsersättning vid tjänsteresa med egen bil m. m., även då de enligt bestämmelserna i allmänna resereglementet icke är berättigade till ersättning för sådant färd sätt. Om dylikt bemyndigande ges, bör det dock ej utnyttjas till långa resor av sådan beskaffenhet, att de lika väl och till betydligt lägre kostnad för statsverket kan företagas med tåg eller i vissa fall flyg.

Våra slutsatser i frågan om uppdelning av yrkesinspektionens tillsyn efter bransch e. d. kan sammanfattas på följande sätt. För de nuvarande med stöd av 47 § arbetarskyddslagen inrättade specialinspektörstjänsterna föreligger sådana verksamhetsområden, som är direkt lämpade för specialisering. Detta system bör icke utan särskilda skäl utsträckas till det tillsynsområde, som f. n. ligger under den allmänna yrkesinspektionen. Där bör tillsynen även fortsättningsvis i huvudsak vara uppdelad på geografisk grundval. Tjänstemännen bör alltså ej utöva någon tillsynsverksamhet utanför det distrikt, där de är placerade. Deras behov av tillgång till sakkunskap inom olika områden för konsultation i särskilda fall bör tillgodoses. Med utgångspunkt från denna allmänna inställning har vi ej funnit anledning till några förslag till omorganisation.

I detta sammanhang synes det lämpligt att taga upp en fråga om disposition av personalen. Vi syftar på de tio distriktsinspektörstjänster i lönegraden Ae 17, som i enlighet med departementschefens uttalande år 1956 placerats en i vart och ett av II—XI distrikten och reserverats för tillsyn av byggnadsverksamhet. För närvarande står två av dessa tjänster vakanta, nämligen dels i ett distrikt, där bygginspektören befordrats till 19 lönegraden, dels ock i ett distrikt, där det med hänsyn till befintlig personal och lokala förhållanden ej ansetts lämpligt med en särskild bygginspektör. Allt eftersom de nuvarande tjänstemännen i Ae 17 kommer att stå i tur för befordran till Ao 17 eller till högre tjänst, kommer problemet med Ae 17-tjänsterna att antaga större proportioner. För vår del anser vi skäl icke föreligga att binda vissa tjänster till byggtillsyn. Vi får erinra om att det i I distriktet ej finns någon sådan tjänst, ehuru behovet av byggtillsyn där snarare är större än inom övriga distrikt. Vidare är just byggtillsynen ett område, där det synes lämpligt att anställa erfarna yrkesarbetare och skyddsombud, och det torde ej vara anledning att placera dessa

personer i högre begynnelselön än övriga distriktsinspektörer. Vi föreslår, att arbetarskyddsstyrelsen får befogenhet att disponera över de tio Ae 17-tjänsterna lika fritt som över övriga distriktsinspektörstjänster utan bundenhet till distrikt och tillsynens art. Vi förutsätter, att detta ej på något sätt skall innebära ändring i den koncentrerings av byggtillsynen inom distriktet till en enda tjänsteman, vilken i övervägande antalet fall befunnits ändamålsenlig.

Innan vi lämnar frågan om specialisttillsyn vill vi närmare beröra två frågor, som blivit aktuella i olika sammanhang. Det gäller dels yrkesinspektionens behov av geoteknisk sakkunskap, dels ock frågan om särskilda inspektörer för gjuterierna.

Yrkesinspektionens behov av geoteknisk sakkunskap

Frågans bakgrund

I samband med hus-, väg- och vattenbyggnad, vattenavledning m. m. förekommer ofta schaktningsarbeten för grunder, sänkbrunnar, vatten- och avloppsledningar, pumpgropar m. m. Detta arbete är relativt riskfyllt. Sålunda upptogs under tioårsperioden 1949—1958 27 olycksfall vid schaktningsarbete i de rapporter över mera beaktansvärda olycksfall, som yrkesinspektionen insänder till arbetarskyddsstyrelsen. Vid 16 av dessa 27 olyckor omkom sammanlagt 20 personer, därav vid ett tillfälle fyra personer och vid ett annat två personer. 23 av olyckorna inträffade i rörgravsschakter och liknande, medan de fyra återstående inträffade i schakt för grundpelare ned till berg, grundschakt för källare till husbyggnad samt schakt för större reningsrum. Schaktdjupen har i samtliga fall rört sig om 1,7—4 m.

Riksförsäkringsanstalten redovisar följande siffror för schaktning och grundläggning i den officiella yrkesskadestatistiken 1955—1956. Siffrorna avser gruppen större arbetsgivare (dvs. sådana som under året haft arbetstagare i en omfattning, motsvarande i runt tal minst 10 000 arbetstimmar) utom staten. Inom parentes anges motsvarande siffror för samtliga näringsrenar.

	1955	1956
Svårhetstal (jfr s. 130)	7,93 (1,691)	6,01 (1,635)
Antal olycksfall per 1 milj. arbetstimmar	44,9 (24,5)	42,3 (24,2)

Enligt 11 § arbetarskyddslagen åligger det arbetsgivare att vidtaga sådana åtgärder, att fara för att arbetstagare skadas genom nedstörtande föremål och ras i möjligaste mån undgås. För att undanröja sådan fara skall arbetsgivarna vidare enligt 40 § arbetarskyddskungörelsen tillse, att ar-

betet ordnas och bedrivs på betryggande sätt samt att erforderliga skyddsåtgärder är vidtagna. Därvid skall enligt 40 § g) särskilt iakttagas, att vid grävning, schaktning eller annat liknande arbete, slänt eller vägg med hänsyn till markens beskaffenhet och slänt- eller vägghöjd utföres med lämplig lutning eller i avsatser och att, där så erfordras, betryggande stämning eller spåntning sker. Kan underminering ej undvikas, skall uppkommande överhäng stöttas på tillförlitligt sätt.

I arbetarskyddsstyrelsens år 1955 utfärdade bygganvisningar lämnas vissa föreskrifter om skyddsåtgärder vid schaktningsarbete för husbyggnad. Bl. a. angives, att vid större schaktdjup eller svårbedömbara markförhållanden schaktningsarbete icke får påbörjas, utan att dessförinnan — i samband med upprättande av byggnadsförslag eller eljest — erforderliga beräkningar och ritningar rörande spåntning eller annan skyddsåtgärd uppgjorts av därtill kompetent person.

I det förslag till bygganvisningar, som ursprungligen upprättats av en kommitté med representanter för bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och av anvisningarna berörda arbetsmarknadsparter, hade upptagits jämväl en föreskrift, att sådana beräkningar och ritningar som nyss nämnts jämte förgranskning av förefintligt förslag till skyddsåtgärder därutöver erforderliga handlingar skulle insändas till yrkesinspektören, vilken hade att snarast möjligt meddela de särskilda anvisningar för arbetets bedrivande, som han kunde finna påkallade. Innan anvisningsförslaget slutbehandlades inom styrelsen, bereddes yrkesinspektörerna tillfälle att yttra sig däröver. Yrkesinspektörerna uttalade därvid, att det i förevarande avseende gällde ett mycket svårbedömt område med stora risker för förlust av människoliv och omfattande ekonomiska förluster. Eftersom de icke innehade för den föreslagna granskningsuppgiften erforderlig geoteknisk sakkunskap, yrkade de, att uppgiften i fråga skulle utgå ur anvisningarna. Vid styrelsens slutliga prövning av anvisningsförslaget beslöts i enlighet med yrkesinspektörernas önskan.

I remissutlåtande över arbetarskyddsutredningens betänkande tog arbetarskyddsstyrelsen upp frågan om behov av särskild sakkunskap inom yrkesinspektionen för tillsyn av arbetarskyddet vid mera omfattande schaktningsarbeten. Styrelsen anförde bl. a. följande.

Enligt styrelsens mening är frågan om skyddsåtgärder vid schaktningsarbete en mycket viktig arbetarskyddsfråga som bör ägnas ökad uppmärksamhet. Då arbetet i regel bedrivs under sådana förhållanden, att det omfattas av arbetarskyddslagen, faller det under yrkesinspektionens tillsyn. De skyddsproblem som här möta äro emellertid av mycket svårbedömd art och den speciella sakkunskap, som fordras på detta område, finns icke att tillgå inom yrkesinspektionen. Hos styrelsen, som har att övervaka och leda tillsynen över arbetarskyddet, finns ej heller sådan sakkunskap representerad. Frågan huruvida icke till yrkesinspektionen borde knytas en specialinspektör med uppgift att biträda vid tillsynen av arbetarskyddslagens efterlevnad på hithörande område har därför aktualiserats. Förutom

att yrkesinspektionen härigenom tillförsäkrades erforderlig sakkunskap skulle vinnas, att erfarenheter rörande de skyddsproblem, som finnas eller uppkomma vid schaktningsarbete, komme att samlas på ett håll. Den uppmärksamhet, som från olika håll numera ägnas vatten- och avloppsfrågorna inom städer och andra tätorter, de ökade hygieniska kraven m. m., medför otvivelaktigt, att schaktningsarbeten av olika slag kommer att bedrivas i allt större omfattning och det blir allt nödvändigare att finna en lösning på frågan om skyddsåtgärder vid detta arbete. Starka skäl tala därför för att en specialinspektörstjänst tillskapas för hithörande skyddsfrågor.

Styrelsen anser, att en sådan specialinspektör bör givas samma ställning som för närvarande innehas av specialinspektören för stuveriarbete. Till specialinspektör bör lämpligen utses någon befattningshavare vid geotekniska institutet, där den statliga sakkunskapen på ifrågavarande område är bäst representerad.

I proposition 1956: 98 uttalade föredragande departementschefen, att detta förslag torde få upptagas till prövning i särskild ordning.

Överväganden och förslag

Vi har funnit lämpligt att i samband med övriga frågor rörande specialister inom den allmänna yrkesinspektionen behandla dess behov av sakkunskap på det geotekniska området. I denna fråga har vi haft överläggningar med representanter för statens geotekniska institut och väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt med yrkesinspektionens byggspecialist.

När det gäller arbetarskyddstillsynen vid schaktningsarbeten, är det nödvändigt att skilja på arbeten med endast några meters schaktdjup och arbeten med djupa schakt.

Av yrkesinspektionens olycksfallsrapporter framgår, att olycksfallen i regel inträffar just vid grunda schakt. Detta torde bero på att man av ekonomiska skäl ofta använder sig av för små säkerhetsmarginaler vid sådana arbeten. Dessutom bedrivs de ofta av småföretagare, som ej anlitar sakkunniga tekniker. Med anledning av de inledningsvis nämnda olycksfallen har vidtagits vissa konkreta åtgärder utöver utfärdandet av berörda avsnitt i arbetarskyddsstyrelsens bygganvisningar. Sålunda har Svenska teknologföreningen i sina normer för upprättande av handlingar för utförande av yttre vatten- och avloppsarbeten intagit en bestämmelse, som innebär att förstärkningsarbeten skall betalas på löpande räkning och ej ingå i entreprenadbeloppet. Därigenom avses att förekomma underbud på denna punkt. Arbetarskyddsstyrelsen har även i konferens med bl. a. kommunförbunden klarlagt vikten av att dessa synpunkter beaktas vid antagande av anbud.

Tillsyn över vanliga schaktningsarbeten vid grunda schakt utövas i regel av kommunala tillsynsmän eller distriktsinspektörer vid allmänna yrkesinspektionen. För att effektivisera denna tillsyn har arbetarskyddsstyrelsen anordnat en särskild kurs för distriktens byggsinspektörer, där frågor om skyddsåtgärder vid schaktningsarbete behandlats, varjämte yrkesinspek-

tionens byggspecialist har utarbetat ett kompendium till ledning vid tillsynsarbetet. Vi anser det vara av vikt, att berörda tjänstemän — liksom även de kommunala tillsynsmännen — genom fortsatt utbildningsverksamhet beredes tillfälle följa utvecklingen inom detta område. De bör uppmanas att vid uppkommande problem av svårare beskaffenhet vända sig till byggspecialisten för information. Därutöver torde det emellertid endast undantagsvis vara nödvändigt med någon speciell sakkunskap för nu ifrågavarande schaktningsarbeten.

Enligt yrkesinspektionens instruktion skall kommunal tillsynsman inom sitt verksamhetsområde hålla sig noga underrättad om tillkomsten av nya arbetsställen, vilka är underkastade yrkesinspektionens tillsyn, samt, då nytt arbetsställe tillkommit, utan oskäligt dröjsmål göra anmälan därom till vederbörande yrkesinspektör. Denna skyldighet är emellertid föga effektiv vid nu ifrågavarande schaktningsarbeten, eftersom dessa ofta bedrives i mycket snabb takt och är färdiga, innan de inspekterande tjänstemännen får kännedom om dem. Vi har därför övervägt att föreslå någon form av anmälningsplikt för arbetsgivaren i dessa fall men har ej funnit detta lämpligt. I detta sammanhang kan erinras om att frågan om en allmän anmälningsplikt i vad gäller nystartade företag tidigare varit uppe till behandling, bl. a. vid förarbetena till 1949 års arbetarskyddslag. Då uttalade emellertid föredragande departementschefen (prop. 1948: 298 s. 93), att det såsom dittills borde åvila tillsynsorganen att själva förskaffa sig erforderlig kännedom om arbetsställen. Ett ytterligare skäl mot införande av anmälningskyldighet i förevarande fall är, att dessa arbetens kortvariga natur gör det praktiskt omöjligt för tjänstemännen att effektivt övervaka dem, även om de hade kännedom om var de bedrives.

Det bör här också nämnas, att teknologföreningen håller på att utarbeta vissa typritningar till ledning vid utförande av spåntning eller stämpning av rörgravar i mera normala fall. Man har anledning förvänta, att sådana typritningar kommer att få betydelse för att få till stånd ökade säkerhetsmarginaler och därmed minska olycksfallen.

I fråga om schaktningsarbeten på större djup och med svårbedömbara markförhållanden ligger frågan annorlunda till. Där sker i regel markundersökningar, och arbetena projekteras ofta av ingenjörer med geoteknisk utbildning. Eftersom ett ras i sådant fall medför mycket stora kostnader, brukar också säkerhetsmarginalen göras tillfredsställande. Här har däremot yrkesinspektionsdistrikten icke möjlighet att lämna betryggande anvisningar, enär tjänstemännen ej besitter erforderlig sakkunskap. Emellertid är ju, som angivits, arbetsledningen numera i dessa fall i regel fullt införstådd med nödvändigheten att anlita geoteknisk sakkunskap, varför det ej är så stort behov av ingripande från yrkesinspektionens sida. I förekommande fall bör distrikten även här i första hand vända sig till byggspe-

cialisten för konsultation. Därigenom torde en del frågor kunna uppkläras. För vissa problem blir det dock nödvändigt för arbetarskyddsverket att anlita en särskilt sakkunnig person.

Vi har övervägt, i vilken form detta anlåtande av en sakkunnig bör ske. Detta blir tydligen i viss mån beroende på hur stor omfattning dennes arbete för arbetarskyddsverket skulle få. Chefen för geotekniska institutet har uppgett, att arbetsuppgifterna skulle kräva en heltidsanställd tjänsteman. Därvid räknades med att denne icke blott skulle utöva viss inspektionsverksamhet utan även ingående granska arbetsritningar och beräkningar, utarbeta anvisningar och undersöka olycksfall. Samtidigt meddelades, att institutet ej har möjlighet att med nuvarande personalstat biträda vid schaktnings tillsynen i denna omfattning. Det skulle därför vara nödvändigt att inrätta en ny tjänst, förslagsvis i byrådirektörs ställning, som kunde placeras antingen vid institutet eller hos arbetarskyddsstyrelsen.

Vi har vid övervägande av föreliggande fråga ej funnit behov föreligga av så omfattande specialtillsyn på detta område, att en särskild tjänsteman skulle vara nödvändig. Vi har därvid beaktat, att yrkesinspektionen fått bättre resurser på området genom den utökade tillsynen över byggnads- och anläggningsarbeten och genom anställandet av en särskild byggspecialist. Därjämte är framför allt det omfattande granskningsarbete, som framhållits böra åvila en eventuell specialinspektör, en arbetsuppgift, som enligt vår mening ej bör åvila statsverket. För övrigt synes utvecklingen efter de svåra olyckor, som inträffade i början av 1950-talet, ha gått i riktning mot större säkerhet genom att allt flera arbetsgivare numera anlitar geoteknisk sakkunskap vid uppgörande av arbetsritningar för större schaktarbeten och genom att allt flera har fått insikt om nödvändigheten av skyddsåtgärder. Som nämnts kan man antaga, att denna utveckling även kommer att underlättas genom utgivande av vägledande typritningar för vissa förstärkningsarbeten.

Vi anser av enahanda skäl, att det numera ej heller är påkallat att, såsom arbetarskyddsstyrelsen tidigare föreslagit, inrätta en specialinspektörs-tjänst med motsvarande ställning som innehas av specialinspektören för stuveriarbete och med en på liknande sätt avgränsad tjänstgöring inom arbetarskyddet. Såsom inledningsvis framhållits, förekommer dock på detta område olycksfall av så allvarlig karaktär, att en vidgad tillgång för arbetarskyddsverket av expertis att vid behov anlita är ett angeläget önskemål. Ytterligare ökad uppmärksamhet erfordras i fråga om de större eller mera svårbedömda schaktningsprojekten. Enär en relativt sett så kostnadskrävande förstärkning av yrkesinspektionens kapacitet, när det gäller schaktningsarbeten, som båda de ovan diskuterade alternativen skulle innebära, ej torde vara nödvändig, förordar vi att arbetarskyddsstyrelsen med utnyttjande av anslaget till experter och sakkunniga anlitar utomstående sakkunskap i de fall, där sådan anses erforderlig. Härför kan komma att

erfordras en höjning av nämnda anslag. Den merkostnad, som det härvid kan bli fråga om, får dock anses ringa i förhållande till vad som kan vinnas av tillförlitligare skyddsåtgärder på området.

Frågan om särskilda inspektörer för gjuterier

Från Svenska gjutareförbundet har gjorts en framställning till arbetarskyddsstyrelsen om åtgärder för inrättande av särskilda inspektörstjänster för gjuterierna. Vi har funnit lämpligt att ta upp denna fråga till behandling i förevarande sammanhang.

Vid flera tillfällen har de hygieniska förhållandena vid gjuterierna blivit föremål för särskilda undersökningar. Här kan nämnas tre undersökningar av gjutareförbundet från 1911, 1930 och 1956. Dessutom gjorde arbetarskyddsstyrelsen år 1952 en förfrågan hos yrkesinspektörerna angående vissa förhållanden vid gjuterierna. Dessa utredningar visar, att även om förhållandena under de senaste 15—20 åren väsentligt förbättrats — särskilt inom de största gjuterierna — så återstår mycket arbete, innan gjuterierna i allmänhet kan anses ha uppnått en tillfredsställande hygienisk standard.

Vad som framför allt vållar svårigheter är ventilationsproblemet. Vid flera moment i arbetsprocessen, t. ex. vid sandberedning, uppslagning och rensning, föreligger risk för att kiselsyrehaltigt damm sprides i betydande omfattning. Därtill kommer uppkomsten av rök och os från torkugnar och av gaser vid gjutningen. Ett mycket besvärande drag kan också lätt uppkomma. En följd av den allmänt förekommande höga dammhalten är, att antalet silikosskador vid gjuterierna är betydande.

Bakgrunden till önskemålet om särskilda inspektörer för gjuterierna är sålunda behovet av speciell sakkunskap vid granskning av byggnadsförslag för ny- och ombyggnader och vid meddelande av råd och anvisningar för ventilationsanläggningar och andra skyddsanordningar eller avseende omläggning av arbetsprocesser.

Vid övervägande av angelägenheten av specialinspektörer för gjuterierna har vi anlagt samma synpunkter, som ovan redovisats i fråga om specialister över huvud. Vi anser sålunda, att de speciella förhållandena inom gjuterierna knappast är av sådan art, att de motiverar ett avsteg från principen om geografiskt uppdelad tillsyn. Det bör även beaktas, dels att yrkesinspektörerna har stor erfarenhet i fråga om ventilationsproblem, dels ock att vid utförande av större ventilationsanläggningar i regel anlitas firmor, vilkas personal är specialiserad på detta område. I detta sammanhang vill vi emellertid uttala, att det inom arbetarskyddsverket föreligger ett allmänt behov av en ventilationsexpert, som t. ex. skulle kunna tillhöra arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå. Vi diskuterade detta problem redan innan föregående delbetänkande avgavs men fann oss, med hänsyn till att vi ansåg oss böra iaktta sträng restriktivitet i fråga om förslag till nya

tjänster, ej böra framlägga något förslag om inrättande av en tjänst särskilt för detta ändamål.

Vi har erfarit, att arbetarskyddsstyrelsen avser att inkomma till Kungl. Maj:t med förslag om viss utvidgning av läkarkontrollen vid silikosfarliga arbetsplatser. Därjämte är vid statens institut för folkhälsan en undersökning av yrkeshygienen inom svenska gjuterier under planläggning. Undersökningen syftar främst till att — företrädesvis genom undersökningar av luftens beskaffenhet — klarlägga risken för uppkomst av dammlunga i gjuterier och framlägga förslag om lämpliga åtgärder för att eliminera sjukdomsrisken.

Vi finner det angeläget, att såväl arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå som yrkesinspektionens fältarbetskrafter ägnar speciell uppmärksamhet åt de faktiska olägenheter, som avses med gjutareförbundets framställning, och, där så är möjligt, vid behov tillfälligt avdelar för ändamålet lämpad tjänsteman att taga befattning med hithörande frågor.

FEMTE KAPITLET

Uppdelning av tillgängliga inspektionsresurser efter arbetsställenas inspektionsbehov

Frågans bakgrund

I 68 § första stycket arbetarskyddskungörelsen stadgas följande: »Tillsyn skall främst ägnas sådan verksamhet, som med hänsyn till arbetets natur eller de förhållanden varunder arbetet bedrivs kan anses medföra särskild fara för ohälsa eller olycksfall.» Såsom stadgandet är avfattat utsäger det, att tillsyn i första hand skall ägnas sådan verksamhet, där faran för att arbetstagare drabbas av ohälsa eller olycksfall i arbetet är större än i annan verksamhet. Däremot innebär stadgandet icke, att viss verksamhet skall vara undantagen från tillsyn. Hur ofta ett arbetsställe skall inspekteras är — såsom i kap. 3 framhållits — icke föreskrivet vare sig i arbetarskyddsförfattningarna eller i instruktion eller tjänstgöringsföreskrifter för yrkesinspektionen. Vid planläggningen av inspektionsverksamheten inom yrkesinspektionen tages i enlighet med nämnda stadgande hänsyn till att vissa arbetsställen på grund av stor yrkesskaderisk skall besökas oftare än andra. Däremot synes ingen regelmässig åtskillnad hittills ha gjorts i fråga om besöksfrekvensen vid arbetsställen med måttlig yrkesskaderisk och sådana med mycket låg risk.

Frågan om en mera konsekvent genomförd uppdelning av arbetsställena efter tillsynsbehov har dock varit föremål för överväganden. *Arbetarskyddsutredningen* uttalade härom bl. a. följande.

Inom arbetarskyddsstyrelsen har föreslagits att planläggningen av inspektionsbesök skulle underlättas genom att arbetsställena indelades i olika grupper efter en bedömning av behovet av inspektionsbesök vid varje särskilt arbetsställe. Exmpelvis skulle arbetsställen, vilka anses böra besökas minst en gång om året, hänföras till en grupp och arbetsställen, där besök bör ske minst vartannat år, till en annan grupp. Övriga arbetsställen, vid vilka längre uppehåll mellan besöken anses kunna godtagas, skulle i så fall räknas till en tredje grupp. I registren över arbetsställen skulle för varje arbetsställe genom en bokstav eller siffra markeras till vilken grupp arbetsstället hänförts. — Då en sådan anordning skulle kunna medverka till att behovet av rutinbesök tillgodosåges i fråga om arbetsställen, där större behov av sådana besök föreligger, har vi intet att erinra mot detta förslag. Om det realiserats bör emellertid arbetarskyddsstyrelsen ge yrkesinspektörerna anvisningar, som leder till att grupperingen av arbetsställena sker efter i stort sett samma grunder i alla inspektionsdistrikt.

I *propositionen 1956: 98* anförde departementschefen följande.

Enligt min mening bör de tillgängliga inspektionsresurserna sättas in främst på de arbetsplatser, där faran för de anställda kan bedömas vara störst. I fråga om arbetsplatser, där faran från allmänna utgångspunkter kan uppskattas som relativt ringa, bör man i stor utsträckning kunna lita till att eventuella missförhållanden påtalas genom anmälan till inspektionsorganen, som då får snarast möjligt undersöka fallet. Jag är medveten om att rutininspektioner inte gärna kan helt undvaras beträffande *några* arbetsplatser, då det inte finns någon säkerhet för att även allvarliga missförhållanden verkligen påtalas från de anställdas sida. En ökad differentiering kombinerad med smidighet i tillämpningen synes emellertid vara en god grund för ett effektivt utnyttjande av de tillgängliga personalresurserna. Hur dessa principer bör närmare utformas i praktiken kan inte avgöras utan praktisk försöksverksamhet.

Våra direktiv ansluter sig till det citerade uttalandet i propositionen.

Den tid, som den allmänna yrkesinspektionens inspekterande personal disponerar för rutininspektioner, bör fördelas mellan olika arbetsställen på ett sådant sätt, att så stor ohälsa- och olycksfallsförebyggande effekt som möjligt uppnås, utan att några arbetsställen ställes helt utan tillsyn eller inspekteras med alltför långa tidsmellanrum. Vi har vid övervägande av de faktorer, som härvid bör beaktas, funnit, att det sannolikt skulle vara möjligt att ange någorlunda adekvata matematiska uttryck för vissa huvudsakligen erfarenhetsmässigt grundade antaganden, vilka bör vara normgivande vid en sådan fördelning. Härigenom borde en matematisk metod kunna deduceras, med vars hjälp de normala inspektionsintervallen för arbetsställen av olika slag kunde beräknas vid en given personaltillgång.

För undersökning av möjligheterna att finna en lösning av den matematiska sidan av ifrågavarande problem har vi anlitat civilingenjören Johan Philip vid Tekniska högskolans i Stockholm institution för tillämpad matematik. Hans undersökning har resulterat i formler för beräkning av inspektionsintervall. Genom ingenjör Philips försorg har även numeriska lösningar av de av honom uppställda formlerna åstadkommits i vad avser I yrkesinspektionsdistriktet med undantag för Gotland med hjälp av matematikmaskinnämndens maskin BESK.

Förslag till fastställande av inspektionsintervall

I det följande kommer frågan om möjligheten att uppställa generella regler för inspektionsintervallen i vad avser rutininspektioner att behandlas. Med dylika regler avses att ange det inspektionsintervall i månader räknat, som med hänsyn till tillgänglig inspektionspersonal bör vara normgivande för skilda grupper av arbetsställen. Grupperna kan tänkas karakteriserade av arbetets art och eventuellt ytterligare kriterier. Självfallet bör individuella avvikelser från normvärdet kunna förekomma inom varje grupp. Ett arbetsställe med dåligt arbetarskydd bör besökas oftare än normalt och vice versa.

Detta får dock icke drivas så långt, att vid arbetsställen, där man med onödigt lång tidsutdräkt eller endast ofullständigt efterkommer yrkesinspektionens anvisningar, värdefull inspektionstid får gå till spillo, som skulle kunna användas bättre vid arbetsställen, där vilja finns att väl ta till vara det bistånd, som yrkesinspektionen lämnar till förbättrat arbetarskydd. Det blir härvid en bedömningsfråga, när det är lämpligt att lämna övertygelsens väg och i stället tillgripa till buds stående maktmedel. Riktlinjer för individuella avvikelser uppåt och nedåt från inspektionsintervallens normvärde inom en grupp bör enligt vår mening icke uppställas, utan bedömanden i frågor av detta slag bör ske inom yrkesinspektionsdistrikten med ledning av där förefintlig person- och lokalkännedom. Här behandlas sålunda endast det inspektionsintervall, som normalt bör tillämpas i fråga om arbetsställen, vilkas arbetarskydd kan antagas vara av medelgod kvalitet, och de variationer i detta intervall, som eventuellt bör föränledas av sådana skiljaktigheter mellan olika grupper av arbetsställen, som icke är att hänföra till arbetarskyddets kvalitet.

Utanför varje gruppindelning bör enligt vår mening de arbetsställen placeras, där det på grund av arbetets art föreligger stora ohälsorisker, vilkas bemästrande kräver särskild uppmärksamhet. Ifrågavarande arbetsställen är visserligen absolut sett rätt många, men de utgör dock en ringa del i förhållande till det totala antalet arbetsställen under allmänna yrkesinspektionens tillsyn. För vart och ett av dem torde, där så erfordras i samråd med medicinsk sakkunskap, ett lämpligt avpassat inspektionsintervall böra bestämmas med icke alltför lång giltighetstid. I den fortsatta framställningen bortses följaktligen från sådana arbetsställen.

Det förefaller obestridligt att arbetsställen, där det på grund av arbetets art rimligtvis icke kan förekomma yrkesskador i nämnvärd utsträckning, kan besökas ganska sällan utan men för arbetarskyddet. Enligt vår mening är det dock icke försvarbart att besöka ett arbetsställe mera sällan än vart fjärde år, hur små riskerna och hur välordnat arbetarskyddet än kan förmodas vara. De glesa inspektionernas huvudsyfte blir då att tillse, att arbetarskyddslagstiftningens bestämmelser om arbetstid och om kvinnors och minderårigas användande i arbete efterlevs, att ordinära hygieniska anordningar är tillfredsställande samt att verksamheten allttjämt är av samma riskfria art och att arbetarskyddet har samma goda standard, som konstaterats vid tidigare inspektion.

Yrkesinspektionens rutininspektioner avser ju att tillgodose såväl sundhets- som säkerhetsfrågorna på arbetsplatserna. Sundhetsfrågorna tillmäts enligt vår mening med rätta stor betydelse. För ordnande av tillfredsställande hygieniska förhållanden vid ett arbetsställe kan ofta betydande ekonomiska investeringar krävas. Även rent tekniskt kan sundhetsfrågornas lösning stundom vara svår. Sålunda kan exempelvis en ventilationsanordning mången gång erbjuda ett krävande tekniskt problem. Utmärkande för

sundhetsfrågorna är emellertid, att de i allmänhet ej ändrar karaktär så hastigt och ej heller är så varierande som säkerhetsfrågorna samt att de, sedan de väl lösts, vanligen ej kräver särskilt tät tillsyn. Det må för övrigt uppmärksammas, att sundhetsfrågorna väl så ofta behandlas vid specialbesök eller i samband med ritningsgranskning som vid rutinbesök, även om de första gången tagits upp till diskussion vid ett rutinbesök. Enligt vår mening påkallar därför säkerhetsfrågorna vid alla arbetsställen tätare tillsyn än sundhetsfrågorna, med tidigare angivna undantag för arbetsställen med stora ohälsorisker. Vi vill emellertid kraftigt understryka, att vad vi ovan anfört om att individuella avvikelser från normvärden bör ske, så snart anledning därtill föreligger, givetvis i allra högsta grad gäller även sundhetsfrågorna. Eftersom säkerhetsfrågorna vid alla andra arbetsställen än dem som har mycket liten olycksfallsrisk får anses kräva tätare tillsyn än vart fjärde år och eftersom även sundhetstillsyn ingår som ett led i varje rutininspektion, kommer emellertid sundhetsförhållandena att vid de flesta arbetsställen bli föremål för tillsyn oftare än med nämnda tidsintervall.

I anslutning till vad ovan anförts kommer den fortsatta framställningen i detta kapitel att uteslutande ta hänsyn till olycksfallsriskerna. Vi har härvid ställt följande fråga. Kan man av den omständigheten, att arbetsställen med mycket små olycksfallsrisker utan olägenhet kan besökas med ganska långa mellantider, draga den slutsatsen, att inspektionsintervallen för olika grupper av arbetsställen med medelstora eller höga olycksfallsrisker bör, omvänt proportionellt eller på annat sätt, minska med växande risk? Med andra ord: Bör man inspektera sågverk, där det inträffat ca 61 olycksfall per en miljon arbetstimmar, ungefär fyra gånger så ofta som yllefabriker, där motsvarande siffra är ca 15? Det synes icke självklart, att frågan utan vidare kan besvaras jakande. Sedan länge har i vårt land arbetarskyddsfrågorna uppmärksamrats inom alla näringsgrenar, bl. a. genom lokalt skyddsarbete. Statlig tillsyn över arbetarskyddet genom yrkesinspektion har funnits sedan 1890. Skillnaden i olycksfallsrisk, uttryckt t. ex. i antal olycksfall per 100 årsarbetare eller per en miljon arbetstimmar, är ändå betydande mellan olika näringsgrenar. Liknande förhållanden råder i andra länder. Detta synes bestyrka antagandet, att inom varje näringsgren en del av olycksfallsrisken är i det närmaste oåtkomlig för arbetarskyddsåtgärder i egentlig mening. En allmän industriell utveckling, medförande helt nya maskintyper, material och arbetsmetoder, påverkar givetvis olycksfallsrisken, men det är en annan sak, som i detta sammanhang kan lämnas därhän.

Om det alltså, vilka arbetarskyddsåtgärder som än vidtagas, är riskablare att vara sågverksarbetare än textilarbetare, varför skulle man då inspektera sågverken oftare än textilfabrikerna? Svaret på denna fråga sammanhänger med hur det förhåller sig med den av egentliga arbetarskyddsåtgärder påverkbara delen av olycksfallsrisken. En diskussion härav under-

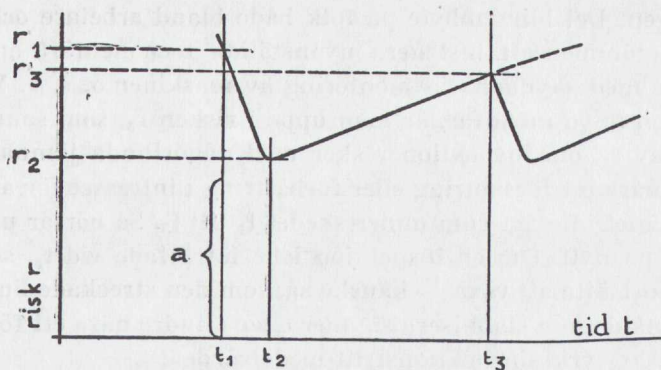

Diagram 1

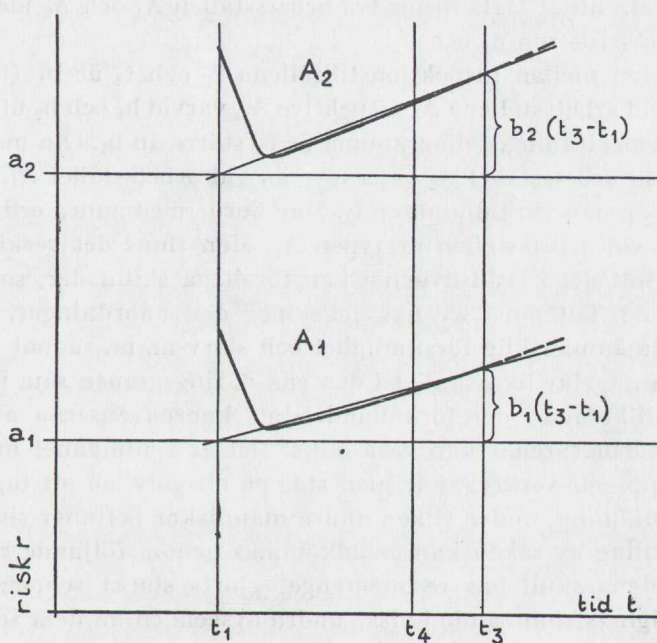

Diagram 2

lättas av *diagram 1*, som avser att, måhända något schematiskt, illustrera förhållandena vid ett arbetsställe. Vid en viss tidpunkt t_1 är risken r_1 , varav en del, a , utgör den ovannämnda, av arbetarskydd opåverkbara delen. Då inträffar en inspektion. Den närmaste tiden därefter sjunker risken, ty man skaffar anvisade nya skydd, håller transportgångar klara, torkar genast upp oljefläckar på golven, använder befintliga skyddsanordningar på avsett vis o. s. v. Efter en tid — man är nu framme vid tidpunkten t_2 — är man troligen nere i närheten av a , men därefter börjar uppåtdrivande faktorer att

dominera igen. Det blir ombyte på folk både bland arbetare och arbetsledning, man glömmer att instruera nyanställda i elementärt arbetarskydd, man slarvar med skydden vid montering av maskiner o. s. v. Vid tiden t_3 , då inspektion ånyo inträffar, är man uppe i risken r_3 , som sannolikt ligger i närheten av r_1 , om inspektioner sker med någorlunda jämna mellanrum och någon markant försämring eller förbättring i intresset för arbetarskydd vid arbetsstället inte ägt rum under skedet t_1 till t_3 . Så börjar ungefär samma förlopp på nytt. Om en inspektion icke inträffade vid t_3 , skulle risken antagligen fortsätta att växa — kanske så, som den streckade linjen visar — för att så småningom stabilisera sig mer eller mindre nära ett för branschen karakteristiskt »yrkesinspektionsfritt medelvärde».

I stället för den kurva, som riskförändringen följer i diagram 1, kan man som en approximation lägga in en rät linje på det sätt *diagram 2* visar. Där har sådana räta linjer lagts in för två arbetsställen A_1 och A_2 med de skilda opåverkbarhetsriskerna a_1 och a_2 .

Risktillväxten mellan inspektionstillfällena t_1 och t_3 är $b_1 (t_3 - t_1)$ och $b_2 (t_3 - t_1)$ vid arbetsställena A_1 respektive A_2 , varvid b_1 och b_2 utgör mått på de räta linjernas lutning. I diagrammet är b_2 större än b_1 . Om man inte ville låta risken vid arbetsstället A_2 växa mer än vid arbetsstället A_1 , borde man inspektera A_2 redan vid tidpunkten t_4 . Man borde med andra ord göra tätare inspektioner vid arbetsställen av typen A_2 . Men finns det verkligen anledning att tro, att det i risktillväxten kan föreligga skillnader, som beror på näringsgrenen? Tillkomst av nya maskiner och anordningar, ombyte av folk samt allmänmänsklig försumlighet och slarv m. m. sådant kan kanske antagas vara ungefär lika vanligt i den ena näringsgrenen som i den andra. Emellertid tillkommer det förhållandet, att konsekvenserna av slarv etc. inom olika näringsgrenar kan vara olika. Det är i allmänhet mindre ödesdigert att tappa ett verktyg, när man står på ett golv, än att tappa det stående på en ställning, under vilken andra människor befinner sig. En siffermässig belysning av saken kan åstadkommas genom följande resonemang. För tydlighetens skull har resonemanget gjorts starkt schematiserat och därför verklighetsfrämmande i vissa andra avseenden än dem som skall belysas. Naturligtvis gäller motsvarande resonemang antingen olycksfallet som i det följande exemplet vållas av en arbetskamrat eller om det, som vanligen torde vara fallet, icke direkt vållats av annan person.

Två arbetsställen, tillhörande olika näringsgrenar, tas i betraktande. Det ena (A) karakteriseras av att en arbetare utför sin syssla gående på en ställning, normalt försedd med ett mot nedfallande föremål avsett skydd, som av speciella skäl måste monteras och demonteras varje dag före respektive efter arbetets slut. Under ställningen finns nio andra arbetare, så tätt placerade, att utrymmet är fyllt av dem till 40 %. Vid det andra arbetsstället (B) är förhållandena desamma med det undantaget, att blott två av de nio arbetarna är placerade under ställningen (ca 9 % av utrymmet upp-

tas av arbetare). Omedelbart efter en inspektion glömmar man bort att sätta upp skyddet i genomsnitt endast en dag av hundra, medan omedelbart före nästa inspektion slarvet och glömskan har vuxit, så att uppmontering av skyddet glöms en dag av sextio. Arbetaren på ställningen tappar verktyget i genomsnitt en gång om dagen. För att ett olycksfall skall inträffa måste följande tre omständigheter vara förhållande samtidigt: 1) verktyget tappas, 2) skyddet är bortglömt och 3) en arbetare befinner sig rakt under verktyget. Antalet olycksfall per 100 årsarbetare (en årsarbetare = 300 dagsverken) blir vid lika täta inspektioner på de båda arbetsplatserna:

Strax efter inspektion

A: 12 (40 % av 3 risker per 10 årsarbetare = 1,2 = 12 per 100 årsarbetare)

B: 2,7 (9 % av 3 risker per 10 årsarbetare = 0,27 = 2,7 per 100 årsarbetare)

Strax före inspektion

A: 20 (40 % av 5 risker per 10 årsarbetare = 2 = 20 per 100 årsarbetare)

B: 4,5 (9 % av 5 risker per 10 årsarbetare = 0,45 = 4,5 per 100 årsarbetare).

Här motsvarar 12 och 2,7 de ovan omtalade medelst yrkesinspektion i det närmaste opåverkbara olycksfallen (»bottenriskerna»), i diagram 2 betecknade a_1 och a_2 , eller i detta fall a_A resp. a_B . Tillväxten per tidsenhet, förut betecknad b , är, om såsom tidsenhet väljes tiden mellan två på varandra följande inspektioner

$$b_A = 0,67 \cdot a_A \quad \left(\frac{\text{tillväxten } 8}{\text{bottenrisken } 12} = 0,67 \right)$$

$$b_B = 0,67 \cdot a_B \quad \left(\frac{\text{tillväxten } 1,8}{\text{bottenrisken } 2,7} = 0,67 \right)$$

Detta innebär, att risktillväxten skulle utgöra produkten av bottenrisken och en av näringsgrenen oberoende konstant. Med andra ord: Ju riskablare arbetsställe, desto tätare inspektioner, om man vill förhindra oproportionerligt stor risktillväxt vid de riskabla ställena. Resultatet beror på antagandet, att den av yrkesinspektionen påverkbara faktorn glömskan antagits växa lika mycket på arbetsställena A och B mellan inspektionerna. Att glömskan skulle växa snabbare på den farligare arbetsplatsen torde kunna anses orimligt. Däremot kan man måhända icke utan fog göra följande alternativa antaganden rörande arbetsplatsen A. Det måste vara för alla uppenbart, att A är en farlig arbetsplats. Därför kommer man inte att glömma skyddet mer än i genomsnitt var 200:e dag omedelbart efter en inspektion, och glömskan växer på grund av riskens evidens inte heller mera, än att skyddet glöms var

180:e dag omedelbart före nästa inspektion. Olycksfallssiffrorna blir då, uträknade efter samma metod:

Strax efter inspektion

A: 6

B: 2,7

Strax före inspektion

A: 6,7

B: 5,5

De sistnämnda antagandena leder alltså till att risktillväxten per tidsenhet vid det farligare arbetsstället A är mindre än vid det icke så farliga B. Arbetsstället B bör då inspekteras oftare än A. Att genom praktiska försök söka konstatera, huru förhållandena gestaltar sig i verkligheten, torde ställa sig ytterst vanskligt, bl. a. av den anledningen att försöken för att ge statistiskt säkerställda resultat förmodligen måste vara mycket omfattande och pågå under så lång tid, att försöksbetingelserna svårligen kan hållas oförändrade på avgörande punkter.

Det torde sålunda knappast vara möjligt att vare sig empiriskt eller teoretiskt nå fram till en bestämd uppfattning om hur olycksfallsrisken förändras mellan inspektioner vid arbetsställen med olika farlighetsgrad. Vi anser det dock lämpligt, att man inspekterar de riskabla arbetsställena förhållandevis ofta, trots att en del av riskerna av allt att döma icke är påverkbara genom yrkesinspektionens insatser. Detta ståndpunktstagandes innebörd kan formuleras så, att man — måhända i någon mån på den totala effektivitetens bekostnad — följer maximen: »Man bör i ett yrke, där antalet oundvikliga olycksfall är påfallande stort, göra särskilt mycket för att förebygga sådana olycksfall som verkligen kan förhindras». I de beräkningar rörande normvärden för inspektionsintervall, som vi låtit utföra, har därför risktillväxten antagits vara proportionell mot olycksfallsfrekvensen, dvs. mot det antal olycksfall per 1 miljon arbetstimmar, som enligt riksförsäkringsanstaltens yrkesskadestatistik inträffar i olika näringsgrenar. Detta antal måste vara högre än antalet olycksfall strax efter en inspektion och närmast svara mot olycksfallsfrekvensens medelvärde mellan två inspektioner. Såsom ett alternativ har beräkningar också utförts, där den officiella yrkesskadestatistikens begrepp svårhetstal införts i stället för olycksfallsfrekvens. Svårhetstalen tar hänsyn icke blott till antalet olycksfall utan även till deras konsekvenser (sjukdomstid, grad av invaliditet, dödsfall) och utgör mått på den arbetstid, som förloras genom olycksfallen i olika näringsgrenar. Enligt det förstnämnda beräkningsalternativet gäller det alltså att fördela tillgänglig inspektionstid mellan arbetsställen tillhörande skilda näringsgrenar på ett sådant sätt, att det totala antalet olycksfall blir så litet som möjligt. Enligt det andra alternativet vill man i stället minimera antalet genom olycksfall förlorade arbetsdagar.

I båda beräkningsalternativen bör enligt vår mening hänsyn tas till ar-

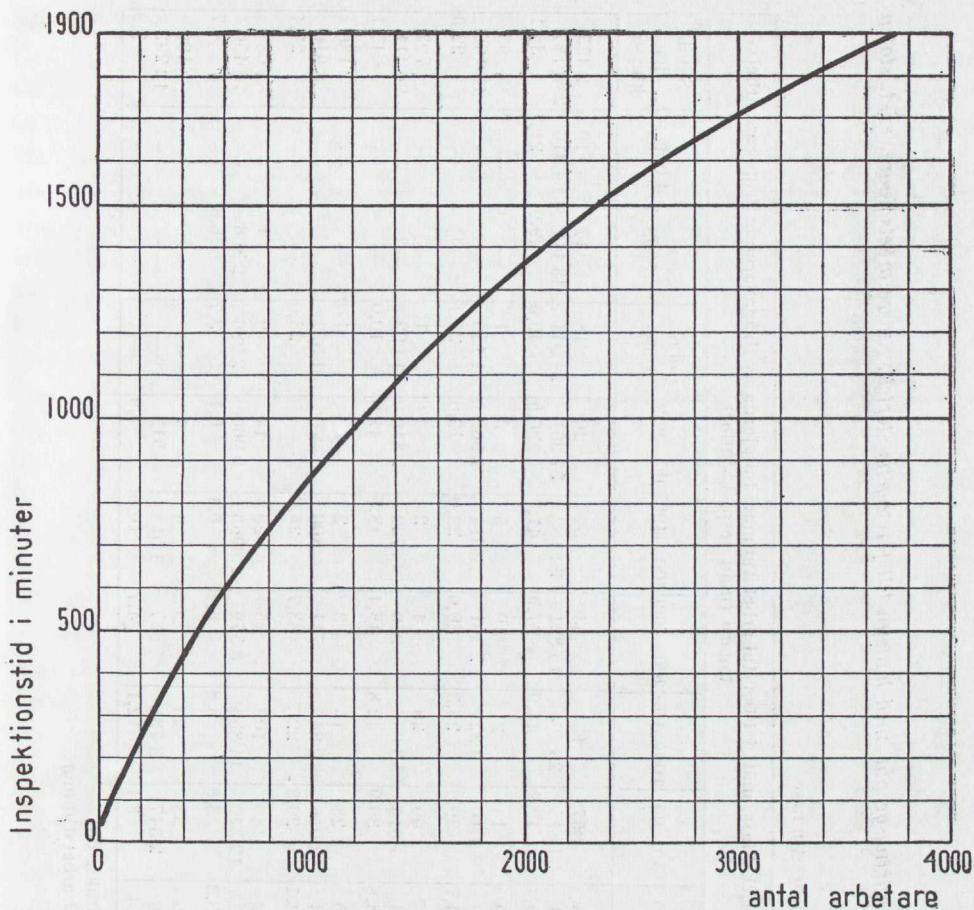

Diagram 3. Genomsnittlig tidsåtgång vid inspektion

betsstälernas storlek. Tidsåtgången för en inspektion är icke direkt proportionell mot arbetstagarantalet. Detta beror på att vid ett större företag flera arbetstagare är sysselsatta vid samma slags maskiner, att det tar ungefär lika lång tid att inspektera ett personalrum för exempelvis 15 arbetstagare som ett dylikt rum för 30 arbetstagare med flera liknande omständigheter. Av vissa erfarenheter att döma kan den *genomsnittliga* tidsåtgången antagas variera med arbetarantalet på det sätt som visas i *diagram 3*. Av kurvan i diagrammet kan utläsas t. ex. att man på samma tid, som åtgår för inspektion av två arbetsställen med vardera 400 arbetstagare, i regel kan inspektera ett arbetsställe med 1 000 arbetstagare. Verklighetens tidsvärden uppvisar naturligtvis en mycket stor spridning kring genomsnittskurvan. Ehuru det kan synas överflödigt, vill vi påpeka, att kurvan icke skall uppfattas som en norm, vilken man vid inspektionsarbete bör sträva efter att hålla sig till. I ett fall som detta betyder ju icke ett framräknat eller

Tabell 7. Olycksfallsfrekvens år 1955 inom vissa näringsgrenar med hänsyn till företagens storlek. Större arbetsgivare, exkl. staten

I = Antal arbetsgivare
 II = Tusental arbetstimmar
 III = Antal olycksfall i arbete¹ per en miljon arbetstimmar

Näringsgren	Beteckn. enligt ovan	Grupp av arbetstagare	Företagets storleksklass, mätt i 1 000-tal arbetstimmar ² fullgjorda av ifrågavarande grupp av arbetstagare (män resp. kvinnor)										Samtliga klasser
			10—19	20—49	50—99	100—199	200—299	300—499	500—999	1 000—1 999	2 000—3 999	4 000—	
213 Mekaniska verkstäder	I	Män	894	815	357	183	64	57	40	18	17	10	2 455
	II	»	12 491	25 164	24 815	25 494	15 821	22 182	27 351	24 541	48 112	64 816	290 787
	III	»	38,1	49,4	40,9	44,9	37,9	41,7	36,5	40,6	29,9	21,4	35,1
228 Glasindustrier	I	Män	15	20	14	27	10	5	3	1	—	—	95
	II	»	189	689	1 101	3 827	2 301	1 914	1 989	1 155	—	—	13 165
	III	»	26,5	24,7	30,0	25,3	20,0	23,0	12,6	25,1	—	—	22,5
235 Andra snickerifabriker	I	Män	341	257	69	29	4	2	4	1	—	—	707
	II	»	4 702	7 774	4 615	3 856	930	722	2 810	1 002	—	—	26 411
	III	»	54,7	48,8	39,9	42,8	48,4	48,5	41,6	10,0	—	—	45,1
244 Pappersvaru- och pappvarufabriker	I	Män	46	40	28	16	3	2	—	1	—	—	136
	II	»	606	1 174	2 016	2 246	741	800	—	1 327	—	—	8 910
	III	»	18,2	34,1	29,3	22,7	33,7	25,0	—	28,6	—	—	27,4
287 Beklädnadsindustrier	I	Kvinnor	356	362	180	109	35	29	14	2	1	—	1 088
	II	»	4 975	11 227	12 540	14 855	8 579	10 966	9 960	2 986	2 368	—	78 456
	III	»	2,8	3,3	3,8	3,8	6,4	6,4	6,1	3,7	6,8	—	4,7
2921 Skotillverkning	I	Män	67	65	33	26	3	4	1	—	—	—	199
	II	»	942	2 148	2 347	3 731	637	1 514	913	—	—	—	12 232
	III	»	11,7	8,4	8,1	12,1	4,7	10,6	9,9	—	—	—	9,9

¹ Olycksfall vid färd till eller från arbetsstället ej medräknade.

² En årsarbetare beräknas i allmänhet motsvara 2 150 arbetstimmar.

uppskattat medelvärde, att medelvärdet är »riktigare» än något av de värden som konstituerar detsamma. Då spridningen synes vara betingad i långt högre grad av individuella omständigheter, som bl. a. kan skifta från det ena inspektionstillfället till det andra vid ett och samma arbetsställe, än av arbetsställenas näringsgrenstillhörighet, saknar emellertid spridningens storlek betydelse i förevarande sammanhang. Om man önskar med tillgängliga resurser minimera det totalt inträffande antalet olycksfall i arbete eller antalet genom olycksfallen förlorade arbetsdagar, bör större arbetsställen inspekteras oftare än mindre. Man kan dock fråga sig, om det vore rättvist mot arbetstagarna vid de mindre arbetsställena att för totalresultatets skull inspektera dessa arbetsställen mera sällan än de större. Kan det å andra sidan vara riktigt att medvetet underlåta att utnyttja samhällets till förfogande ställda resurser på detta område på ett sätt, som är ägnat att i största möjliga utsträckning nedbringa det totala antalet olycksfall och mildra dessas konsekvenser? Ett entydigt svar på dessa frågor kan knappast ges. Vi anser, att det kan vara skäligen att de små arbetsställena inspekteras något oftare och de stora något mera sällan än som skulle betingas av rena effektivitetssynpunkter.

Det bör påpekas, att det i föregående resonemang beträffande olycksfallsfrekvens, svårhetstal och arbetsställenas storlek förutsatts, att de båda förstnämnda begreppen är oberoende av det sistnämnda. Då det icke utan vidare står klart, att en sådan förutsättning är berättigad, har riksförsäkringsanstalten på vår begäran låtit utföra en olycksfallsfrekvensberäkning på grundval av 1955 års statistikmaterial gällande sex näringsgrenar och med arbetsställena uppdelade i olika storleksklasser. Resultatet av beräkningen återges i tabell 7. Någon klar tendens till samband mellan arbetsställenas storlek och olycksfallsfrekvensen kan icke utläsas av resultatet. Detsamma gäller uppgifterna i tabell 8, som avser åren 1957 och 1958 inom byggnadsindustrin — denna näringsgren omfattades icke av riksförsäk-

Tabell 8. Olycksfall och förlorad arbetstid inom företag av olika storleksordning inom byggnadsindustrin 1957—1958

Storleksklasser efter antal arbetstimmar	Antal företag		Olycksfall				Förlorad arbetstid			
			antal		per 100 000 arbetstimmar		antal timmar		per 1 000 arbetstimmar	
	1957	1958	1957	1958	1957	1958	1957	1958	1957	1958
50 000 och därunder ¹ . .	4	5	3	3	2,6	1,9	163	1 810	1,4	11,4
50 000—100 000	14	14	52	60	4,9	5,4	5 456	7 094	5,1	6,3
100 000—300 000	58	58	470	534	4,6	4,8	65 227	73 045	6,4	6,6
300 000—1 milj.	34	28	944	866	5,5	5,6	130 873	110 838	7,6	7,2
1 milj. och däröver . . .	3	4	348	350	4,8	4,5	54 229	52 560	7,4	6,7

¹ Antalet arbetstimmar är här så litet, att gruppen torde sakna statistiskt värde.

ringsanstaltens beräkning — och som publicerats av Byggnadsindustrins byrå för arbetarskydd. Man torde våga draga den slutsatsen, att även svårhetstalen är oberoende av arbetsställes storlek. Om det i framtiden skulle visa sig, att olycksfallsfrekvensen blir lägre vid större företag — t. ex. på grund av ökat anlåtande av skyddsingenjörer — måste beräkningsmetoderna revideras med hänsyn därtill.

I *bilaga 1* anges hur matematiska formler för beräkning av normvärden för inspektionsintervall deducerats på basis av ovan redovisade överbäganden. De framkomna slutformlerna innefattar sålunda en risktillväxt mellan inspektionstillfällena enligt diagram 2, ett samband mellan inspektionstid och arbetarantal av den karaktär som framgår av diagram 3, en viss tillgänglig total tid per år för rutininspektioner samt en nedre och en övre gräns för inspektionsintervallen.

Formlerna har tillämpats vid numeriska beräkningar, utförda i matematikmaskinen BESK. Härvid har arbetsställena i Stockholms stad, dvs. I yrkesinspektionsdistriktet exklusive Gotland, valts som exempel. Olycksfallsfrekvenser respektive svårhetstal har hämtats ur den av riksförsäkringsanstalten publicerade statistiken »Yrkesskador år 1955». Det torde vara bättre att i stället använda medeltalet av några årsvärden i och för utjämnning av tillfälliga variationer. Detta har underlåtits, emedan avsikten främst varit att ange en metodik samt att nå fram till approximativa numeriska resultat, vilka kunde läggas till grund för våra fortsatta överbäganden. Sambandet mellan inspektionstid och arbetarantal har, som nämnts, tagits ur diagram 3. Den totalt tillgängliga effektiva tiden per år för rutininspektioner vid ifrågavarande arbetsställen har uppskattats till 5 500 timmar, vilket motsvarar ca 20 % av arbetstiden för inspekterande tjänstemän enligt distriktets personalplan. Inledningsvis har nämnts, att vi anser att glesare inspektioner än vart fjärde år icke bör förekomma. Inspektionsintervallet 48 månader har därför insatts som övre gräns vid de numeriska beräkningarna. Som nedre gräns har vi ansett intervallet 6 månader vara lämpligt.

I *bilaga 1: A* och *1: B* återges det fullständiga beräkningsresultatet i tabellform. Det beräkningsalternativ, där hänsyn tas till svårhetstalen, visar i förhållande till olycksfallsfrekvensalternativet något tätare inspektioner vid tegelbruk, stenindustrier, garverier, krutbruk m. fl. näringsgrenar, medan inspektionerna icke obetydligt glesas ut vid exempelvis tobaksfabriker, mejerier, boktryckerier och sömnadsfabriker. I *diagrammen 4, 5* och *6* återges utdrag av resultaten i grafisk form. Diagrammen 4 och 5 avser båda arbetsställen med arbetarantalet 46—69. De visar inspektionsintervall enligt beräkningar, vilka grundar sig på alternativen olycksfallsfrekvens respektive svårhetstal. Enligt båda alternativen bör de riskabla yrkena stuveri och sågverk inspekteras med 6- och 7-månaders intervall. För mekanisk verkstad blir intervallet 9 respektive 12 månader. I diagram 6

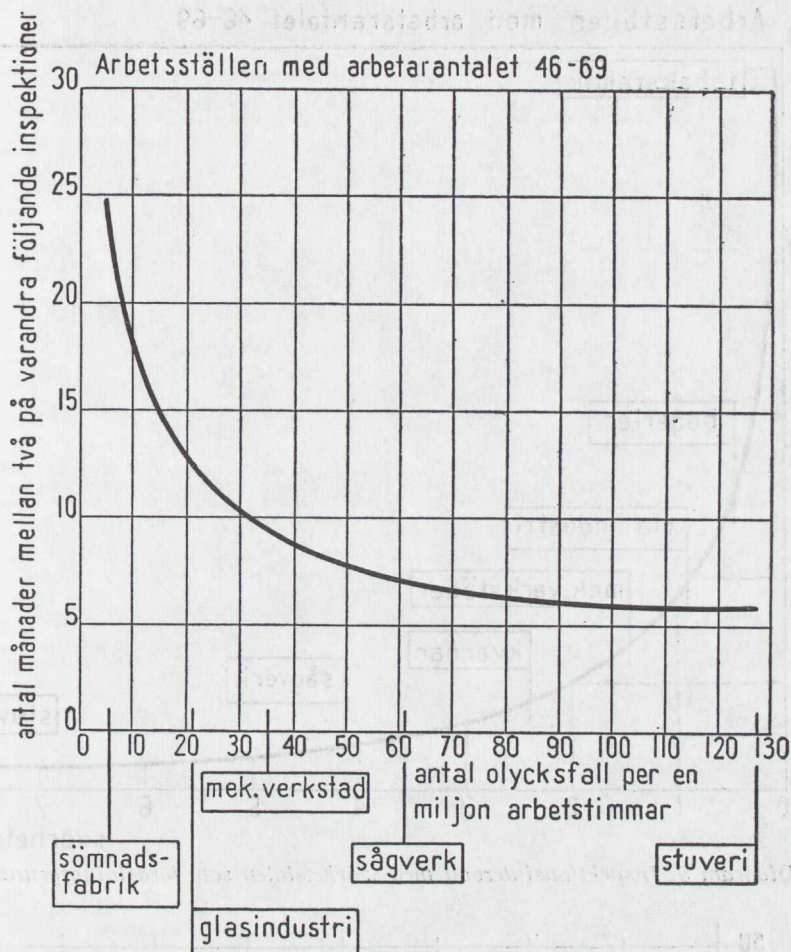

Diagram 4. Inspektionsintervall med olycksfallsfrekvens som fördelningsgrund

visar den heldragna linjen hur inspektionsintervallet förändras med arbetarantalet vid alternativet med svårighetstal. Man ser att intervallet växer mycket hastigt från och med 10 arbetare och nedåt. Såsom tidigare anförts anser vi, att det är skäligt att inspektera små arbetsställen något tätare än vad som skulle följa av dessa på strikta effektivitetssynpunkter grundade beräkningar. Enligt vår mening vore det därför lämpligt att följa den streckade linjen i diagrammet för de små arbetsställena och i gengäld glesa ut inspektionerna något vid de större. Om kurvan i diagram 3 ges en något modifierad form, kan vid maskinberäkning normvärden erhållas, som tillgodoser detta önskemål.

Vid tillämpning av den här angivna metoden för den inbördes fördelningen av inspektionsintervallen mellan olika grupper av arbetsställen tar man, såsom framgår av det förda resonemanget, hänsyn till principen att

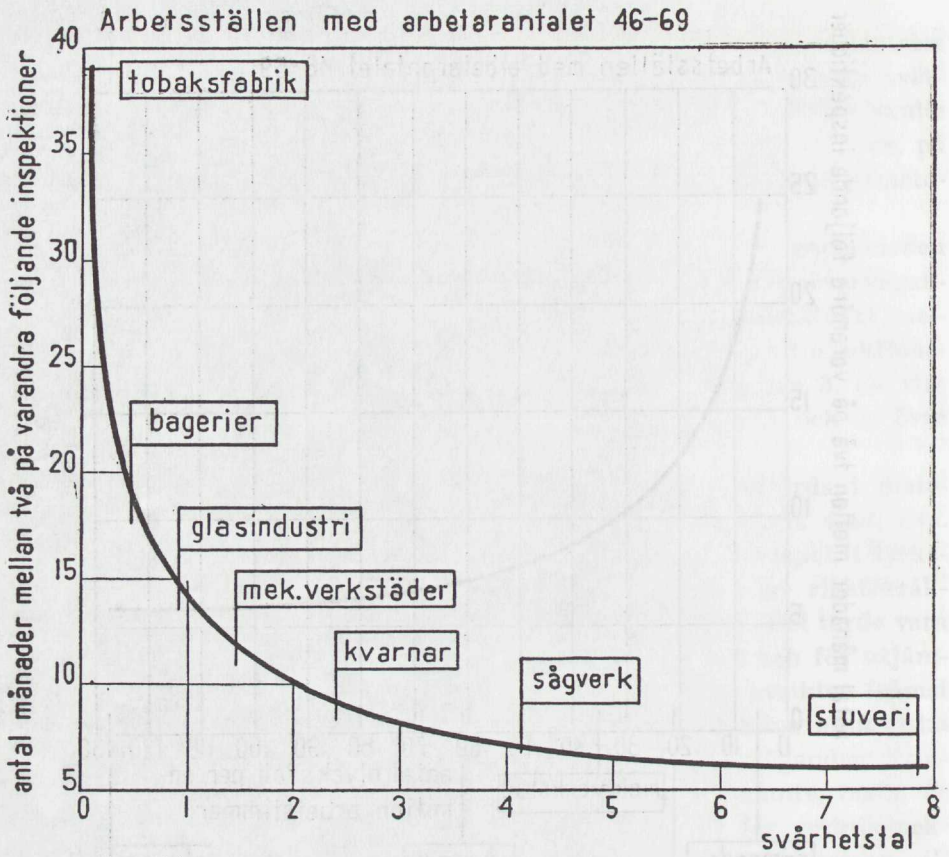

Diagram 5. Inspektionsintervall med svårhetstalen som fördelningsgrund

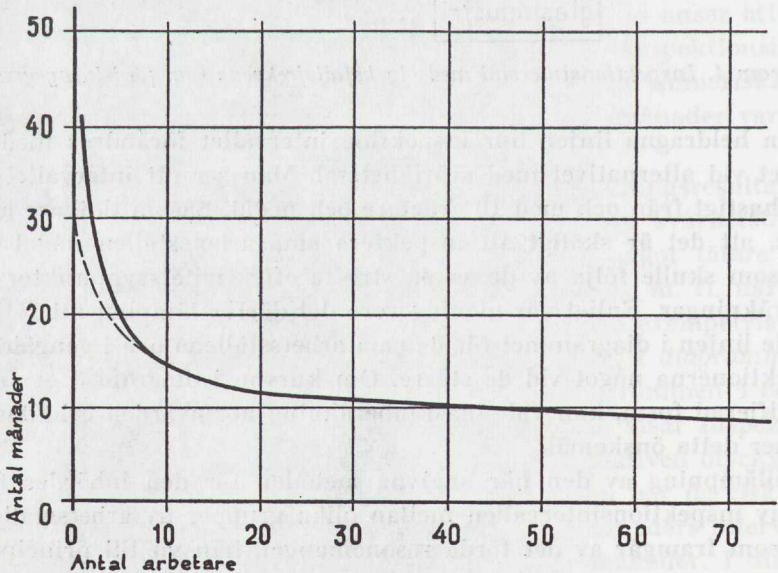

Diagram 6. Inspektionsintervall vid mekaniska verkstäder (svårhetstalen fördelningsgrund)

tillgängliga inspektionsresurser främst skall sättas in på de arbetsplatser, där faran för de anställda kan bedömas vara störst. Vi vill tillråda att arbetarskyddsstyrelsen låter utföra beräkningar av detta slag för samtliga yrkesinspektionsdistrikt för att därigenom fastställa riktlinjer för de inspektionsintervall, som distriktens personal bör eftersträva att uppnå vid planering av sina rutininspektioner, i de fall särskild anledning till avvikelser från normal inspektionsfrekvens icke föreligger. Dessa beräkningar bör ske enligt alternativet med svårhetstal.

Vi har av praktiska skäl låtit de framräknade intervallen vara angivna i månader. Därav följer icke att tiden mellan två inspektioner vid ett arbetsställe, tillhörande exempelvis en grupp med det framräknade inspektionsintervallet 10 månader, alltid skall uppgå till just detta antal månader. Vi förutsätter en smidig tillämpning, så att det normala inspektionsintervallet betraktas såsom ett medelvärde. I exemplet kan följaktligen intervallet vid ett tillfälle av praktiska skäl komma att uppgå till 8 månader och vid ett annat till 12 månader osv. Vid de största arbetsställena kan en fullständig rutininspektion sällan göras i ett sammanhang, utan där får man räkna med att en inspektion i regel består av ett antal delinspektioner, utförda vid skilda tidpunkter.

En fördel med denna metod för fastställande av inspektionsintervall är, att den underlättar fördelningen av inspekterande personal mellan de olika distrikten. Om en analys av de framräknade intervallen för varje särskilt distrikt visar väsentliga skiljaktigheter för arbetsställena av samma art och storlek inom olika distrikt, är det nämligen ett tecken på att en omfördelning av personalen bör ske.

Förnyad beräkning av inspektionsintervallen kan behöva företagas, om mera påtagliga förändringar i fråga om svårhetstal samt arbetsställenas antal och storlek skulle inträffa. Därjämte bör kontrolleras, huruvida allttjämt samband saknas mellan arbetarantal och svårhetstal. Skulle ett sådant samband komma att föreligga, måste beräkningsmetoden justeras med hänsyn därtill.

Sammanfattning

I detta kapitel har diskuterats, vilka möjligheter som föreligger att finna en rationell grund för fördelning mellan olika arbetsställena av den tid, som står till buds för rutininspektioner. Glesare rutininspektioner än vart fjärde år eller tätare än var sjätte månad anser vi normalt icke böra förekomma. Ehuru det varken genom försöksverksamhet eller teoretiska överväganden har kunnat visas, att optimalt resultat av inspektionsverksamheten därigenom uppnås, har vi ansett praktiska skäl tala för att man vid beräkning av normvärden för inspektionsintervall inom olika näringsgrenar använder den officiella yrkesskadestatistikens svårhetstal för respektive närings-

grenar såsom fördelningsgrund. Vid flertalet arbetsställen kräver enligt vår mening sundhetstillsynen icke tätare tillsyn än säkerhetstillsynen, varför sundhetstillsynen i regel icke behöver bli eftersatt vid tillämpning av de inspektionsintervall, som kan framräknas med hjälp av svårhetstal. För alla arbetsställen, där särskilda ohälsorisker finnes, bör dock en individuell avvägning av inspektionsintervallen ske. Vi förutsätter vidare, att justering uppåt eller nedåt från normvärde skall företagas för varje arbetsställe, där arbetarskyddsförhållandena mera väsentligt avviker från vad som är normalt inom den näringsgren, till vilken arbetsstället hör. Därvid bör icke minst den hygieniska standarden beaktas. Större effekt för arbetarskyddet totalt sett uppnås per tidsenhet vid inspektion av stora arbetsställen än vid inspektion av små arbetsställen av i övrigt samma art. Vi anser, att hänsyn till detta förhållande bör tagas vid beräkning av inspektionsintervallen. Beräkningarna bör dock enligt vår mening justeras så, att de mindre arbetsställena i någon mån på den totala effektivitetens bekostnad kommer att inspekteras oftare än vad som skulle bli fallet, om nämnda effektivitetssynpunkt till fullo finge göra sig gällande i beräkningarna.

På grundval av de i kapitlet framförda allmänna synpunkterna har matematiska formler uppställts för beräkning av normvärden för inspektionsintervall. Formlerna och deras deducering redovisas i bilaga 1. Vi föreslår, att de normala inspektionsintervallen för varje yrkesinspektionsdistrikt bestämmas med hjälp av i huvudsak denna beräkningsmetod samt att det skall ankomma på vederbörande yrkesinspektör att tid efter annan föranstalta om de individuella justeringar i de normala inspektionsintervallen, som kan finnas påkallade av särskilda skäl.

Vi vill erinra om att vad vi i detta kapitel diskuterat är en metod att fördela den för rutininspektioner tillgängliga tiden efter grunder som vi anser skäliga. Metoden medför, att farligare arbetsställen kommer att besökas oftare än förut, medan besöken vid de minst farliga arbetsställena kommer att ske med längre intervall. Det genomsnittliga inspektionsintervallet för samtliga arbetsställen torde icke komma att bli vare sig kortare eller längre genom här berörda uppdelning av arbetsställena efter inspektionsbehovet.

SJÄTTE KAPITLET

Förslag om slopande av dubbelkontroll i fråga om tryckkärl och lyftanordningar

Gällande bestämmelser

Den av yrkesinspektionen utövade kontrollen över ångpannor och andra kärl under tryck, transportanordningar samt lyftredskap, hissar och andra lyftanordningar grundar sig på vissa bestämmelser i 33, 35, 36 och 39 §§ arbetarskyddskungörelsen (senaste lydelse SFS 1956: 476) samt av arbetarskyddsstyrelsen eller tidigare chefsmyndigheter för yrkesinspektionen utfärdade eller godkända anvisningar och normer i ämnet. I arbetarskyddskungörelsen föreskrives sålunda bl. a., att ångpannor och andra tryckkärl, lyftanordningar, transportanordningar och lyftredskap skall, i den omfattning som är föreskriven eller, där sådan föreskrift saknas, i den mån så kan anses erforderligt, underkastas besiktning och provning samt att intyg över besiktning och provning skall, i den mån arbetarskyddsstyrelsen så föreskriver, ingivas till yrkesinspektören. Underlåtenhet från arbetsgivares sida att föranstalta om föreskriven besiktning och provning är straffbelagd. Gällande anvisningar och normer är följande.

Under 33 §:

1. Normer för ångpannors utförande, registrering, besiktning m. m. (ångpannenormer);
2. anvisningar nr 7 ang. skydd mot yrkesfara vid bruk av lågtrycksångpanneanläggningar;
3. anvisningar nr 8 ang. skydd mot yrkesfara vid bruk av varmvattenpanneanläggningar;
4. normer för öppna stående svetsade cylindriska cisterner för brännbara eller frätande vätskor (Cisternnormer I), normer för slutna stationära lagercisterner för frätande eller giftiga kondenserade gaser (Cisternnormer II) och normer för slutna stationära lagercisterner för brännbara kondenserade gaser och gasblandningar (Cisternnormer III);
5. anvisningar nr 32 ang. skydd mot yrkesfara vid husbyggnadsarbete (bygganvisningar) innehåller vissa föreskrifter om besiktning och provning av tryckkärl;
6. Arbetarskyddsstyrelsens PM ang. vissa vattenvärmare, dec. 1959.

Under 35 §:

1. anvisningar nr 9 ang. skydd mot yrkesfara vid hissar; avser hissar, som användes i rörelse eller arbetsföretag, varå arbetarskyddslagen äger tillämpning.
Beträffande hissar i bostadshus gäller Kungl. Maj:ts kungörelse (SFS 1939: 783) ang. anordnande och begagnande samt tillsyn av vissa hissar. Kungörelsen finns

intagen i av yrkesinspektionens chefsmyndighet utfärdade säkerhetsföreskrifter rörande anordning, beskaffenhet och begagnande av hissar i boningshus m. m.;

2. anvisningar nr 32, bygganvisningar, innehåller vissa föreskrifter om besiktning och provning av lyftanordningar;

3. anvisningar nr 14 ang. uppfodringsanläggningar i gruvor och stenbrott;

4. anvisningar nr 1 ang. skydd mot yrkesfara vid lastning och lossning av fartyg; sättet för tillsynen är närmare angivet i SFS 1938: 600.

Under 36 §:

Arbetskyddsstyrelsen har hittills icke utfärdat generella anvisningar rörande besiktning och provning av transportanordningar. Styrelsen förbereder utarbetande av anvisningar rörande vissa typer av transportanordningar.

Under 39 §:

1. anvisningar nr 1 ang. skydd mot yrkesfara vid lastning och lossning av fartyg innehåller vissa föreskrifter om besiktning och provning av lyftredskap; sättet för tillsynen är närmare angivet i SFS 1938: 600;

2. anvisningar nr 32, bygganvisningar, innehåller vissa föreskrifter om besiktning och provning av lyftredskap.

Arbetskyddsstyrelsen äger meddela föreskrifter rörande villkor för behörighet som besiktningsman. Behörighetsbevis utfärdas av styrelsen eller i vissa fall av yrkesinspektör.

Besiktning och provning av ifrågavarande anordningar utföres av besiktningsmän, som i regel ej är offentliga funktionärer utan egna företagare eller anställda hos andra besiktningsmän eller hos landets båda ångpanneföreningar. Dessa föreningar utövar besiktning i fråga om såväl tryckkärl som lyftanordningar. När det gäller tryckkärl, innehas besiktningsbehörigheten av föreningen som sådan och ej av de där anställda tjänstemännen.

I fråga om *tryckkärl* innebär den angivna säkerhetskontrollen följande.

Innan ångpanna första gången tages i bruk, skall den underkastas första besiktning. Efter avslutad besiktning och provning skall besiktningsmannen utfärda intyg däröver enligt av arbetskyddsstyrelsen fastställt formulär och däri avgiva yttrande huruvida pannan med avseende på utförande, tillstånd och utrustning motsvarar gällande föreskrifter. Intyget skall utfärdas i två exemplar, varav det ena skall införas i föreskriven ångpannebok och det andra genom arbetsgivarens försorg överlämnas till yrkesinspektören. Intyget skall vara åtföljt av hållfasthetsberäkning av pannan jämte erforderliga tillverkningshandlingar, vilka skall utgöras av arbetsritningar, vederbörligen granskad och godkänd svetsritning, då det är fråga om svetsad ångpanna, intyg om eventuell värmebehandling och röntgenundersökning eller annan därmed jämförlig undersökning, materialcertifikat och intyg om att i sådant certifikat upptaget material använts för pannan.

Samtliga handlingar genomgås av tjänsteman vid yrkesinspektionen för kontroll av att det av handlingarna framgår, att pannan i fråga helt mot-

svarar vad som fordras enligt gällande föreskrifter. Är så ej fallet, meddelas vederbörande arbetsgivare, vilka åtgärder som skall vidtagas för att försätta pannan i föreskrivet skick.

Ångpanna registreras i yrkesinspektionens länsvis förda ångpanneregister och stämplas vid lämpligt tillfälle genom yrkesinspektionens försorg med vederbörligt registernummer. När ångpanna registrerats och stämplats, utfärdar yrkesinspektören registreringsbevis enligt fastställt formulär och översänder detta till arbetsgivaren. Denna registrering innebär icke något godkännande av pannan utan tjänar endast till att underlätta identifiering av den.

Ångpanna skall till utrönande av dess tillstånd och säkerhet underkastas förnyad besiktning och provning (stor besiktning). Stor besiktning skall företagas inom sex år efter första besiktningen och inom sex år efter varje verkställd stor besiktning. Stor besiktning skall även företagas, då pannan undergått väsentlig reparation eller ändring, blivit flyttad till annan plats och är avsedd att där inmurats eller kan befaras ha skadats, så att det är förenat med fara att använda den. Revisionsbesiktningen skall företagas inom ett år efter senast verkställd besiktning, såvida icke stor besiktning då skall verkställas. Även intyg över dessa besiktningar skall överlämnas till arbetsgivaren och insändas till yrkesinspektionen. Om det efter granskning av intyg framgår, att avvikelser från föreskrifterna föreligger, meddelas arbetsgivaren detta och vilka åtgärder som skall vidtagas för att avhjälpa de påtalade bristerna. För intyg över besiktning finns blanketter enligt fastställt formulär.

I fråga om ångpannor, som står under ångpanneförenings kontroll, fordras ej att besiktningsintyg insändes till yrkesinspektören. Då ångpanna inregistreras hos dylik förening, lämnas meddelande därom till yrkesinspektören. Vidare lämnas varje år en förteckning över under året utförda besiktningar.

Rörande övriga tryckkärl finns ingen föreskrift om att besiktningsintyg skall överlämnas till yrkesinspektören men väl att besiktningsman skall överlämna intyg till arbetsgivaren för att förvaras på det arbetsställe där tryckkärlet användes. Yrkesinspektörerna inforrdar emellertid i viss utsträckning besiktningsintyg för ifrågavarande tryckkärl. Intyg insändes även i vissa fall utan påfordran.

I fråga om *lyftanordningar och lyftredskap* innebär kontrollen följande.

Innan permanent *hiss* får uppföras, skall medgivande härtill sökas hos vederbörande yrkesinspektör. Till dylik ansökan skall fogas ritningar, beskrivning över hissansläggningen, linberäkningar samt yttrande över förslaget från besiktningsman m. m. Samtliga handlingar genomgås av tjänsteman på yrkesinspektionsdistriktet för att utröna, om anläggningen kommer att uppfylla föreskrifterna i gällande hissansvisningar. Om inga erin-

ringar finns, beviljar yrkesinspektören skriftligen det sökta medgivandet. I annat fall kräver yrkesinspektören, att hissansläggningen ändras, och inforrdrar eventuellt nya handlingar, innan medgivande beviljas.

Innan hissansläggning tages i bruk, skall den ha besiktigats av godkänd hissbesiktningssman och därvid befunnits uppfylla gällande föreskrifter. Intyg över dylik första besiktning utfärdas i två exemplar, av vilka ett överlämnas till arbetsgivaren och ett insändes till yrkesinspektionen och granskas av tjänsteman därstädes. Om granskningen ej ger anledning till anmärkning, utfärdar yrkesinspektören tillståndsbevis för hissens begagnande under viss tid och översänder detta till vederbörande hissägare eller brukare av hissen. Föreligger anmärkningar, anmodas vederbörande skriftligen att vidtaga åtgärder för att avhjälpa föreliggande felaktigheter. Är felaktigheterna från driftsäkerhetssynpunkt av mindre betydelse, brukar tillståndsbevis ändå utfärdas, vartill dock yrkesinspektören vanligen fogar det villkoret att åtgärder vidtages inom viss tid.

Hissansläggningen skall därefter underkastas regelbundet återkommande revisionsbesiktning. Revisionsbesiktning kan dessutom påfordras, då särskilda skäl för sådan finns. Intyg över revisionsbesiktning överlämnas till arbetsgivaren och insändes till yrkesinspektionen, där granskning av intyget och utfärdande av nytt tillståndsbevis sker på samma sätt som vid första besiktning.

Giltighetstiden för efter första besiktning eller revisionsbesiktning utfärdat tillståndsbevis bestämmes därav, att hiss där personbefordran är tillåten skall ånyo besiktigas senast ett år och annan hiss senast två år efter närmast föregående besiktning, såvida icke yrkesinspektören funnit skäl föreskriva kortare eller medgiva längre tid mellan besiktningarna.

Besiktningssintygen och tillståndsbevisen utskrivs på blanketter enligt fastställda formulär.

Ärenden rörande hissar i bostadshus, fartyg m. m., där arbetarskyddslagen ej äger tillämpning, samt ärenden angående gruvhissar, som faller under bergmästarnas tillsyn, behandlas icke av allmänna yrkesinspektionen.

För s. k. byggnadshissar, vilka faller under yrkesinspektionens tillsyn, gäller i arbetarskyddsstyrelsens byggnadshissregler angivna, särskilda bestämmelser rörande besiktning m. m. Av dessa framgår bl. a., att tillstånd från yrkesinspektionen att uppföra sådan hiss ej behöver inhämtas samt att intyg över utförda besiktningar ej behöver insändas till yrkesinspektionen. Sådant intyg skall dock om möjligt förvaras på ifrågavarande byggnadsplats och skall på begäran företes för inspekterande tjänsteman. Emellertid är det inom vissa yrkesinspektionsdistrikt praxis, att intyg över besiktningar av byggnadshissar, där personbefordran är tillåten, insändes till yrkesinspektionen för granskning. Med stöd av denna utfärdas på sätt ovan angivits tillståndsbevis för hissens begagnande under tiden fram till

nästa besiktning, vilken normalt skall utföras inom 6 månader efter närmast föregående besiktning.

Vid lastning och lossning av fartyg använda lyftinrättningar såsom kranar o. d. samt lyftredskap faller, såvida de icke tillhör fartygs utrustning, under yrkesinspektionens tillsyn. Enligt gällande bestämmelser skall de underkastas första besiktning, innan de första gången tages i bruk, och därefter revisionsbesiktning minst var tolfte månad, såvida icke yrkesinspektören föreskrivit förkortning eller medgivit förlängning av denna tid. Intyg över besiktningar av lyftinrättningar (däremot ej av lyftredskap) skall insändas till vederbörande yrkesinspektör. Till intyg över första besiktning är ofta fogade ritningar och hållfasthetsberäkningar. Samtliga handlingar genomgås av tjänsteman på distriktet. Föreligger inga anmärkningar — eller åtminstone inga allvarigare sådana — mot lyftinrättningens utförande, medgiver yrkesinspektören dess begagnande, varvid förutsättes att eventuellt påfordrade ändringsåtgärder snarast vidtages. Särskilt tillståndsbevis för lyftinrättningens begagnande utfärdas dock icke.

För inom industrien m. m. använda lyftinrättningar såsom kranar, traverser, telfrar, lyftblock, spel o. d. tillämpas i övervägande antalet fall beträffande besiktningarna och behandlingen av till yrkesinspektionen inkomna besiktningssintyg samma regler, som angivits i föregående stycke, ehuru det icke finnes någon generell bestämmelse att besiktningssintyg skall insändas till yrkesinspektionen. Till yrkesinspektionen inkommer även åtskilliga intyg över besiktning av lyftredskap (även sådana som användes vid lastning och lossning av fartyg). Besiktningssintygen för lyftanordningarna och lyftredskapen på varje arbetsställe skall av arbetsgivaren förvaras lätt tillgängliga.

För vid husbyggnadsarbete använda lyftinrättningar gäller liksom för byggnadshissar, att besiktningssintyg icke behöver insändas till yrkesinspektionen. Det förekommer emellertid, att intyg över besiktning av t. ex. större byggnadskranar, speciellt sådana mot vilka mera väsentliga anmärkningar från arbetarskyddssynpunkt föreligger, av besiktningmännen insändes till yrkesinspektionen. För samtliga besiktningsskyldiga lyftanordningar på en byggnadsplats skall dock besiktningssintygen förvaras av arbetsgivaren, om möjligt på byggnadsplatsen, och på begäran företes för yrkesinspektionens tjänstemän.

Kätting för lyftändamål skall, i de fall andra bestämmelser ej är tillämpliga, besiktigas enligt särskilda normer (SMS 1546), enligt vilka insändande av besiktningssintygen till yrkesinspektionen dock ej fordras.

För stubbrytare som huvudsakligen användes såsom lyftanordning gäller beträffande besiktning och intyg häröver samma som ovan angivits för inom industrien använda lyftinrättningar.

För linbanor för personbefordran behöver besiktningssintyg ej insändas

till yrkesinspektionen, men intygen skall förvaras vid linbanan och på begäran företes för yrkesinspektionens tjänstemän.

I samtliga fall bevakas, att begärda åtgärder av betydelse för säkerheten verkligen vidtages.

Överväganden och förslag

I de likalydande motionerna I: 520 och II: 689 till 1956 års riksdag uttalades, att ifrågakvarande besiktningskontroll medför ett omfattande och tidsödande arbete för yrkesinspektionen. Vidare framfördes betänkligheter mot systemet med enskilda besiktningsmän, bl. a. emedan dessa på grund av ersättning från uppdragsgivaren komme att stå i viss beroendeställning till denne. Motionärerna framhöll önskvärdheten av en specialinspektion för hissar och ångpannor, antingen som en avdelning under yrkesinspektionen eller som en fristående inspektion. Vid ett eventuellt förstatligande skulle den inkomst, som nu uppbäres av enskild, i stället tillfalla statsverket. Kontroll och besiktning borde handläggas och slutföras av en och samma institution, som också skulle ha tillståndsgivningen om hand. I motionerna begärdes utredning i frågan.

Statsutskottets majoritet anförde i fråga om dubbelkontrollen (utl. 1956:147) att, enligt vad utskottet under hand inhämtat från arbetarskyddsstyrelsen, denna sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på den berörda frågan och att utskottet vid sådant förhållande icke fann anledning biträda motionärernas yrkande om särskild utredning. Riksdagen avlog i enlighet härmed de två motionerna. Sedan arbetarskyddsverkets organisationsutredning tillsatts, har arbetarskyddsstyrelsen emellertid ej ansett lämpligt att taga upp denna fråga till separat behandling.

Vi har ej funnit frågan om förstatligande av besiktningsverksamheten ingå i våra direktiv. Däremot har vi haft anledning att studera, vilket arbete det nuvarande kontrollsystemet medför för yrkesinspektionen.

Vid den i kap. 1 redovisade frekvensundersökningen visade det sig, att en betydande del av arbetstiden på expeditionerna åtgick till att behandla ärenden angående tryckkärl och lyftanordningar, nämligen i genomsnitt för den tekniska personalen 10 %, för expeditionsföreståndaren 18 % och för skrivpersonalen 10 %. Vad angår den tekniska personalen var belastningen särskilt märkbar för förste distriktsingenjörerna i 21 lönegraden (23,5 %) och för distriktsingenjörerna (12 %).

Arbetet för kanslipersonalen består framför allt i att anteckna inkomna besiktningsintyg i horisontalkortregistret samt skriva ut tillståndsbevis och förelägganden. Dessutom bevakas genom ett system med olikfärgade »ryttare» i registret, att besiktningsintyg inkommer inom föreskriven tid. Om ett intyg dröjer, skickas en påminnelse till arbetsgivaren om att besiktning måste ske.

I yrkesinspektionens verksamhetsberättelse för år 1958 anges följande siffror över antal registrerade anordningar och inkomna besiktningssintyg.

	Ångpannor	Övriga tryckkärl	Hissar	Övriga lyftinrättningar
Antal registrerade	12 080	129 504	12 800	76 000
Intyg över stor, resp. 1:a besiktning	² 958	² 515	1 325	6 298
Intyg över revisionsbesiktning	² 3 423	² 2 042	9 424	32 837

Anm. 1) Därav under ångpanneföreningarnas kontroll: ångpannor 6 680,
övriga tryckkärl 21 587.

2) Ångpanneföreningarnas besiktningar är ej medräknade i antalet besiktningar.

Vi har låtit utföra en genomgång av samtliga skrivelser till arbetsgivare från yrkesinspektionen avseende tryckkärl och lyftinrättningar under ett-årsperioden 1/3 1957—28/2 1958. Materialet omfattade 339 skrivelser om tryckkärl och 3 878 skrivelser om hissar och andra lyftinrättningar. Därvid har en uppdelning skett med hänsyn till skrivelsernas innehåll. Det visade sig, att ej mindre än 92 % av skrivelserna rörande lyftinrättningar och 16 % av skrivelserna rörande tryckkärl uteslutande bestod av en, i vissa fall tryckt, standardskrivelse till arbetsgivaren med uppmaning att vidtaga åtgärder med anledning av de anmärkningar, som besiktningssman angivit i insänt besiktningssintyg. De insända intygen hade föranlett längre skrivelser i 3 % av lyftinrättningsfallen och i 12 % av tryckkärlfallen. I övrigt (5 resp. 72 %) rörde skrivelserna beviljande av dispens från bestämmelserna i ångpannenormerna m. fl. föreskrifter och av uppskov med besiktning jämte enstaka andra ärenden. Det visade sig sålunda, att yrkesinspektionens arbete med besiktningsskontroll huvudsakligen utmynnar i — förutom bevakning av att besiktning sker — att hos arbetsgivaren understryka vikten av att besiktningssmannens anmärkningar iakttages i de fall då anmärkningar anförts.

Enligt riksförsäkringsanstaltens officiella olycksfallsstatistik har antalet invaliditetsfall på grund av olycksfall, som förorsakats av tryckkärl, under åren 1946—1954 utgjort i genomsnitt 8 å 9 om året, medan under samma tid antalet hos yrkesinspektionen registrerade ångpannor sjunkit från 14 273 till 13 137 och antalet övriga kärl under tryck stigit från 16 132 till 28 271. I fråga om hissar, kranar och andra lyftverktyg har antalet invaliditetsfall alltsedan 1939 hållit sig konstant, ca 110 om året. Antalet lyftanordningar torde ha åtminstone tredubblats sedan 1939, varför risken för svåra olycksfall ständigt minskat. Det finns icke någon motsvarande statistik för olycksfall som ej medfört invaliditet.

Vi har diskuterat frågan om besiktningsskontrollen med yrkesinspektörerna. Dessa önskade i stort sett ha kvar den nuvarande kontrollen. Olika skäl härför angavs. Huvudvikten lades vid den olycksfallsförebyggande effekten. Vidare anfördes, att intygsgranskningen ger möjligheter att

bedöma besiktningsmännens sätt att utföra sitt arbete samt att det ges större eftertryck åt anmärkningarna i besiktningsintygen och över huvud taget mer stadga åt besiktningsförfarandet genom att yrkesinspektionens ställning i sammanhanget betonas genom insändande av intyg och därav föranledda åtgärder. Slutligen framfördes svårigheterna att med erforderlig noggrannhet okulärbesiktiga ifrågavarande anordningar vid inspektion.

Det är i och för sig naturligt, att stor vikt lägges vid säkerheten just i fråga om tryckkärl och lyftanordningar. När det gäller ångpannor, kan ju en explosion få mycket omfattande och svåra följder. Hissarna, framför allt personhissarna, intar i viss mån en särställning i jämförelse med andra maskiner och bör närmast jämföras med andra transportanordningar för människor. I fråga om både ångpannor och hissar gäller, att riskerna numera minskat till följd av säkrare konstruktioner. Vi anser det dock fortfarande föreligga starka skäl för att iakttaga särskild försiktighet vid dessa anordningar, varför det är angeläget att gällande regler om besiktning och provning iakttages. Däremot synes oss den extra kontrollåtgärd, som yrkesinspektionens befattning med intygen innebär, numera kunna avvaras. Nyttan av denna kontroll måste nämligen vägas mot den arbetsbelastning som den medför. Med hänsyn till vad som framkommit om arten och omfattningen av yrkesinspektionens intygsgranskning anser vi, att tjänstemännens tid skulle kunna utnyttjas på ett för arbetarskyddet mera effektivt sätt genom flera arbetsplatsbesök.

I fråga om besiktningsmännen vill vi framhålla vikten av att kraven på deras kompetens hålles på en hög nivå, vilket även i allmänhet kan sägas vara fallet f. n. I vissa fall synes emellertid behörighet ha meddelats trots tveksamhet om vederbörandes kvalifikationer. Detta gäller framför allt sådana delar av landet, där långa avstånd och dåliga kommunikationer försvårar anlitaandet av besiktningsmän från annan ort. Vi har emellertid erfarit, att arbetarskyddsstyrelsen har denna fråga under övervägande och avser att utfärda generella regler om villkor för erhållande av behörighet. Därvid synes även viss åldersgräns böra införas. Om besiktningsmannen missköter sina uppgifter, bör naturligtvis behörigheten dragas in. Vad gäller besiktningsmän för lyftanordningar inom byggnadsindustrin har styrelsen sökt tillgodose behovet av kunniga besiktningsmän genom att medverka vid av Sveriges Byggnadsindustriförbund anordnade kurser med skriftliga slutprov.

Vi föreslår, att den kontroll av ångpannor och hissar, som sammanhänger med de till yrkesinspektionsdistriktens expeditioner insända besiktningsintygen och som sker på dessa, slopas. Arbetarskyddsstyrelsen bör upphäva alla föreskrifter om att besiktningsintyg skall insändas till allmänna yrkesinspektionen samt vidare lämna instruktioner av innehåll, att ångpannor och hissar ej längre skall registreras i horisontalkortregistren. I stället bör tjänstemännen åläggas att vid inspektionsbesök stickprovsvis

begära fram senaste besiktningssintyg eller på annat sätt kontrollera, att besiktningen skett inom föreskriven tid och att besiktningssmannens anmärkningar lett till avsedd åtgärd. Detta underlättas av att enligt 69 § arbetarskyddskungörelsen besiktningssintygen skall förvaras tillsammans med arbetsställets inspektionsbok. I de fall, där anledning föreligger till tveksamhet om besiktningssmannens sätt att utföra sitt arbete, bör tjänstemannen skärpa den på fältet företagna kontrollen. Denna synes för övrigt bättre ägnad att avslöja brister hos besiktningssmännen än granskningen av intyg, eftersom det i och för sig ej framgår av intyget, om besiktningen utförts på fullt godtagbart sätt.

För att underlätta identifieringen av olika ångpannor bör emellertid, i vart fall tills vidare, reglerna i ångpannenormerna om anmälan av ny ångpanna, registrering och stämpling samt anmälan om flyttning av panna kvarstå.

I fråga om hissarna anser vi det vara av stort värde, att yrkesinspektionen bereds tillfälle att granska ritningarna, innan en ny hiss uppföres. Det moment i kontrollen, som består i att yrkesinspektören lämnar medgivande att uppföra hiss, bör alltså kvarstå.

Vad gäller de efter besiktning utfärdade tillståndsbevisen för hissens begagnande under viss tid synes det redan under nuvarande förhållanden vara mindre tillfredsställande, att sådana utfärdas av yrkesinspektören endast på grundval av det andrahandsmaterial, som ett besiktningssintyg utgör. Det måste vara riktigare, att beviset utfärdas av den person, som verkställt besiktningen, och vi föreslår, att så skall ske. Med hänsyn till att besiktningssmännen ej är offentliga tjänstemän bör den utfärdade handlingen ej ha formen av ett tillståndsbevis utan i stället utgöras av ett intyg enligt av arbetarskyddsstyrelsen fastställt formulär, innebärande en försäkran att enligt besiktningssmannens uppfattning med hänsyn till säkerheten hinder ej möter för hissens användande intill angivet datum. Ett sådant intyg bör naturligtvis ej utfärdas, om anmärkning av betydelse för hissens säkerhet föreligger. I dylikt fall bör besiktningssmannen begära, att han inom viss tid skall få underrättelse huruvida rättelse skett. Om så är fallet, utfärdas intyget. Eljest bör förhållandet anmälas för yrkesinspektionen, som har att vidtaga erforderliga åtgärder. Besiktningssmannen skall alltså ej behöva ånyo besöka arbetsstället före nästa ordinarie besiktning.

Besiktningssmännen bör åläggas att omedelbart anmäla för yrkesinspektionen samtliga fall där de anser det nödvändigt med förbud eller föreläggande enligt 53 § arbetarskyddslagen.¹ Även i övrigt bör de vid behov vända

¹ *Anm.* Enligt hissansvisningarna skall besiktningssmannen, om felaktighet, som kan medföra fara för olycksfall, upptäcker vid revisionsbesiktning, med angivande av skälen därför förbjuda hissägaren att hålla hissen upplåten till begagnande, till dess felet avhjälpes och åtgärden blivit godkänd av besiktningssmannen. Sålunda meddelat förbud äger hissägaren underställa vederbörande yrkesinspektörs prövning, men detsamma skall lända till efterrättelse intill dess annorlunda förordnas. Denna bestämmelse har ytterligt sällan tillämpats.

sig till yrkesinspektionen för att få erforderligt stöd i sin verksamhet. Det kan vara lämpligt att samla dem till konferenser distriktsvis för att diskutera uppkommande problem.

Vad ovan sagts rörande ångpannor och hissar avser vi även skola i förekommande fall gälla andra tryckkärl och lyftanordningar.

Det av oss förordade systemet bör till en början betraktas som en försöksverksamhet. Om det skulle inträffa, att olycksfallen vid användande i arbetet av tryckkärl och lyftanordningar påtagligt ökar, och det kan göras åtminstone sannolikt, att detta beror på det av oss förordade upphävandet av ifrågavarande intygskontroll, kan detta vara ett skäl att återgå till tidigare ordning.

Någon ändring i 33, 35, 36 och 39 §§ arbetarskyddskungörelsen anser vi ej erforderlig ens om det av oss förordade systemet slutligt genomföres. Straffbestämmelsen i 72 § första stycket i kungörelsen beröres ej av vad vi här förordat. Eftersom det finns specialfall (gruvhissarna), där intygsinsändande fortfarande bör ske, ävensom framdeles kan uppkomma ytterligare sådana fall, där skäl kan anses föreligga att föreskriva insändande (t. ex. reaktorkärl), bör ej heller ändring ske i 72 § andra och tredje styckena. Det bör ankomma på arbetarskyddsstyrelsen att vidtaga erforderliga ändringar i de bestämmelser på berörda områden, som styrelsen utfärdat eller eljest godkänt.

Om våra förslag genomföres, bör samtliga arbetsgivare, som har tryckkärl eller lyftanordningar registrerade hos yrkesinspektionen, underrättas om det ändrade kontrollsystemet genom en cirkulärskrivelse, vari vikten av att beakta besiktningsmännens anmärkningar inskärpes. Det bör även övervägas att omarbete intygsformulären, så att av dessa tydligt framgår, vilka skyldigheter arbetarskyddslagen ålägger arbetsgivarna i förevarande avseenden. Därvid bör framhållas, att underlåtenhet att vidtaga åtgärder, som må anses ha varit erforderliga, kan leda till skadeståndsskyldighet för arbetsgivaren likaväl i dessa fall som när det gäller arbetarskyddslagens tillämpning i fråga om tekniska anordningar i övrigt.

SJUNDE KAPITLET

Övriga förslag rörande expeditionsarbetet

För att vi skulle få ett underlag för bedömande av möjligheterna att rationalisera expeditionsarbetet har i samarbete med statens organisationsnämnd verkställts en i kap. 1 redovisad frekvensundersökning för att fastställa tidsåtgången vid olika arbetsmoment i arbetet på expeditionerna. Dessutom har utredningens expert och sekreterare deltagit i en inom arbetarskyddsstyrelsen i anslutning till utredningsarbetet företagen genomgång av arbetsrutinen vid samtliga distriktsexpeditioner. Dessa undersökningar har avsett såväl de inspekterandes expeditionsarbete som biträdenas.

De sålunda verkställda undersökningarna har givit vid handen, att expeditionsarbetet är starkt splittrat. Endast ett fåtal av de inspekterandes expeditionsgöromål har sådan omfattning, att man genom att slopa eller förenkla dem kan uppnå en effekt, som skulle kunna vara av nämnvärd betydelse för att öka den för fältarbete disponibla tiden. Den arbetsuppgift, som från denna synpunkt betyder mest, utgöres av den besiktningskontroll, som vi behandlat i kap. 6. Där föreslår vi, att den förefintliga dubbelkontrollen av säkerheten vid tryckkärl och lyftanordningar skall upphöra. Vid sidan av vad som sålunda behandlats i ett särskilt kapitel torde vikten av de skilda arbetsmomenten ej vara så betydande, att det finns anledning att ta upp dem till detaljgranskning i vårt betänkande. Inom arbetarskyddsstyrelsen pågår f. n. utarbetande av en arbetsordning med nya tjänstgöringsföreskrifter för yrkesinspektionens tjänstemän. Vi har därför i detta avsnitt funnit det tillräckligt att visa på vissa detaljer, där det synes finnas särskild anledning att uppdraga nya riktlinjer.

Som utgångspunkt för rationaliseringsarbetet i fråga om arbetsrutinen på expeditionerna bör gälla, att de inspekterande tjänstemännen i görligaste mån bör frigöras för fältarbete. För att uppnå detta mål bör följande tre vägar anlitas.

1. De inspekterandes expeditionsarbete rationaliseras.
2. Vissa arbetsuppgifter överföres till kanslipersonalen.
3. Kanslipersonalens arbete rationaliseras så att den får tid att utföra de överförda arbetsmomenten.

I fråga om rationalisering av den inspekterande personalens expeditionsarbete bör följande åtgärder övervägas.

a. Utarbetande av formulär till de vanligast förekommande anvisningarna i anledning av inspektionsbesök jämte övriga vanliga skrivelser. Hos arbetarskyddsstyrelsen finns visst material för en sådan formulärsamling, då styrelsen infordrat kopior av samtliga skriftliga inspektionsanvisningar under ett år från alla yrkesinspektionsdistrikt. Arbetet bör eventuellt kunna utföras av för ändamålet inkallad distriktspersonal.

b. Utarbetande av anvisningar angående arbetarskyddssynpunkter vid projektering av fabriksbyggnader e. d. och vid granskning av ritningar däröver. Detta arbete har för flera år sedan påbörjats inom arbetarskyddsstyrelsen men har på grund av den stora arbetsbelastningen ej blivit slutfört. Avsikten är att dessa anvisningar skall behandla arbetarskyddssynpunkter på t. ex. planering av byggnadstomten, byggnadens yttre anordnande, trappuppgångar och utrymningsvägar, arbetslokaler, maskin- och pannrum, personalrum samt belysning, ventilation och uppvärmning. Om arkitekter och andra redan från början hade kännedom om yrkesinspektionens krav i sådana hänseenden, skulle nämligen den ritningsgranskning, som sker på distrikten, förmodligen kunna ske betydligt snabbare. I varje fall skulle en sådan sammanfattning av vad som bör beaktas vid ritningsgranskningen väsentligt underlätta denna. Även här synes böra övervägas att inkalla personal från distrikten för att slutföra utarbetandet av anvisningar.

c. Ökat användande av stenografer och dikteringsmaskiner. Det har framkommit, att man på de skilda distrikten har olika uppfattning om värdet av stenografikunniga biträden. Medan biträdena på vissa distrikt genomgående utnyttjas som stenografer, förekommer detta på andra distrikt endast i liten omfattning eller icke alls, bl. a. därför att de inspekterande tjänstemännen ej har vana vid detta sätt att arbeta. Vi anser, att denna fråga bör noga följas. Det kan t. ex. vara skäl att vid de av arbetarskyddsstyrelsen anordnade kurserna för personalen lämna instruktion om när det är praktiskt att diktera skrivelser och annat och hur sådan diktamen bör tillgå. Särskilt bör beaktas, att det ofta är fördelaktigt att diktera föredrag, vilka därigenom ofta får en ledigare formulering. — Dikteringsmaskin förekommer f. n. på ett enda distrikt. Det torde ej vara möjligt att generellt uttala, om det skulle vara rationellt att förse alla distrikt med sådana maskiner. Vi föreslår emellertid, att det försöksvis genomföres på åtminstone ytterligare något distrikt, där biträdena ej kan stenografera.

d. Rationalisering av utnyttjandet av facktidsskrifter o. d. Här vill vi erinra om vårt förslag i del I av betänkandet om inrättande av en biblioteksassistenttjänst hos styrelsen. Om tidskrifter på det tekniska området följdes centralt och kontinuerligt, skulle distriktens tjänstemän slippa läsa artiklar av mindre intresse och i stället kunna koncentrera sig på det, som från biblioteket angivits vara av särskilt värde för deras arbete. Även på annat sätt skulle enligt vad vi framhållit tid sparas genom inrättande av en sådan tjänst.

I övrigt synes det föreligga anledning att undersöka varför interna samtal tar så förhållandevis lång tid i anspråk. Visserligen kan det antas, att rådgivning till nyanställda och från högre befattningshavares sida till underställd personal sker i större omfattning inom yrkesinspektionen än inom många andra statliga verksamhetsområden, men även med beaktande därav är de vid frekvensundersökningen framkomna siffrorna höga enligt uppgift från organisationsnämnden.

Vad angår överförande av göromål till kanslipersonalen bör principen vara, att allt arbete, som kan utföras av biträdena, också skall göras av dem. Vi vill särskilt peka på sådant som att ta fram och sortera tillbaka aktmaterial samt uppsättande av enkla skrivelser efter kortfattat besked.

När det gäller kanslipersonalens arbete, synes en ej obetydlig minskning av arbetet med månads- och årsstatistiken kunna ske genom anlitande av rationella metoder för insamlande av primärmaterialet. Här bör beaktas möjligheten till omredigering av registerkort, dagböcker och primäruppgifter. I övrigt vill vi framhålla behovet av effektiva, maskinella hjälpmedel. Sålunda bör elektriska skrivmaskiner anskaffas i de fall, där arbetet ordnats så att ett biträde huvudsakligen ägnar sig åt maskinskrivning eller där det föreligger stort behov av att skriva ut stenciler eller att ta många genomslag av det som skrivs. Däremot anser vi det icke nödvändigt med dupliceringsmaskiner på distrikten. Det hittills tillämpade systemet, vilket innebär att distrikten skriver ut erforderliga stenciler och skickar till arbetarskyddsstyrelsen för dragning, synes fungera fullt tillfredsställande. I fråga om kopieringsapparater måste noggranna kalkyler rörande lönsamheten företas, eftersom kostnaderna för varje kopia i regel blir rätt höga.

ÅTTONDE KAPITLET

Utnyttjande av yrkesskadeanmälningar och förande av yrkesskadestatistik

Enligt kungörelsen den 8 oktober 1954 (nr 631) angående anmälan om yrkesskada skall i fråga om den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen anmälan om sådan yrkesskada, som medfört eller skäligen kan antagas medföra rätt till sjuk- eller hempenning enligt lagen om allmän sjukförsäkring eller ersättning enligt lagen om yrkesskadeförsäkring, av arbetsgivaren anmälas till den allmänna sjukkassa, i vilken den skadade är försäkrad, fränsett vissa undantagsfall, där anmälan skall ske till vederbörande yrkesskadeförsäkringsinrättning. Detta innebär, att s. k. bagatellskador, d. v. s. lindriga skador som endast kan föranleda sjukvård ersättning från allmän sjukkassa, ej skall anmälas. Anmälan skall göras i två exemplar utom i vad gäller färdolycksfall. Vid skogs- och flottningsarbete skall dock även färdolycksfallen anmälas i två exemplar. Det ena exemplaret (eller vid försäkring i socialförsäkringsbolag motsvarande uppgifter) samlas efter hand hos riksförsäkringsanstalten. Det andra exemplaret skall av sjukkassan omedelbart vidarebefordras till vederbörande yrkesinspektör eller specialinspektör inom yrkesinspektionen eller, i fråga om skeppstjänst, till sjöfartsstyrelsen.

Dessa bestämmelser skiljer sig avsevärt från vad som gällde före 1955. Bl. a. förelåg då anmälningsskyldighet även i fråga om bagatellskador. I tabell 9 har intagits uppgifter om antal inkomna anmälningar enligt äldre och nuvarande regler.

Den betydande skillnaden i siffrorna för riksförsäkringsanstalten m. fl. för 1954 och 1955 kan delvis förklaras med de ändrade bestämmelserna men torde också bero på att tveksamma och lindriga fall icke anmäls i samma utsträckning som tidigare. Det ekonomiska intresse, som den skadade tidigare hade av att en skada anmäldes såsom yrkesskada, är nämligen numera ringa eller obefintligt när det gäller lättare skador, eftersom sjukförsäkringen under en samordningstid av i regel 90 dagar ger samma förmåner, oavsett om yrkesskada eller sjukdom av annan anledning föreligger.

Det är av intresse att notera, att nedgången i fråga om antalet anmälningar till yrkesinspektionen ej tillnärmelsevis är lika stor som i fråga om anmälningarna till försäkringsinrättningarna. Den alltjämt förefint-

Tabell 9. Inkomna anmälningar om olycksfall i arbete och yrkessjukdom 1950—58

År	Antal inkomna anmälningar (olycksfall + yrkessjukdomar resp. fr. o. m. 1955 yrkesskador)				
	riksförsäkringsanstalten m. fl.	allmänna yrkesinspektionen	specialinspektörer	kommunal tillsyn	Summa
1950.....	301 385	122 671	25 320	110 623	158 614
1951.....	298 387	119 540	27 762	19 213	156 515
1952.....	284 179	112 425	29 524	17 895	149 844
1953.....	273 223	100 397	25 910	7 356	133 663
1954.....	279 546	101 074	27 725	6 946	135 745
1955.....	135 624	89 638	22 175	6 230	118 043
1956.....	136 007	96 093	21 074	6 599	123 766
1957.....	127 546	86 585	19 477	6 303	112 365
1958.....	..	84 629	17 832	5 699	108 160

¹ Uppgift på antal yrkessjukdomar saknas.

liga skillnaden i antalet anmälningar, som inkommit till yrkesinspektionen resp. till försäkringsinrättningarna, beror på *dels* att färdolycksfallen, som uppgår till ca 12 000 å 14 000 för år, endast anmäles till yrkesinspektionen såvitt angår skogs- och flottningsarbete, *dels ock* att vissa slag av arbeten (t. ex. skeppstjänst, statligt och kommunalt förvaltningsarbete, hushållsarbete) icke faller under yrkesinspektionens tillsyn.

Yrkesskadeanmälan, som skall göras å särskild blankett, innehåller bl. a. uppgifter om tid och plats för skadans inträffande eller yppande samt skadeförlopp och vidtagna skyddsåtgärder ävensom huvudsaklig skadeorsak och skadad kroppsdel. Anmälningarna är av mycket stor betydelse för yrkesinspektionens arbete. I stort sett utnyttjas de på följande sätt. Efter inkomsten till distriktsexpeditionen sker en grovsortering. Svåra yrkesskador och sådana skador, som eljest anses vara av särskilt intresse på grund av de erfarenheter de kan ge i fråga om olycksfallsorsaker och lämpliga skyddsåtgärder, sorteras därvid ut för fortsatt behandling, medan övriga anmälningar buntas ihop och förvaras ett år, varefter de utgallras. De utsorterade anmälningarna eller med ledning av dessa ifyllda blanketter med erforderliga upplysningar om olycksfallet tages i regel med vid nästa inspektionsbesök på arbetsstället i fråga för att tjäna som hjälpmedel vid tillsynen. Särskilt beaktansvärda olycksfall resulterar vanligen i att besök snarast möjligt företages för närmare undersökning av det inträffade. I förekommande fall samordnas denna undersökning med polisundersökning. När särskild yrkesskadeundersökning utförts, skall till arbetarskyddsstyrelsen insändas en rapport, som kan tjäna till grund för att bedöma, om åtgärder bör vidtagas av styrelsen till undvikande i framtiden av liknande skador. Genom dessa rapporter hålles styrelsen å jour med behovet av generella anvisningar och andra åtgärder. Dessutom sam-

manställes de och publiceras fortlöpande i tidskriften Arbetarskyddet, varigenom andra arbetsställen kan få kännedom om förefintliga risker.

På yrkesinspektionsdistrikten sker endast i undantagsfall någon statistisk bearbetning av yrkesskadeanmälningarna vare sig för enskilda arbetsställen eller för viss näringsgren eller från andra utgångspunkter. I stället utnyttjas den av riksförsäkringsanstalten utarbetade yrkesskadestatistiken och den statistik, som föres på en del arbetsställen och i vissa fall sammanställs av olika förbund och branschorganisationer (t. ex. Järnbruksförbundet, Svenska gruvföreningen, Sveriges verkstadsförening, Byggnadsindustrins byrå för arbetarskydd).

I samband med 1954 års yrkesskadeförsäkringslag uppdrogs nya riktlinjer för den officiella sjukförsäkrings- och yrkesskadestatistiken av en särskilt tillkallad utredningsman, som avgav ett betänkande härom i augusti 1955. I fråga om yrkesskadestatistiken föreslogs, att det skulle utarbetas årsstatistik i två serier, den ena för att tillgodose försäkringsinrättningarnas behov av underlag för avgiftsberäkningen och den andra för arbetarskyddsorganens behov av vägledning i arbetet att minska yrkesskaderisikerna. Genom denna uppdelning, som numera genomförts, vinnes att statistikserien för arbetarskyddet, som bygger på de inkomna yrkesskadeanmälningarna och följaktligen omfattar även de s. k. samordningsfallen, kan komma fram med mindre tidsutdräkt, bl. a. därför att man i denna serie i större utsträckning kan nöja sig med en preliminär uppskattning av den invaliditetsgrad, som kommer att följa av yrkesskadan. På grund av svårigheter vid den företagna omläggningen av statistiken har riksförsäkringsanstaltens nya serie för arbetarskyddsändamål »Yrkesskador» hittills endast utgivits för åren 1955—1957, men det är anledning antaga, att den hädanefter skall kunna utges i närmare anslutning till redovisningsåret.

Denna nya yrkesskadestatistik är mer detaljerad än vad tidigare varit fallet, och den är givetvis av stort intresse i skyddsarbetet. Den bygger på en ny näringsgrensindelning, som infördes fr. o. m. 1955 och vilken beträffande huvud- och undergrupper överensstämmer med internationella rekommendationer. Fr. o. m. 1960 har överensstämmelsen utsträckts till att omfatta även de s. k. specialgrupperna. Eftersom yrkesinspektionens indelning av arbetsställena ej sammanfaller med den av riksförsäkringsanstalten använda, föreligger vissa svårigheter att direkt utnyttja siffermaterialet. Vi vill i detta sammanhang rekommendera, att yrkesinspektionen övergår från den nu använda yrkesgruppering, som utarbetats av socialstyrelsen år 1915 och som torde uteslutande förekomma hos den svenska yrkesinspektionen, till en näringsgrensindelning som tillåter såväl samordning med riksförsäkringsanstaltens yrkesskadestatistik som internationella jämförelser.

Emellertid kan yrkesinspektionen ha nytta av statistik, som ej endast

ger de genomsnittliga siffrorna för en viss näringsgren (resp. undergrupp eller specialgrupp) utan som ger upplysning om yrkesskadefrekvensen vid enskilda företag. Vid ett enstaka företag torde, även om företaget är stort, tillfälligheter kunna medverka till att förefintliga risker utlöses i ett sådant antal yrkesskadefall, att detta under ett år ger en skadefrekvens betydligt överstigande eller betydligt understigande medeltalet för den näringsgren företaget tillhör. Om man inom yrkesinspektionen fortlöpande följer ett företags årsstatistiksiffror samt jämför dem inbördes och med motsvarande medeltal för näringsgrenen, torde dock värdefulla iakttagelser kunna göras. En sådan jämförelse skulle kunna ske utan större tidsutdräkt. Därvid observerade extremvärden kan i sin tur ge anledning till åtgärder från yrkesinspektionens sida. En serie höga frekvenssiffror för ett företag kan tyda på att där föreligger sådana brister i arbetarskyddet, som svårligen eller icke alls kan konstateras vid inspektioner. Det kan gälla exempelvis den utsträckning, i vilken för arbetarskyddet betydelsefulla ordningsregler följes. En för ett företag för flera år i följd föreliggande särskilt gynnsam statistik kan ge yrkesinspektionen anledning att ingående studera, hur man där uppnått så gott resultat. Därvid gjorda rön kan av yrkesinspektionen förmedlas främst till andra företag tillhörande samma näringsgren, i många fall också till företag inom andra näringsgrenar.

Vid sidan av de relativt få företag, som har intern statistik, föreligger f. n. ingen sådan redovisning, som här avses. Detta uppmärksammades i det ovan angivna betänkandet, som innehöll ett förslag om att riksförsäkringsanstalten skulle tillhandahålla yrkesinspektionsdistrikten en årlig redovisning företagsvis av yrkesskadorna. Denna statistik borde — åtminstone till en början — begränsas till företag med minst 20 årsarbetare, varjämte vissa yrkesgrupper borde kunna helt uteslutas (detaljhandel, kontor, »tjänster»). Vid anmälan av betänkandet (proposition 1956: 1, V ht) upptog föredragande departementschefen icke detta förslag till närmare behandling. Det ansågs ankomma på riksförsäkringsanstalten att ytterligare överväga dithörande frågor. Någon lösning av problemet har emellertid hitintills icke åstadkommits. En av orsakerna härtill har varit, att den registernummering, som socialförsäkringsbolagen använder för sina försäkringstagare och som för dessa arbetsgivares vidkommande figurerar i statistikmaterialet, icke innehåller någon länsbeteckning eller annan beteckning, som ger upplysning om företagets belägenhet.

I detta sammanhang kan anmärkas, att den danska arbetarskyddslagen från 1954 innehåller en bestämmelse om att olycksfall av icke helt obetydlig karaktär och allvarliga olyckstillbud skall av företaget antecknas i dess inspektionsbok. Dessutom åligger det säkerhetstjänsten vid företag av den storlek eller art, att särskild säkerhetstjänst skall finnas, att utarbeta statistik över yrkesskador, som medfört lägst tre dagars frånvaro.

Vi har övervägt olika metoder att få fram uppgifter rörande yrkesskadefrekvensen inom särskilda företag. De möjligheter, som står till buds, utgöres av statistik fördd av yrkesinspektionen, av riksförsäkringsanstalten eller av företagen själva. Vi anser, i anslutning till vad som framfördes i betänkandet angående sjukförsäkrings- och yrkesskadestatistik, att det vore mest rationellt om arbetet kunde utföras av riksförsäkringsanstalten, som ju ändå bearbetar primärmaterialet för statistiskt ändamål och därvid stansar hålkort med bl. a. de i detta sammanhang aktuella uppgifterna. Vad som skulle behövas är uppgifter om företaget, näringsgrenen, antalet yrkesskador, antalet arbetstimmar och frekvensen per 1 miljon arbetstimmar. Enligt vad vi inhämtat kan man räkna med att kapaciteten hos den nya maskinutrustning, som anstalten nyligen beställt för att nedbringa kostnaderna för debiteringsarbetet, blir tillräckligt stor för att även körning av materialet från dessa utgångspunkter skall kunna utföras. Vidare har i samband med debiteringen av arbetsgivaravgiften för bl. a. den allmänna tilläggspensionen samtliga arbetsgivare åsatts ett arbetsgivarnummer jämte numret å det län och den kommun, där arbetsgivaren är mantalsskriven. Därmed bortfaller i stort sett den svårighet i fråga om fördelning av statistikuppgifterna på yrkesinspektionsdistrikt, som var en av anledningarna till att det i betänkandet framlagda förslaget om en företagsvis lämnad yrkesskaderedovisning ännu ej medfört något resultat. Det föreligger fortfarande vissa svårigheter i fråga om företag, vilkas verksamhet sträcker sig över flera län, men dessa svårigheter är ej av den arten, att de kan anses utgöra något hinder mot att få fram ifrågavarande statistiska uppgifter.

Vi finner det sålunda önskvärt, att riksförsäkringsanstalten årligen tillhandahåller arbetarskyddsverket uppgifter om yrkesskadefrekvensen inom enskilda företag. I likhet med den ovannämnde utredningsmannen anser vi det befogat att utesluta vissa näringsgrenar och att göra vissa begränsningar i fråga om företagens storlek. I sistnämnda avseende synes en gräns av 40 000 arbetstimmar (ca 20 årsarbetare) vara lämplig. En sådan statistik skulle komma att omfatta mellan 10 000 och 15 000 företag. Det bör dock övervägas att under det första året, medan en praktisk arbetsmetod utprövas, begränsa antalet ytterligare. Närmare riktlinjer för redovisningen torde få utarbetas av riksförsäkringsanstalten i samråd med arbetarskyddsstyrelsen. Vi vill förutskicka, att vi ej avsett att anstalten skall påbörja redovisningsarbetet innan den maskinutrustning, som nu beställts, levererats. Enligt uppgift skall denna leverans ske i slutet av år 1961.

Även den form av statistik vi nu förordat blir, liksom vad som är fallet med den nuvarande officiella yrkesskadestatistiken, behäftad med den bristen, att bagatellskadorna — vilka från profylaktisk arbetarskyddssynpunkt ofta är betydelsefulla — icke blir beaktade. Denna olägenhet, som är en följd av primärmaterialets begränsning, är dock ej av sådan bety-

delse, att den påverkar vårt här avgivna förslag. Ej heller finner vi den förut berörda omständigheten att, där författningsenlig skyldighet föreligger att anmäla yrkesskada, anmälningsskyldigheten till viss del ej fullgöres, vara av avgörande betydelse härvidlag.

Yrkesinspektionens personal bör icke syssla med statistisk bearbetning i egentlig mening av yrkesskadeanmälningar. Därvid betraktar vi det ej som statistisk bearbetning i egentlig mening, om man under en viss period sorterar ut t. ex. alla olycksfall rörande en viss typ av skador, som blivit föremål för särskild uppmärksamhet. Även i sådana fall kan det emellertid vara anledning att överväga, om en mera omfattande undersökning med anlitande av statistisk sakkunskap — t. ex. vid riks försäkringsanstalten — bör företagas.

Den interna företagsstatistiken är av värde i det förebyggande skyddsarbetet, och yrkesinspektionen bör verka för införande av sådan statistik vid så många företag som möjligt. De främsta fördelarna med intern statistik är *att* den ger snabba resultat, så att dagsläget kan följas kontinuerligt, *att* den kan göras mera detaljerad än den officiella statistiken, *att* även bagatellskadorna blir beaktade *samt att* den ger direkt stimulans till förebyggande åtgärder genom den olycksfallsundersökning, som måste ske i varje särskilt fall.

NIONDE KAPITLET

Kompetenskrav i fråga om den inspekterande personalen m. m.

Frågans bakgrund

Den första instruktionen för yrkesinspektionen (SFS 1890:32) innehöll icke några krav på viss utbildning hos yrkesinspektörerna. År 1912 (SFS nr 253) infördes emellertid för yrkesinspektörerna och deras assistenter krav på teknisk högskola eller däremot svarande utbildning jämte vissa års praktik från sådan industriell verksamhet, som kunde anses ägnad att utgöra lämplig förberedelse för befattningen i fråga. För att bli yrkesinspektör fordrades dessutom, att vederbörande tjänstgjort såsom assistent. Assistenttjänst finge, där särskilda omständigheter därtill föranledde, tillsättas även med sökande, som ej uppfyllde de angivna kompetenskraven. I fråga om yrkesinspektörstjänst infördes motsvarande undantag år 1949. I övrigt vidtogs beträffande kompetensfordringarna endast vissa smärre justeringar i en ändring år 1917 (SFS nr 954) samt i instruktionerna av år 1931, 1938 och 1949 (SFS 1931:423, 1938:697 och 1949:429) i vad avser yrkesinspektörs-, assistent- och förste distriktsingenjörstjänsterna. Sålunda utgick 1938 kravet på att yrkesinspektör skulle ha innehaft assistenttjänst. Utöver den begränsade eftergiftsmöjlighet, som låg i att kraven på examen från teknisk högskola eller motsvarande utbildning för de högre tjänsterna ej gällde, där särskilda omständigheter till annat föranledde, infördes 1949 en vidgad möjlighet för de dåvarande yrkesunderinspektörerna att erhålla distriktsingenjörstjänst. I gällande instruktion har, som i kap. 1 angivits, kompetenskrav behållits endast i fråga om yrkesinspektörstjänsterna, varjämte sådant uppställts för de nyinrättade byrådirektörstjänsterna. Detta bör ses mot bakgrund av att vid den översyn av verkens instruktioner, som skedde i anledning av införandet av den allmänna verksstadgan, kompetenskrav som regel ej ansågs böra upptagas i instruktionerna i fråga om andra tjänster än de som tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av myndigheterna. I övrigt borde verksledningarna ha frihet att avgöra kompetensfrågorna.

I tidigare utredningar har med avseende på de högre tekniska tjänsterna inom yrkesinspektionen aldrig ifrågasatts behovet av högskoleutbildning. I den senast framlagda utredningen om yrkesinspektionens organisation, nämligen arbetarskyddsutredningens betänkande, anfördes sålunda, att de högre befattningshavarna hos den allmänna yrkesinspektionen icke sällan

i sin verksamhet mötte skyddsproblem, vilkas lösande krävde sådana tekniska insikter som i regel förvärvades endast genom studier vid teknisk högskola (SOU 1955:41 s. 51). Till detta anförde departementschefen i propositionen 1956: 98, att allmänna yrkesinspektionens huvuduppgift vore av teknisk art och att det därför vore självfallet, att teknisk kompetens måste krävas av de inspekterande tjänstemän, som icke direkt avsetts för andra än tekniska uppgifter. Departementschefen hade därför icke något att erinra mot utformningen av de då gällande kompetensreglerna. Vid tillämpningen av dessa måste emellertid huvudvikten fästas vid den allmänna kompetensen, vilket innebure att långvarig praktik och visad duglighet kunde uppväga bristande examensmeriter. I enlighet därmed hade personer med endast lägre teknisk utbildning redan befordrats till tjänster i dåvarande 25 och högre lönegrader.¹ Departementschefen fann det naturligt, att denna utveckling, som helt överensstämde med gällande kompetensregler, fortsatte.

I fråga om de lägre tekniska tjänsterna har saken legat något annorlunda till. Tidigare fordrades för att kunna antagas till yrkesunderinspektör, att vederbörande hade teoretisk utbildning i maskin- och elektricitetslära, motsvarande fordringarna i dåvarande övermaskinistexamen, samt grundliga praktiska insikter i den allmänna maskintekniken. Efter förslag av 1938 års arbetarskyddskommitté (SOU 1946: 88 s. 137 och prop. 1948: 184 s. 109) skärptes i 1949 års instruktion detta krav, så att yrkesunderinspektör normalt skulle ha avlagt examen vid högre tekniskt läroverk. I 1957 års instruktion behandlas av skäl som ovan nämnts icke frågan om kompetenskrav för distriktsinspektörer.

Arbetarskyddsutredningen behandlade relativt utförligt frågan om kompetenskrav för den lägre tekniska personalen. Utredningen kom till den slutsatsen, att kompetensföreskrifterna för yrkesunderinspektörerna borde bibehållas. Den i dåvarande instruktion angivna möjligheten att till högre tjänster befordra kunniga, intresserade och erfarna personer, även om de icke kunde åberopa sig på betygsmeriter, vilken redan utnyttjats av arbetarskyddsstyrelsen, borde, enligt vad utredningen uttalade, även i fortsättningen beaktas. Utredningen fann vidare flera skäl tala för att vidga rekryteringsbasen för yrkesinspektionens personal genom att utnyttja personer med längre tids erfarenhet av industriellt arbete och verksamhet såsom skyddsombud eller eljest erfarenhet från aktivt deltagande i skyddsarbete. Bl. a. kunde sådana personer utan teoretiska studier som lett till ingenjörsexamen ha förvärvat tekniska insikter och sådana erfarenheter om arbetets organisation och skyddsmetoder, att de kunde användas som inspektionsförrättare inom sin egen och andra branscher, där likartade tekniska problem förekom.

¹ Med uttalandet »högre lönegrader» avsågs, att en tjänsteman med läroverksingenjörsexamen och specialstudier vid teknisk högskola befordrats till 27 lönegraden.

Departementschefen hade icke heller på denna punkt något att erinra mot utformningen av då gällande kompetensregler. Även här syntes avvägningen mellan praktiska och teoretiska meriter kunna ge till resultat, att sökande utan examen befundes mest kvalificerad. Detta borde betraktas som ett helt reguljärt förfarande. Något visst antal tjänster borde sålunda icke avdelas för tillsättning med oexaminerade sökande.

Vi har funnit det vara av intresse att undersöka, vilken kompetens som för närvarande innehas av de inspekterande tjänstemännen. Resultatet av denna undersökning redovisas i tabell 10. Av de fyra distriktsinspektörerna i gruppen »övriga» är en sjökapten, en student och en lantmaskinist, varjämte en saknar teoretisk utbildning och har antagits på grund av sin praktiska erfarenhet från verksamhet som bl. a. regionalt skyddsombud inom byggnadsindustrin. Vakanserna på distriktsingenjör- och distriktsinspektörstjänsterna beror på tillfälliga omständigheter, medan däremot vissa förste distriktsingenjörstjänster ej uppehålls på grund av bristen på högskoleingenjörer.

Frågan om tillsynens fördelning mellan de skilda befattningshavargrupperna har ett nära samband med kompetensreglerna. Arbetarskyddsutredningen ansåg på denna punkt, att tjänstgöringsföreskrifterna i berörda delar borde utformas så, att hänsyn till arbetsställes storlek icke tillmättes sådan vikt vid tillsynsarbetets fördelning, som dåvarande föreskrifter kunde ge anledning till. De borde i stället leda till en noggrannare prövning av frågan, huruvida högre teknisk kompetens erfordrades för inspektion av ett visst arbetsställe. Denna prövning skulle kunna resultera i att i en del fall arbetsställen med större arbetarantal komme att tilldelas yrkesunderinspektör, varigenom de högre befattningshavarna kunde mera ägna sig åt sådana arbetsställen — även mindre — där tillsynen krävde högre teknisk utbildning.

Arbetarskyddsstyrelsen anförde i sitt utlåtande över utredningens förslag, att det varit och vore styrelsens avsikt, att vid fördelning av arbets-

Tabell 10. Kompetensfördelning vid den allmänna yrkesinspektionen den 1 mars 1960

Tjänst	Tekn. högskola eller motsv.	Läroverksing. eller motsv.	Institutsingenjör e. d.	Sjöingenjör (övermaskinist)	Övriga	Vakanta	Summa
Yrkesinspektör.....	11						11
Förste distriktsingenjör 23 lönegraden.....	18						18
Förste distriktsingenjör 21 lönegraden.....	12	3		1		6	22
Distriktsingenjör.....		2	3	3		1	9
Distriktsinspektör.....		26	8	6	4	4	48
Summa	41	31	11	10	4	11	108

ställena hänsyn skulle tagas icke bara till antalet anställda utan även till de skyddstekniska problemens svårighetsgrad. I regel hade dock yrkesunderinspektörerna tilldelats arbetsställen med högst 9 arbetstagare. Styrelsen fann det nu lämpligt att ange gränsen till 19 arbetstagare, givetvis med möjligheter till modifikationer i ena eller andra riktningen.

Departementschefen hade intet att erinra mot vad som anförts av utredningen och i arbetarskyddsstyrelsens yttrande rörande fördelningen av tillsynsuppgifterna mellan de inspekterande tjänstemännen.

I våra direktiv har angivits, att vi vid våra undersökningar rörande arbetsrutinen vid yrkesinspektionen bör beakta såväl de i 1956 års proposition angivna riktlinjerna för tillsynsarbetets fördelning mellan befattningshavare med högre och lägre teknisk utbildning som vad i propositionen anförts rörande kompetenskraven för yrkesinspektionens inspekterande personal. Med anledning härav har arbetarskyddsstyrelsen varken lämnat nya föreskrifter rörande tillsynens fördelning i enlighet med sitt eget förslag därom eller fastställt kompetenskrav för de befattningshavargrupper, för vilka sådana icke upptagits i 1957 års instruktion.

Som framgår av vad ovan anförts, innebar 1957 års instruktion icke något ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida i fråga om behovet av kompetens för andra än yrkesinspektörs- och byrådirektörstjänsterna. Våra överväganden rörande kompetensfrågorna innebär dels prövning av lämpligheten av gällande föreskrift i instruktionen rörande yrkesinspektörstjänsterna, dels angivande av vilka riktlinjer arbetarskyddsstyrelsen enligt vår uppfattning i övrigt bör följa vid tillsättande av teknisk personal.

Kompetenskraven

Vid diskussionerna inom utredningen har ifrågasatts, om det är berättigat att i princip ha krav på examen från teknisk högskola eller däremot svarande kunskaper för yrkesinspektörerna och den högre tekniska personalen i övrigt. Vi anser erforderligt, att sådant krav ställes beträffande de högsta tjänsterna inom allmänna yrkesinspektionen. Att här är fråga om s. k. reell kompetens framgår av orden »eller däremot svarande kunskaper», vilka kunskaper kan ha förvärvats genom självstudier eller annorledes. Vi vill däremot understryka, att enbart lång tids i och för sig väl vitsordad tjänstgöring på lägre tjänst ej utgör tillräcklig grund för befordran till de tjänster vi här avser. Vi har funnit lämpligt att relativt detaljerat ange skälen för denna åsikt, därvid vi först behandlar yrkesinspektörstjänsterna.

Till en början må framhållas, att vi sökt finna en objektiv metod att fastställa vilken kompetens den inspekterande personalen bör inneha. Därvid har vi låtit utföra en i inledningen till del I av vårt betänkande omnämnd specialundersökning, grundad på de skriftliga anvisningar, som

under en viss tid lämnats efter inspektionsbesök. Det har emellertid visat sig icke vara möjligt att på denna väg nå resultat, som skulle vara ägnade att tjäna till ledning för ett objektivet bedömande av frågan. Den huvudsakliga bristfälligheten hos undersökningen ligger däri, att en till synes enkel skriftlig anvisning ibland utgör en ytterst koncentrerad sammanfattning av långa överläggningar i en komplicerad skyddsfråga. Vi har därför i det följande begränsat oss till skäl, som framkommer vid en allmän analys av problemet och som har stöd i erfarenheten inom arbetarskyddsverket.

Vid prövningen av behovet av visst kompetenskrav beträffande yrkesinspektörerna har vi att utgå från deras arbetsuppgifter. Deras huvudsakliga åligganden kan härvid anges vara *att trygga efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen, att* — såsom det heter i ILO:s av Sverige ratificerade konvention ang. arbetsinspektion inom industri och handel — *bistå arbetsgivare och arbetare med råd och anvisningar beträffande lämpligaste sätt att efterkomma gällande bestämmelser samt att leda distriktets arbete.*

Vissa föreskrifter i arbetarskyddslagstiftningen (t. ex. om arbetstid, kvinnors och minderårigas användande i arbete) är mycket precisa till sin innebörd och kan lätt övervakas genom en närmast polisiär verksamhet av vem som helst som har kännedom om bestämmelsernas innebörd. Övervakandet av att dessa föreskrifter efterföljes är emellertid en relativt liten del av yrkesinspektionens arbete. Detta avser nämligen väsentligen tillsyn över att direkta åtgärder vidtages till skydd mot ohälsa och olycksfall i arbete. I kap. 3 har vi angivit, på vilket sätt tillsynen enligt vår åsikt bör utföras. Här vill vi därför endast erinra om att den huvudsakligen sker genom besök på arbetsställen och genom granskning av förslag till ny- och ombyggnader och nya arbetsprocesser.

Vid sin tillsynsverksamhet skall yrkesinspektörerna kunna både upptäcka förefintliga ohälsa- och olycksfallsrisker och ge råd och anvisningar om hur dessa risker skall elimineras på lämpligaste sätt. Detta är ibland ganska enkelt, och det är ingen svårighet att ge exempel på fall, där det tekniska kunnandet ej behöver vara särskilt stort. Det är emellertid ej heller svårt att ange fall, där det erfordras högskolekompetens hos yrkesinspektören. Han måste kunna sätta sig in i de mest skiftande arbetsprocesser och till att börja med förstå om och i vad mån de kan medföra fara. Driftsledningen på de större industrierna utgöres oftast av högskoleingenjörer med god bransch-kännedom. Det förväntas med all rätt, att yrkesinspektören skall kunna diskutera tillverkningen och arbetsmetoderna med dem på jämbördig nivå. Flera skäl härför kan anföras. Det är ofta nödvändigt för att arbetsgivaren skall kunna få respekt för de råd och anvisningar yrkesinspektören lämnar. Det kan innebära en avsevärd tidsvinst, om den inspekterande genast förstår vad saken gäller. Slutligen torde arbetstagarna kräva, att deras säkerhetsintressen tillgodoses av tjänstemän

med samma kompetens som innehas av arbetsgivarnas representanter. I vissa fall har icke heller en civilingenjör utan specialisering på det aktuella området någon möjlighet att lösa ett föreliggande skyddsproblem, utan specialister måste tillkallas. Det är kanske särskilt i dessa fall nödvändigt, att yrkesinspektörens tekniska kunnande är av så gedigen art, att han inser behovet av specialistmedverkan samt har möjlighet att följa med diskussionerna i ämnet och sätta sig in i de resultat specialisten kommer till.

Den svenska industriens utveckling under de senaste årtiondena har i mycket stor utsträckning skett genom omsättning i praktiken av den tekniska vetenskapens framsteg. Därmed har också följt att produktionsförfarandena byggs på mera komplicerade och svårförståeliga processer. Detta orsakar ökade svårigheter att förutse med processerna eventuellt förknippade risker och finna lämpliga åtgärder till dessa riskers förebyggande. Behovet av högre teknisk allmänbildning hos åtminstone de högsta tjänstemännen vid yrkesinspektionen är därmed uppenbart. En standardsänkning av yrkesinspektionen skulle för arbetsmarknadens båda parter vara till skada och rubba dessa parters förtroende för inspektionen.

En annan väsentlig anledning till att av yrkesinspektören bör fordras förmåga att följa med vad som försiggår i produktionen är, att på honom ankommer den skälighetsprövning, som anges i 7 § arbetarskyddslagen och som är grundläggande för omfattningen av arbetsgivarnas skyldigheter enligt lagen. Yrkesinspektören får icke nöja sig med att påpeka risker och ange, att de skall undanröjas, utan han måste även ge anvisning om *hur* detta skall ske. Därvid kan han icke heller inskränka sig till att lämna en »standardanvisning» i enlighet med arbetarskyddsstyrelsens generella anvisningar, utan han måste överväga standardanvisningens lämplighet under hänsynstagande till samtliga omständigheter i det enskilda fallet.

Det bör för övrigt beaktas, att styrelsens generella anvisningar ej på långt när täcker det föreliggande behovet. Vi får på denna punkt hänvisa till vad vi anfört i del I av vårt betänkande i fråga om behovet av personal på styrelsens tekniska byrå.

Det nu anförda kan synas ha avseende närmast på förfarandet vid en inspektion, och regelrätta inspektioner utgör icke någon större del av yrkesinspektörens arbete. Men samma krav på förmåga hos denne att se utöver den skyddstekniska detaljen till dess infogande i en komplicerad maskin eller arbetsprocess måste ställas i minst lika hög grad, om det gäller en konsultation eller ritningsgranskning på yrkesinspektörsnivån. Enligt 6 § arbetarskyddskungörelsen åligger det yrkesinspektör att skriftligen yttra sig över till honom för granskning insända förslag till ny-, om- eller tillbyggnad av arbetslokal m. m. Det förefaller oss uppenbart, att yrkesinspektör icke uppfyller sina åligganden, om han återsänder ett förslag med ett meddelande att det icke kan godkännas utan att ange, efter vilka riktlinjer nödiga förbättringar bör ske. Denna vår uppfattning stri-

der icke mot vårt uttalande i kap. 3, att yrkesinspektionen icke skall ägna sig åt omkonstruktions- och omprojekteringsarbete.

Även för yrkesinspektörens arbetsledande uppgifter fordras i en hel del fall högskolekompetens. De är nämligen icke blott av rent administrativ art, utan yrkesinspektören skall även kunna såväl generellt som i det enskilda fallet vägleda personalen i dess tillsynsarbete.

Vad som här anförts om yrkesinspektörerna gäller även dessas ställföreträdare. Vi finner dessutom skäl antaga, att antalet arbetsställen, där tillsynen kräver tekniska kunskaper motsvarande högskolekompetens, är så stort, att varje distrikt bör ha åtminstone en högskoleingenjör utöver nämnda två. Det kan naturligtvis diskuteras hur många som erfordras. Härvid bör beaktas, att behovet av högskoleingenjörer inom yrkesinspektionen beror icke endast på antalet arbetsställen, som bör stå under tillsyn av högskoleingenjörer, utan även på arbetsstälernas art. I kap. 4 har vi behandlat frågan om specialisering av tillsynen till skilda branscher e. d. och funnit, att inspektionsverksamheten fortfarande bör bedrivas inom distriktets ram. I det sammanhanget har vi emellertid betonat önskvärdheten av en viss specialisering inom varje distrikt. Denna specialisering förutsätter ofta högre teoretiska kunskaper.

Frågan om vilket antal kvalificerade tjänstemän som erfordras sammanhänger även med rekryteringsspörsmålet. Det måste nämligen finnas ett tillräckligt urval av inom tjänsten tränade personer för befordran till yrkesinspektör och dennes ställföreträdare, eftersom det på innehavarna av dessa tjänster ställs höga krav i fråga om tekniskt kunnande och personliga egenskaper. Härmed sammanhänger även utbildningsfrågan. Det finns nämligen icke någon examen eller allmän utbildningsanstalt, där man kan lära allt det som erfordras för att man skall bli en god inspektör vid yrkesinspektionen. Utöver den grundutbildning, som erhållits genom ingenjörsexamen, erfordras ytterligare kunskaper, som här icke behöver uppräknas. Icke ens rent tekniskt sett är ingenjörsutbildningen tillräcklig. Det behövs nämligen tekniska kunskaper även på andra områden än dem som varit föremål för studier under ingenjörsutbildningen. Arbetarskyddsstyrelsen har sedan 1956 anslag för utbildningskurser för yrkesinspektionens tjänstemän och har också anordnat såväl allmänna utbildningskurser för nyanställda som fortbildningskurser inom vissa specialområden för äldre tjänstemän. Vidareutbildningen av yrkesinspektionens ingenjörer sker emellertid till största delen i tjänsten genom att erfarenheter och insikter förmedlas av kamrater och överordnade. Sådan fortbildning av personalen underlättas givetvis av att på distriktet finns ett visst antal högskoleingenjörer. När tjänsteman med lägre utbildning i sin inspektionsverksamhet eller eljest träffar på ett problem, som han ej anser sig bemästra, bör han också ha möjlighet att vända sig till överordnad, som har tillräckliga insikter för att i det enskilda fallet ge erforderlig hjälp och instruktion.

Slutligen vill vi icke underlåta att påpeka, att det även för styrelsens tekniska byrå är nödvändigt, att yrkesinspektionen har ett antal högt kvalificerade tjänstemän. Byråns tjänstemän rekryteras regelmässigt bland personal från distrikten, eftersom det för arbetsuppgifterna på byrån fordras erfarenhet från inspektionsverksamhet. Byrån har vidare behov av att rörande bl. a. sina anvisningsförslag få utlåtanden från distrikten, som grundas på yrkesinspektörernas kännedom om aktuella förhållanden inom industrien. Med hänsyn till arbetsbelastningen på byrån måste yrkesinspektionen kunna företaga utredningar av olika slag åt den. (Det senare gäller även förberedande av ärenden, som hänskjutits till yrkesinspektionens kemi- och byggspecialister.) Slutligen skulle en alltför starkt minskad kompetens hos distriktens personal leda till ett ökat tryck på tekniska byrån, vilket den saknar resurser att kunna möta. Den ringa utökning av den nuvarande tekniska byrån, som vi — utöver uppdelning av byrån i två byråer — föreslagit i del I av vårt betänkande, har skett med utgångspunkt från att nu förefintlig kompetensnivå hos yrkesinspektionen i stort sett bibehålles. Utökningen skulle följaktligen alls icke vara tillräcklig för att tillgodose ett sådant ökat krav från yrkesinspektionens sida, som skulle uppstå vid ett väsentligt minskat antal högskoleingenjörer hos densamma.

Arbetsarkyddsstyrelsen har, såsom vi tidigare berört, på grund av bristen på ingenjörer med examen från teknisk högskola nödgats uppge fordran på sådan examen såsom villkor för vinnande av anställning som distriktsingenjör inom yrkesinspektionen. Redan denna minskning av antalet högskoleingenjörer uppväckte farhågor hos distriktscheferna. Med hänsyn till samtliga föreliggande omständigheter har vi dock funnit oss böra föreslå, att antalet tjänster, för vilka i princip bör krävas examen från teknisk högskola, minskas ytterligare något. För närvarande finnes 47 sådana tjänster, nämligen 11 yrkesinspektörer, 11 förste distriktsingenjörer i lönegraden Ao 23, 7 i Ae 23, 11 i Ao 21 och 7 i Ae 21. Vi anser, att behovet skulle kunna täckas med sammanlagt 25 högskoleingenjörer utöver yrkesinspektörerna. Därmed skulle varje distrikt få två sådana tjänster och de mest arbetstyngda distrikten därutöver ytterligare en.

Med en sådan koncentrerings av de mera kvalificerade arbetsuppgifter, som ovan föreslagna inskränkning av antalet högskoleingenjörer innebär, ökas kraven på högskoleingenjörerna. Det blir då synnerligen angeläget att på de för dem i princip avsedda tjänsterna få skickliga och för uppgiften väl lämpade personer. För att underlätta rekryteringen måste det därför anses nödvändigt, att alla för högskoleingenjörer avsedda förste distriktsingenjörstjänster är placerade i lägst 23 lönegraden. Vi föreslår, att de sju förste distriktsingenjörstjänsterna i lönegraden Ae 21 flyttas upp i lönegraden Ae 23, vilket med utgångspunkt från 1959 års löner skulle kräva en ökning av yrkesinspektionens avlöningsanslag till icke-ordinarie

personal med ca 18 000 kronor. Vid anställningen bör därvid en högskoleingenjör med erforderlig praktik i regel antagas som aspirant i Af 21 och efter högst 1½ års tillfredsställande provtjänstgöring uppflyttas till Ae 23.

Till detta sammanhang hör även yrkesinspektörernas och deras ställföreträdarens lönevillkor. I denna del avser vi visserligen ej att lämna några direkta förslag, men eftersom frågan kan förmodas snart komma att aktualiseras anser vi oss böra beakta den. Vi anser det uppenbart att de svårigheter att besätta de högre tjänsterna, som arbetarskyddsstyrelsen redovisat, beror både på den hittills tillämpade, för högskoleingenjörer med erforderlig praktik låga begynnelselönegraden och på den förhållandevis låga slutlönegraden. Frånsett detta anser vi yrkesinspektörernas arbetsuppgifter vara av sådan art och förenade med så stort ansvar, att yrkesinspektörerna bör vara placerade i lönegraden Bo 1. Därjämte är det så stor skillnad i det ansvar, som åvilar yrkesinspektörens ställföreträdare och övriga tjänstemän, att det framstår som oskäligt, att låta ställföreträdaren vara placerad i samma lönegrad, nämligen A 23, som vi nu föreslår för övriga högskoleingenjörer. Ställföreträdartjänsterna bör därför höjas till Ao 24, varvid tjänstebenämningen lämpligen ändras till biträdande yrkesinspektör.

Det nu anförda innebär, att vi anser, att det enligt instruktionen i princip gällande kunskapskravet för yrkesinspektör bör kvarstå samt att arbetarskyddsstyrelsen därutöver i sin tillsättningspolitik bör följa samma linjer i fråga om de av oss rekommenderade tjänsterna i 24 och 23 lönegraden. Däremot anser vi, att kompetenskrav av här avsedd art ej bör finnas för de tekniska tjänster, som enligt vårt förslag skulle vara placerade i högst 21 lönegraden. Vi finner sålunda lämpligt, att såväl förste distriktsingenjörstjänsterna i Ao 21 som distriktsingenjörstjänsterna användes som befordringstjänster för särskilt dugliga distriktsinspektörer.

I arbetarskyddsutredningens betänkande förordades, att arbetarskyddsstyrelsen skulle för tjänstgöring såsom distriktsinspektörer anställa någon eller några personer med längre tids erfarenhet av industriellt arbete och erfarenhet såsom skyddsombud men utan teknisk examen. Arbetarskyddsstyrelsen har, enligt vad vi erfarit, följt denna rekommendation i fråga om en tjänst, som avser tillsyn över byggnadsverksamhet. Det är följaktligen icke möjligt att lämna något generellt omdöme om hur det skulle verka med ett ökat antal inspektörer med sådan bakgrund. Vi delar emellertid arbetarskyddsutredningens uppfattning, att det måste anses fördelaktigt att till yrkesinspektionen knyts personer med angivna kvalifikationer. Vi förordar därför en utvidgad försöksverksamhet på detta område. Arbetarskyddsstyrelsen bör sålunda vid nyanställning av distriktsinspektörer överväga, om det aktuella distriktets struktur är sådan, att där finns tillräckligt antal arbetsställen lämpade för tillsyn av här avsedda personer, t. ex. inom byggnadsverksamhet, jordbruk eller snickeriverksamhet

och mindre såganläggningar. Vi är medvetna om att en sådan tillsättningspolitik kan medföra vissa svårigheter, t. ex. i fråga om möjligheterna att disponera här avsedda tjänstemän för tillsyn enligt »avbetningsmetoden» och på grund härav orsakad något ökad åtgång på resemedel. Dessa olägenheter synes oss dock ej böra hindra arbetarskyddsstyrelsen att gå vidare på denna väg. Vi anser för övrigt ej att dessa inspektörer skall vara ovillkorligt bundna till vissa näringsgrenar. Det är vidare självfallet, att även här avsedda inspektörer skall i mån av visad synnerlig duglighet och fallenhet för yrkesinspektionens arbete kunna befordras till 19 och 21 lönegraderna.

Tillsynens fördelning med hänsyn till kompetensen

Utgångspunkten för vårt ställningstagande till kompetensfrågorna är att vi anser, att det finns arbetsställen, där yrkesinspektionens tjänstemän ofta ställs inför sådana problemkomplex, att de för att kunna lösa dessa måste ha det kunskapsmått, som förvärfvas vid en teknisk högskola. Sådana arbetsställen bör stå under tillsyn av yrkesinspektörerna eller förste distriktsingenjörerna med högskoleexamen. Vi anser, att farlighetsgraden och svårigheten i förekommande skyddsfrågor härvid bör tillmätas största betydelse. Vid sidan härav bör viss hänsyn tagas till arbetsställets storlek. Man bör dock icke ha fixa gränser, t. ex. vid 19 arbetstagare. Det kan vara lämpligt att mycket stora arbetsställen tillses av yrkesinspektörerna, trots att problemen av en eller annan anledning icke är invecklade. Det torde kunna överlämnas åt yrkesinspektörerna att under arbetarskyddsstyrelsens överinseende verkställa fördelningen var inom sitt distrikt. Därvid bör hänsyn tagas till tjänstemännens förutsättningar i det enskilda fallet. Det förtjänar också att påpekas, att vid den omfördelning av arbetsuppgifterna, som blir en följd av vad vi här föreslagit i kompetensfrågan, det ej bör ske någon jämförelse mellan de arbetsuppgifter, som tidigare åvilat t. ex. förste distriktsingenjörerna i 21 lönegraden och vad som fortsättningsvis må komma att åläggas sådan tjänsteman.

Sammanfattning

Sedan vi i ett föregående delbetänkande behandlat frågor om viss utbyggnad av arbetarskyddslagens regler om lokal skyddsverksamhet samt om arbetarskyddsstyrelsens organisation och arbetarskyddsverkets behov av ett laboratorium för tekniskt-yrkeshygieniska rutinundersökningar, har vi nu såsom återstående del av vårt utredningsuppdrag upptagit frågor rörande yrkesinspektionens organisation och verksamhetsformer.

Efter att ha redogjort för yrkesinspektionens nuvarande organisation och verksamhet i huvudsakliga delar samt för utländska förhållanden av intresse för vissa av de i betänkandet behandlade frågorna gör vi till en början yrkesinspektionens arbetsuppgifter och sättet för deras utförande till föremål för ett principiellt övervägande. Vi konstaterar, att huvuduppgiften är tillsynen å efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen. Denna tillsyn bör till allra största delen utövas genom besök på arbetsställena. F. n. besöks arbetsställena med i genomsnitt två och ett halvt års intervall. Vi anser önskvärt, att intervallet förkortas. Detta bör vara möjligt utan att öka antalet inspekterande tjänstemän.

Yrkesinspektionens tillsynsarbete är och bör vara förenat med rådgivningsverksamhet. Det är med hänsyn till arbetstagarnas berättigade intresse av arbetsplatsernas sundhet och säkerhet angeläget, att yrkesinspektionens tjänstemän icke blott anger att vissa risker etc. skall undanröjas utan även ger anvisning om *hur* detta skall ske. Detta rådgivande moment gör sig även gällande i den granskning av förslag till ny-, om- eller tillbyggnad av arbetslokaler eller personalrum eller till ny eller ändrad anordning för arbetets bedrivande eller mera väsentlig omläggning av arbetsmetoden, som enligt 6 § arbetarskyddskungörelsen utföres av yrkesinspektionen. Det bör ej ifrågakomma att inskränka på denna verksamhet. Vi förutsätter dock, att man vid yrkesinspektionen målmedvetet undviker att leda in utvecklingen på sådana banor, att tid tas från inspektionsarbetet till andra göromål, exempelvis på så sätt att granskning av ritningar övergår till omkonstruktions- och omprojekteringsarbete.

I fråga om inspektionsverksamhetens bedrivande uttalar vi, att tyngdpunkten bör ligga på rutininspektioner, d. v. s. inspektionsbesök, vilka i regel sker på inspektionsförrättarens eget initiativ och återkommer med relativt jämna intervall på de olika arbetsplatserna. Detta beror främst på

att vi anser syftet med tillsynen bäst främjas genom att inspektionsresorna planeras med ledning av den allmänna överblick över samtliga arbetsstäl- lens behov av inspektion, som förefinnes hos distriktens tjänstemän. En så planerad reseverksamhet är därjämte ägnad att leda till lägre resekost- nader per inspekterat arbetsställe.

Vi är eniga om att yrkesinspektionens tjänstemän icke i någon större omfattning bör ägna sig åt propagandaverksamhet på arbetarskyddets område. Sedan lång tid tillbaka utövar tjänstemännen emellertid en viss föreläsningsverksamhet. Vi anser detta vara av värde och uttalar, att det rent av kan vara motiverat att vid lämpligt tillfälle utbyta rutininspektion mot föredrag.

Därefter behandlar vi frågan huruvida inom allmänna yrkesinspektio- nen tillsynen bör med frångående av hittillsvarande i stort sett geografiska indelningsgrund, uppdelas branschvis eller eljest med utgångspunkt från specialisering hos de olika tjänstemännen. F. n. är yrkesinspektionen upp- delad på allmänna yrkesinspektionen, kommunala tillsynsmän och vissa specialinspektörer. Allmänna yrkesinspektionen, som omfattar det stora flertalet arbetsställen, med undantag för sådana som på grund av sin från skyddssynpunkt enkla beskaffenhet lagts under kommunal tillsyn, är upp- delad på elva geografiskt avgränsade distrikt. Det har bl. a. i remissutlå- tanden över arbetarskyddsutredningens betänkande framförts förslag om en omorganisation av yrkesinspektionen, så att tillsynen ej skulle vara i huvudsak geografiskt betingad utan i stället delas upp efter bransch, typ av yrkeskategorier e. d. Därigenom skulle den inspekterande personalen bli specialiserad och uppnå större effektivitet i sitt arbete.

För att pröva värdet av olika former av specialisering inom allmänna yrkesinspektionen har försöksverksamhet bedrivits efter tre linjer. För att utröna lämpligheten av att låta tillsynen över arbetsställen, tillhörande viss eller vissa branscher, inom två eller flera yrkesinspektionsdistrikt utövas av en och samme tjänsteman med speciell sakkunskap har under en period av fjorton månader två angränsande distrikt, såvitt angår arbetsställen inom vissa branscher, fått utgöra ett tillsynsområde. Detta inspekterades av en enda tjänsteman i vad avsåg sten-, pappers- och grafisk industri samt av en annan tjänsteman i vad avsåg kemisk-teknisk industri och textilindustri. Vidare har i enlighet med beslut av Kungl. Maj:t på tre tjänster inom yrkesinspektionen anställts tjänstemän med speciell sakkun- skap, två rörande det kemiska och kemi-tekniska området samt en rörande byggnads- och anläggningsverksamhet. Dessa tjänstemän är gemensamma för samtliga distrikt och placerade i Stockholm. De besöker arbetsplatser med speciella problem inom deras kompetensområden och tjänstgör därvid som konsulter till distriktens inspekterande personal. Slutligen pågår försök med att anlita yrkeskunniga arbetare som skyddsinstruktörer. Hittills har anställts två instruktörer för träindustrin och en för jord-

bruket. Dessa instruktörer är direkt anknutna till arbetarskyddsstyrelsen och har hela landet som verksamhetsområde. De utövar icke tillsyn i egentlig mening utan undervisar arbetstagarna på arbetsplatserna eller eljest i att handha olika skyddsanordningar och att bruka maskinerna på säkrast möjliga sätt utan hinder för arbetet. I detta sammanhang har vi också funnit befogat att något redogöra för den specialisering inom distriktens ram, som föreligger i fråga om byggtillsynen. Denna har nämligen på de flesta distrikten koncentrerats till en enda tjänsteman, som i regel besitter särskild kunnighet på området.

Tanken på en sådan omorganisation av allmänna yrkesinspektionen, som centralt placerade specialinspektörer för hela landet skulle innebära, avvisades vid 1956 års riksdag för då överskådlig framtid. Vi har därför närmast sökt bedöma i vad mån det vore ändamålsenligt att ha särskilda specialisttjänster för mera begränsade områden, bestående vart och ett av t. ex. två angränsande distrikt. Vi har emellertid med ledning av den utförda försöksverksamheten funnit, att fördelarna med ett sådant system ej uppväger de allvarliga nackdelar, som det innebär. Dessa nackdelar är av flera slag. Industriens struktur inom distrikten gör det svårt att vinna lämpligt avgränsade specialistområden. Systemet kan antagas bli menligt från rekryteringssynpunkt, eftersom en alltför ensidigt specialiserad tjänsteman får minskade möjligheter till befordran. Hans erfarenheter skulle vidare bli begränsade på ett mindre önskvärt sätt, i det att han ej kunde tillämpa erfarenheter från skyddsåtgärder inom andra branscher på sitt specialistområde. I kap. 4 har angivits ytterligare nackdelar med det prövade systemet. Däremot har vi funnit det vara önskvärt med viss specialisering inom de skilda distrikten, t. ex. såsom redan sker i fråga om byggtillsynen. I det sammanhanget har vi dock uttalat, att det ej bör finnas särskilda tjänster reserverade för de tjänstemän, vilka utövar byggtillsyn.

Rent allmänt har vi vid övervägande av hithörande problem funnit, att den allmänna yrkesinspektionen bäst kan lösa sin tillsynsuppgift om tjänstemännen i stort sett har en all-roundkunskap. Man kan för övrigt säga att arbetarskyddet som sådant är en specialitet med relativt likartade problemen allmänna yrkesinspektionen bäst kan lösa sin tillsynsuppgift, om tjänstemännen i stort sett har en all-roundkunskap. Man kan för övrigt säga, männen ha möjlighet att konsultera experter, främst på arbetarskyddsstyrelsens tekniska byrå. Vi har även funnit behov föreligga av de på försök anställda specialisterna för kemiska och kemi-tekniska ärenden och byggnads- och anläggningsärenden. Vi föreslår av vissa skäl, att deras tjänster överföres till arbetarskyddsstyrelsen, men uttalar, att härmed ej avses någon ändring i fråga om specialisternas skyldighet att såsom huvudsaklig arbetsuppgift biträda yrkesinspektionens tjänstemän vid deras inspektionsverksamhet.

I fråga om skyddsinstruktörerna har vi funnit, att verksamheten, i den

mån den f. n. kan bedömas, slagit väl ut och att det finns skäl att fortsätta därmed.

En olägenhet är, att varken kemispecialisterna, byggspecialisten eller skyddsinstruktörerna har möjlighet att åka bil i tjänsten utan kostnadsjämförelse. Vi föreslår, att arbetarskyddsstyrelsen bemyndigas lämna dem medgivande därtill.

I detta sammanhang har vi behandlat två särskilda frågor rörande specialisering, vilka blivit aktuella i olika sammanhang, nämligen yrkesinspektionens behov av geoteknisk sakkunskap och gjuteriernas behov av särskilda inspektörer. Vi har dock ej funnit tillräckliga skäl föreligga att föreslå inrättande av tjänster för något av dessa ändamål.

I kap. 5 har vi sökt finna en rationell grund för fördelning mellan olika arbetsställen av den tid, som står till buds för rutininspektioner. Glesare rutininspektioner än vart fjärde år eller tätare än var sjätte månad bör normalt icke förekomma. Ehuru det varken genom försöksverksamhet eller teoretiska överväganden kunnat visas, att optimalt resultat av inspektionsverksamheten därigenom uppnås, har vi ansett praktiska skäl tala för att man vid beräkning av normvärden för inspektionsintervall inom olika näringsgrenar använder den officiella yrkesskadestatistikens svårhetstal för respektive näringsgrenar såsom fördelningsgrund. På grundval av vissa allmänna synpunkter har vi låtit uppställa matematiska formler för beräkning av normvärdena. Vi föreslår, att de normala inspektionsintervallen för varje yrkesinspektionsdistrikt bestämmes med hjälp av i huvudsak denna beräkningsmetod samt att det skall ankomma på vederbörande yrkesinspektör att tid efter annan föranstalta om de individuella justeringar i de normala inspektionsintervallen, som kan finnas påkallade av särskilda skäl. Metoden medför, att farligare arbetsställen kommer att besökas oftare än förut, medan besöken vid de minst farliga arbetsställena kommer att ske med längre intervall.

Yrkesinspektionens inspekterande personal tillbringar ungefär hälften av sin arbetstid på distriktsexpeditionerna. För att, såsom vi föreslagit, deras reseverksamhet skall kunna ökas, är det angeläget att minska deras expeditionarbete. För att studera möjligheterna härtill har genom arbetarskyddsstyrelsens försorg utförts en ingående undersökning av arbetsrutinerna på expeditionerna. Denna har kompletterats med en av statens organisationsnämnd utförd s. k. frekvensundersökning, varigenom tidsåtgången i de olika arbetsmomenten mätts. Det framkom, att arbetet är och måste förbli starkt splittrat. Vissa rationaliseringsåtgärder synes dock kunna vidtagas. Detta gäller framför allt den nu utövade kontrollen av besiktningsmannaverksamheten för tryckkärl och lyftanordningar.

Hissar, ångpannor och flera andra liknande anordningar underkastas fortlöpande besiktning av besiktningsmän, som i regel är fria yrkesutövare eller anställda hos sådana. Behörighet kräves för utövande av verksamheten.

Behörighetsbevis utfärdas av arbetarskyddsstyrelsen eller i vissa fall yrkesinspektörerna. Besiktningens verksamhet och tillståndet hos de besiktigade anordningarna kontrolleras av yrkesinspektionen i huvudsak på så sätt, att intyg över verkställda besiktningar lämnas förutom till arbetsgivaren även till yrkesinspektionsdistriktets expedition, där de blir föremål för en mer eller mindre ingående granskning. Denna kontroll är mindre tillfredsställande. Dessutom är granskningen relativt tidsödande och leder endast sällan till annan åtgärd än att arbetsgivaren i förekommande fall genom en standardskrivelse erinras om att han skall vidtaga åtgärder med anledning av besiktningens i intyget gjorda anmärkningar. Vi föreslår, att denna kontroll försöksvis upphör och ersättes med stickprovskontroll i samband med inspektionsbesök.

Ytterligare några förslag till förenkling av expeditionsarbetet har lämnats i kap. 7.

I kap. 8 har vi behandlat frågor om utnyttjande av de yrkesskadeanmälningar, som inkommer till yrkesinspektionen, och om förande av yrkesskadestatistik. Vi föreslår, att riksförsäkringsanstalten skall årligen tillhandahålla arbetarskyddsverket uppgifter om yrkesskadefrekvensen inom vissa enskilda företag.

Vi har slutligen, i samband med fördelningen av tillsynen över arbetsställena mellan de olika tjänstemännen på varje distrikt, behandlat frågan om tjänstemännens kompetens. F. n. tillämpas i princip krav på examen från teknisk högskola för yrkesinspektörerna och de flesta förste distriktsingenjörerna, medan övriga inspekterande tjänstemän utom socialinspektörerna anses böra ha examen från tekniskt läroverk. Sistnämnda önskemål iakttages ej strikt. Det har visat sig föreligga stora svårigheter att få sökande med högskolekompetens till förste distriktsingenjörstjänsterna i 21 lönegraden. Vi har ingående prövat i vad mån krav på examen från teknisk högskola eller motsvarande kunskaper över huvud bör finnas och kommit till att så är fallet med tjänster i lönegraden 23 och däröver. Vi föreslår, att antalet tjänster, för vilka i princip bör krävas sådana kunskaper, skall inskränkas från f. n. 47 till 36, nämligen 11 yrkesinspektörer, 11 förste distriktsingenjörer i lönegraden Ao 23 och 14 förste distriktsingenjörer i lönegraden Ae 23. Därvid har vi ansett lämpligt att 7 tjänster, som nu är placerade i Ae 21, flyttas upp till Ae 23. Detta skulle med utgångspunkt från 1959 års löner medföra en kostnadsökning på ca 18 000 kronor. Vi har funnit oss böra rekommendera en lönegradsupplyttning av de högsta tjänsterna, nämligen yrkesinspektörerna till Bo 1 och de ordinarie förste distriktsingenjörerna till Ao 24, varvid de sistnämnda bör benämnas biträdande yrkesinspektörer. Dock är härvidlag ej fråga om något direkt förslag.

För de tjänster, som enligt vårt förslag skulle vara placerade högst i 21 lönegraden, anser vi kompetenskrav av här avsedd art ej böra finnas.

Vi förordar i detta sammanhang, att arbetarskyddsstyrelsen utvidgar en redan påbörjad försöksverksamhet med att inom yrkesinspektionen anställa personer med längre tids erfarenhet av industriellt arbete och erfarenhet såsom skyddsombud men utan teknisk examen.

I fråga om tillsynens fördelning mellan tjänstemännen har vi ej funnit lämpligt att utarbeta något detaljerat förslag. Fördelningen bör utföras av yrkesinspektörerna under arbetarskyddsstyrelsens överinseende. Hänsyn bör tagas till tjänstemännens kompetens och arbetsställets farlighetsgrad i det enskilda fallet. Viss hänsyn bör även tagas till arbetsställets storlek, men man bör ej följa alltför fixa gränser därvidlag.

Reservation

Av ledamoten Tammelin

Förslaget i nionde kapitlet att krav på examen från teknisk högskola eller däremot svarande kunskaper skall bibehållas för yrkesinspektörer och vissa förste distriktsingenjörer kan jag icke biträda. Följande synpunkter ligger till grund för mitt ställningstagande i denna fråga.

Yrkesinspektör och dennes ställföreträdare bör besitta ett visst mått av tekniska kunskaper och ha gott omdöme även i tekniska frågor. Otvivelaktigt uppkommer inom den allmänna yrkesinspektionens verksamhetsområde understundom problem, för vilkas lösande civilingenjörskompetens är behövlig. Detta är dock mera sällan, och det helt övervägande antalet tekniska problem är av praktisk karaktär. Av de teoretiskt komplicerade tekniska arbetarskyddsproblemen är dessutom synnerligen få av den arten, att civilingenjörskompetensen såsom sådan, d. v. s. oberoende av fack, är av avgörande betydelse för förmågan att lösa dem. En civilingenjör inom det kemiska facket behärskar i regel icke kraftstationsbyggande, en tele-specialiserad elektroteknisk civilingenjör är vanligen icke hemmastadd med livsmedelsindustrins problematik o. s. v. När erforderlig sakkunskap icke finns företrädd bland ett yrkesinspektionsdistrikts personal, bör därför ett teoretiskt svårt tekniskt problem på distriktets verksamhetsfält lösas genom att specialist från arbetarskyddsstyrelsen eller särskild sakkunnig tillkallas såsom konsult. Det sistnämnda bör ske efter styrelsens medgivande i varje särskilt fall, och kostnaden för anlitaandet av den sakkunnige bör täckas genom ianspråktagande av medel som plägar ställas till arbetarskyddsstyrelsens förfogande för sådana ändamål.

Vad som ovan anförts innebär icke nedvärdering av yrkesinspektörernas arbetsuppgifter. I fråga om utredningens uttalande om lönegradsplacering för yrkesinspektörstjänsterna föreligger icke någon avvikande mening inom utredningen. Yrkesinspektörernas arbetsuppgifter måste anses svåra och betydelsefulla samt kräver omfattande kunskaper på åtskilliga områden. Häribland kan nämnas teknisk yrkeshygien, arbetsfysiologi och arbetspsykologi. Det bör krävas att yrkesinspektör besitter mera ingående kunskaper på dessa områden, än vad som erfordras för avläggande av civilingenjörsexamen vid teknisk högskola. Kunskaper av detta slag bör medde-

las vid resultatkontrollerade kurser, anordnade genom arbetarskyddsstyrelsens försorg. En betydande del av yrkesskadorna lär nämligen icke kunna förebyggas med hjälp av renodlat ingenjörstekniska arbetarskyddsåtgärder, utan åtgärder på nyssnämnda och närliggande områden torde därutöver erfordras. Det förhåller sig också så, att adekvata praktiska arbetarskyddsåtgärder av teknisk natur mången gång icke kan anvisas förutan goda insikter på dessa områden.

Eftersom civilingenjörsexamen eller motsvarande kunskaper sålunda i vissa hänseenden innebär överkvalifikation och i andra hänseenden icke utgör tillräcklig kompetens för yrkesinspektörstjänst, skulle bibehållande av detta kompetenskrav innebära en onödig minskning av rekryteringsunderlaget vid tillsättande av tjänster såsom yrkesinspektör och ställföreträdare för yrkesinspektör. Slopande av kravet behöver icke betyda att civilingenjörer undandras från rekryteringsunderlaget. De av utredningen rekommenderade lönegraderna torde medföra att under normala förhållanden sådana ingenjörer med intresse för arbetarskydd samt med den läggning och de personliga egenskaper — bland annat förhandlingsförmåga — som är nödvändiga i yrket, icke kommer att saknas bland sökande till befattningar inom yrkesinspektionen.

Det torde på lång sikt vara till fördel för rekrytering av all inspekterande personal inom den allmänna yrkesinspektionen, således icke blott yrkesinspektörer och deras ställföreträdare, att ifrågakravet slopas. Bibehållande av detsamma skulle innebära att en praktiskt taget oöverstiglig kategorigräns komme att kvarstå mellan olika grupper av inspekterande personal.

BILAGA 1

Om fördelning av rutinmässiga inspektioner mellan olika slag av företag

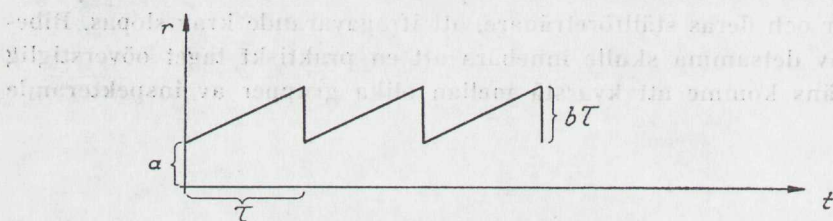
Definiera en olycksrisk r som medelantalet olyckstillbud per arbetare och tidsenhet.

Man kan antaga att r varierar med tiden på så sätt att den minskar till ett för varje företag karakteristiskt värde vid varje inspektionstillfälle och att den dess- emellan ökar monotont till nästa inspektionstillfälle. Denna senare ökning skulle bero på slappnande intresse och vaksamhet vad det gäller säkerhetsfrågor och dess- utom vara en följd av ändringar i produktionsförfarandet som ge upphov till nya olycksfallsrisker.

Som en approximation kan man kanske antaga att r varierar enligt:

$$r = a + bt; \quad a \geq 0, \quad b > 0, \quad 0 \leq t < \tau \quad (1)$$

där τ är tiden mellan inspektionerna.

Medelrisken för ett företag som besöks med intervallen τ blir

$$r = a + \frac{1}{2} b\tau \quad (2)$$

Företagen som skall inspekteras kan tänkas indelade i grupper $G_1 \dots G_s$ med hänsyn till för problemställningen intressanta egenskaper. Då inspektionstiden ϑ för ett företag anses bero av företagets storlek, här beskriven endast med antalet arbetare n , låter man lämpligen företag med samma n , a och b (se (1)) bilda en grupp. Låt storheterna för grupp G_i vara ϑ_i , n_i , a_i och b_i och definiera x_i som antalet besök/tidsenhet vid varje industri i G_i , Beteckna antalet företag i G_i med q_i .

Man kan antaga att ϑ varierar med n enligt:

$$\vartheta = c + dn^\alpha; \quad c > 0; \quad d, \alpha \geq 0 \quad (3)$$

Som mål för inspektionsverksamhet kan sättas en minimering av medelantalet olyckor/tidsenhet = N , varvid man dock har att taga hänsyn till att den totalt tillgängliga inspektionstiden/tidsenhet = Θ är på förhand fixerad.

För grupp G_i har man

$$\tau_i = \frac{1}{x_i} \quad (4)$$

$$\bar{r} = a_i + \frac{b_i}{2x_i} \quad (\text{ur (2) och (4)}) \quad (5)$$

Medelantalet olyckor/företag tidsenhet $n_i \bar{r}_i$ (6)

$$\therefore N = \sum_{i=1}^s q_i n_i \bar{r}_i = \sum_{i=1}^s q_i n_i \left(a_i + \frac{b_i}{2x_i} \right) \quad (7)$$

dessutom är

$$\vartheta_i = c + dn_i^\alpha \quad (8)$$

och

$$\Theta = \sum_{i=1}^s x_i q_i \vartheta_i \quad (9)$$

Sök min av N med bivillkor (9) med hjälp av Lagrangemultiplikator λ .

$$L = \sum_{i=1}^s q_i n_i \left(a_i + \frac{b_i}{2x_i} \right) + \lambda \left(\sum_{i=1}^s x_i q_i \vartheta_i - \Theta \right) \quad (10)$$

$$\frac{\delta L}{\delta x_i} = -q_i n_i \frac{b_i}{2x_i^2} + \lambda q_i \vartheta_i = 0 \quad (11)$$

$$\frac{\delta L}{\delta \lambda} = \sum_{i=1}^s x_i q_i \vartheta_i - \Theta = 0 \quad (12)$$

Vid lösning av (11) och (12) erhålles

$$x_i = \Theta \frac{\sqrt{n_i b_i}}{\vartheta_i} \quad (13)$$

$$\sum_{i=1}^s q_i \sqrt{n_i b_i \vartheta_i}$$

$$N_{\min} = \sum_{i=1}^s a_i q_i n_i + \frac{1}{2\Theta} \left[\sum_{i=1}^s q_i \sqrt{n_i b_i \vartheta_i} \right]^2 \quad (14)$$

Av uttrycket (14) framgår hur Θ påverkar N_{\min} .

Om man har som mål att minimera medelantalet olyckor per tidsenhet ($= N$) når man ett sämre resultat än det i lösningen (13) och (14) antydda om man pålägger ytterligare ett villkor av typen $x_i \geq 1$ för alla i , d. v. s. varje industri måste besökas minst en gång per tidsenhet. Om man av andra orsaker tvingas göra minst ett besök

per tidsenhet vid de minst »farliga» industrierna och ett visst antal (ett heltal) vid övriga industrier, torde det bästa resultatet, i den i räkningarna använda meningen, nås om fördelningen av besöken göres så att den så nära som möjligt ansluter sig till lösningen (13). Det bästa resultatet nås emellertid enligt lösningen om besöken göres med intervall $\tau_i = \frac{1}{x_i}$ tidsenheter.

Riksförsäkringsanstalten publicerar i sin statistik över yrkesskador ett svårhetstal (k), som definieras på följande sätt.

Om de yrkesskador, som inträffat bland arbetstagarna inom en viss näringsgren eller på annat sätt definierad grupp förorsakat tillsammans n_s sjukdagar, n_i invaliditetsprocent och n_d dödsfall, och om T betecknar det 1 000-tal arbetstimmar, som utförts inom gruppen, så erhålles svårhetstalet k ur formeln

$$k = \frac{1}{T} \cdot \left(\frac{300}{365} n_s + 75 n_i + 7\,500 n_d \right)$$

Med hjälp av detta svårhetstal kan man, om man i stället för att minimera antalet olycksfall/tidsenhet önskar minimera den förlust i arbetstid som uppstår till följd av olycksfallen i stället för storheten N i uttryck (7) minimera en storhet

$$T = \sum_{i=1}^s k_i q_i n_i \bar{r}_i \quad (7')$$

där k_i är svårhetstalet för företagen i gruppen G_i . Samma bivillkor (9) som förut på den maximalt tillgängliga inspektionstiden bör användas. Man får då i stället för (13) uttrycket

$$x_i = \frac{\Theta \sqrt{\frac{n_i k_i b_i}{\vartheta_i}}}{\sum q_i \sqrt{n_i k_i b_i \vartheta_i}} \quad (13')$$

för det optimala antalet besök vid arbetsställen i grupp G_i .

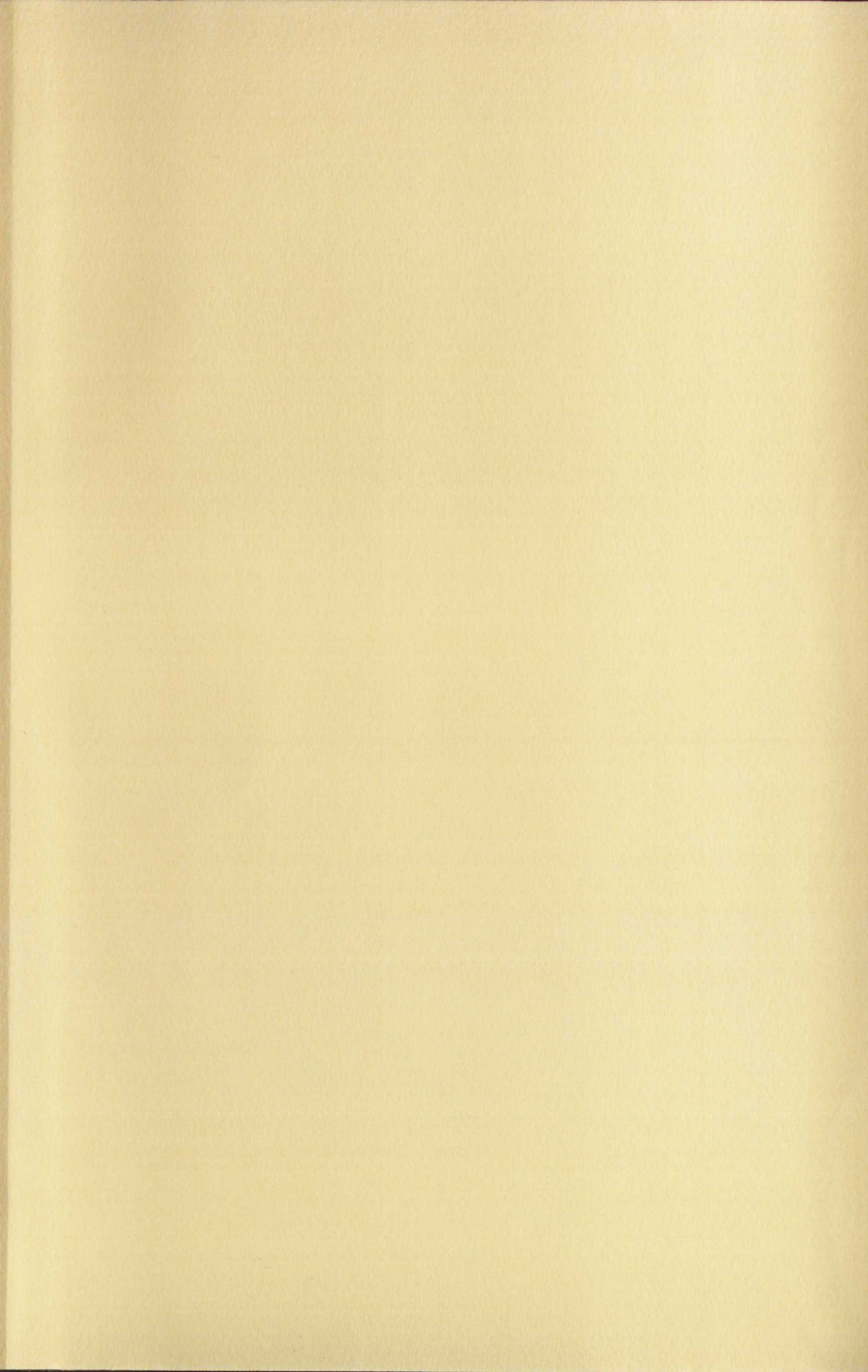
För I yrkesinspektionsdistriktet har i vad avser Stockholms stad utförts numeriska beräkningar enligt dessa formler med minimering av antal olycksfall resp. förlust i arbetstid, vilka resulterat i bifogade tabeller, bilaga 1:A och 1:B, där siffrorna anger tidsintervall i månader räknat mellan två besök. Härvid har antagits att den tillgängliga inspektionstiden under ett år utgör 5 500 timmar. Eftersom begränsningarna till maximi- och minimiintervallet, 48 resp. 6 månader, medför, att beräkningsgången i matematikmaskinen blir av passningsnatur med upprepade beräkningar, där den totala inspektionstiden alltmer närmar sig detta värde, har en noggrannhetsgräns måst väljas på förhand. Denna gräns har satts till ± 100 timmar. Totaltiden, 5 500 timmar, har uppskattats med hänsyn till att distriktets personalplan uppstår 16 inspekterande tjänstemän, att deras arbetstid per år i medeltal utgör 1 750 timmar och att inspektionstiden i Stockholm genomsnittligt kan uppgå till 20 procent härav. Övrig tid åtgår i huvudsak till resor, inspektionsverksamhet på Gotland, som också tillhör I distriktet, jämte arbete på tjänsterummet.

I maskinen har vidare inmatats från I distriktet inhämtade uppgifter om antalet registrerade arbetsställen inom olika näringsgrenar med fördelning efter antalet arbetstagare samt olycksfallsfrekvens och svårhetstal enligt riksförsäkringsanstal-

tens publikation »Yrkesskador år 1955». Eftersom de inom anstalten och yrkesinspektionen tillämpade näringsgrens-(yrkesgrupps-)indelningarna ej helt överensstämmer har några approximationer härvid måst göras.

Sambandet mellan inspektionstid och arbetarantal har beräknats efter den i huvudtexten intagna kurvan (diagram 3).

KUNGL. BIBL.
13 JUL 1960
STOCKHOLM

Statens offentliga utredningar 1960

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Förslag till namnlag. [5]
Rättssäkerheten vid administrativa frihetsberövanden. [19]

Utrikesdepartementet

Försvarsdepartementet

Krigsmaktens högsta ledning. [12]

Socialdepartementet

Allmänna yrkesinspektionen. [20]

Kommunikationsdepartementet

Finansdepartementet

Fastighetsbeskattningen. [4]
Studiekostnader vid beskattningen. [6]
Redogöraransvaret och anmärkningsprocessen. [7]
Preliminär nationalbudget för år 1960. [8]
Banklikviditet och kreditprioritering. [16]
Reviderad nationalbudget för år 1960. [18]

Ecklesiastikdepartementet

1957 års skolberedning. 2. Individuella differens och skoldifferentiering. [13] 3. Kursplaneunderlagningar i matematik och modersmålet. [15]

Jordbruksdepartementet

Högre utbildning, forskning och försök på landets område. [2]
Grusexploateringen i Sverige. [3]
Forskning och högre utbildning på skogsbruksområde. [17]

Handelsdepartementet

Översyn av lagen om försäkringsrörelse. [11]

Inrikesdepartementet

Folkvandvården. [1]
De ekonomiska villkoren för en huvudmannas reform inom mentalsjukvården. [9]
CP-Vården. [14]

Civildepartementet

Statstjänstemäns förhandlingsrätt. [10]